

PLANINSKI

U E S T N I K

4
2017

TEMA MESECA

Bivaki

Z NAMI NA POT

Kočevsko

3,90 €

IZ PLANINSKE ZALOŽBE - **AKCIJA**

Andraž Poljanec
Planinsko-izletniški vodnik Bohinj

V knjižici so na 104 straneh opisani izleti in planinske ture na območju Bohinja. Kot izhodišča so na začetku vsakega opisa navedeni kraji, do katerih se lahko pripeljemo z avtomobilom; izjeme so Rjava skala, kamor te pripelje gondola smučišča Vogel, ter vzpona na Veliko Spičje in Vrh nad Škrbino, ki sta opisana kot samostojni turi z izhodiščem v Koči pri Triglavskih jezerih oz. v Domu na Komni.

Paleta izbranih izletov in tur je silno pisana, kot je pisan Bohinj. Zatorej si bo lahko vsakdo z lahkoto izbral primeren cilj, ki je pravzaprav samo pika na »i« prehojeni poti, polni doživetij, navdihov, srečanj, razgledov.

Format: 110 mm x 170 mm; 104 strani, zgibano, broširano

CENA: V času od 15. 4. 2017 do 15. 5. 2017 lahko vodnik kupite po akcijski ceni s 50-odstotnim popustom: **5,50 €*** (redna cena: 11,00 €*).

*DDV je obračunan v ceni. Stroške poštnine plača naročnik.

NOVO V PLANINSKI TRGOVINI PZS

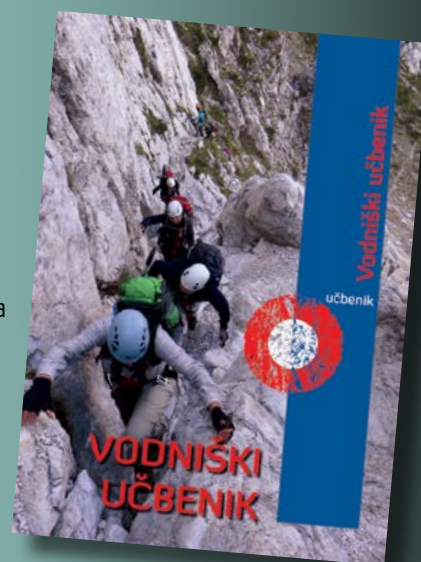
Vodniški učbenik, že tretja, dopolnjena izdaja

Izšla je nova, že tretja dopolnjena izdaja Vodniškega učbenika. Vsebina učbenika je primerna za vse vodnike, ne glede na njihovo kategorijo. V knjigi najdemo vsebine za varno in kakovostno izvajanje tur, izletov in pohodov v vseh letnih časih, ne glede na način gibanja (plezanje, turna smuka ...) ter zahtevnost planinske poti ali brezpotja. V primerjavi s starimi izdajami so bila obsežneje prenovljena poglavja o kulturni, sociološki in pravni osnovi vodništva, prvi pomoči in reševanju, gorskem okolju, načrtovanju, izvedbi in analizi akcij, nevarnostih v gorah, gibanju in tehniki vodenja ter o turnem smučanju. Vodniški učbenik združuje teoretične vsebine celotnega predmetnika usposabljanja za vodnike PZS, ne glede na njihovo kategorijo.

Format: 148 mm x 210 mm; 480 strani, lepljeno, šivano

CENA: 24,90 €*

*DDV je obračunan v ceni. Stroške poštnine plača naročnik.

I N F O R M A C I J E · N A K U P · N A R O Č I L A

PLANINSKA ZVEZA SLOVENIJE, PLANINSKA TRGOVINA PZS

NA SEDEŽU Dvorakova ulica 9, Ljubljana, v času uradnih ur

(v ponedeljek in četrtek od 9. do 15. ure, sredo od 9. do 17. ure, petek od 9. do 13. ure; odmor za malico: 10.30–11.00).

PO POŠTI p. p. 214, SI-1001 Ljubljana

PO TELEFONU 01 43 45 684 v času uradnih ur brezplačna telefonska številka 080 1893 (24 ur na dan, vse dni v letu)

PO FAKSU 01 43 45 691

E-NAROČILA trgovina@pzs.si ali spletna trgovina PZS: <http://trgovina.pzs.si>.

SLOVENSKI PLANINSKI MUZEJ

Triglavska cesta 49, 4281 Mojstrana • telefon: 08 380 67 30 • faks: 04 589 10 35 • e-naročila: info@planinskimuzej.si

NASLOV UREDNIŠTVA:

Planinska zveza Slovenije
Uredništvo Planinskega vestnika
Dvorakova ulica 9, p. p. 214, SI-1001 Ljubljana
T: 01 434 56 90, F: 01 434 56 91
E: pv@pzs.si
www.planinskivestnik.com
www.pvkazalo.si
www.facebook.com/planinskivestnik

ODGOVORNI UREDNIK:

Vladimir Habjan

UREDNIŠKI ODBOR:

Emil Pevec (tehnični urednik), Marta Krejan Čokl,
Zdenka Mihelič, Irena Mušič Habjan, Mateja Pate,
Dušan Škodič, Tina Leskošek, Mire Steinbuch

LEKTORIRANJE:

Marta Krejan Čokl, Mira Hladnik, Vera Šeško,
Sonja Čokl

OBLIKOVANJE:

Mojca Dariš

GRAFIČNA PRIPRAVA IN TISK:

Schwarz print, d. o. o.

Tiskano na NEO MATT papirju, Triglav papir

NAKLADA: 4600 izvodov

Prispevke, napisane z računalnikom, pošiljajte
po elektronskem mediju na naslov uredništva ali na
elektronski naslov. Poslanih prispevkov ne vračamo.
Uredništvo si pridržuje pravico do objave ali neobjave,
krajšanja, povzemanja ali delnega objavljanja nenarocenih
prispevkov v skladu s svojo uredniško politiko in
prostorskimi možnostmi. Mnenje avtorjev ni tudi nujno
mnenje uredništva in PZS. Kopiranje revije ali posameznih
delov brez privolitve izdajatelja ni dovoljeno.

Naročanje:

Po pošti na naslov: Planinska zveza Slovenije,
Dvorakova ulica 9, p. p. 214 SI-1001 Ljubljana,
po elektronski pošti na naslov: pv@pzs.si ali
po telefonu **080 1893** (24 ur na dan).

MODRA ŠTEVILKA

080 18 93

Številka transakcijskega računa PZS je 05100-8010489572,
odprt pri Abanki, d. d., Ljubljana. Naročnina 39 EUR,
63 EUR za tujino, posamezna številka 3,90 EUR. Člani
PZS so upravičeni do 25% popusta na letno naročnino
Planinskega vestnika. Reklamacije upoštevamo dva meseca
po izidu številke. Ob spremembi naslova navedite tudi stari
naslov. Upoštevamo samo pisne odpovedi do 1. decembra
za prihodnje leto.

Program informiranja o planinski dejavnosti
sofinancirata Ministrstvo za šolstvo in šport RS in
Fundacija za financiranje športnih organizacij v RS.

Fundacija za šport

FOTOGRAFIJA NA NASLOVNICI:

Spuščanje novega Bivaka II
Foto: Anže Čokl

Uredništvo Planinskega vestnika skrbno preverja
vse članke in točnost v reviji objavljenih opisov poti,
ki praviloma vključujejo opozorila na nevarnosti in
možne pasti obiskovanja gora. Žal pa je vsak opis vedno
subjektiven, poleg tega se objektivne težave na terenu
lahko spreminjajo iz dneva v dan, celo iz ure v uro.
Zato uredništvo revije in Planinska zveza Slovenije ne
moreta prevzeti nobene odgovornosti za morebitne
poškodbe ali materialno škodo, ki bi jih utrpel kdorkoli
zaradi hoje in plezanja po gorah po navodilih iz te revije.

Hribovci smo srečni ljudje

Medtem ko sem se spuščal po vrvi, sem nad sabo zaslišal čuden zvok. Takoj sem spoznal tisti zoprni šum, ko se odkruši skala. V hipu sem pogledal gor in s kančkom očesa še ujel okoli meter in pol dolgo ploščato skala, ki je tik mimo mene v prostem padu odrčala mimo. Prav začutil sem pritisk zraka, ki ga je sprožila. Medtem ko se je s truščem razbijala v stenah pod mano, sem se zagledal v oči francoskega gorskega vodnika, ki jo je sprožil. Jasno mi je bilo, zakaj – ker je hitel in se po debelih zamaščenih vrveh kar po rokah spuščal in odsakoval od stene, pri tem pa pač sprožal vse, kar ni bilo najbolj čvrsto. Prav nič se nisem čudil, da ni ob tem niti trznil, le malce negotovo me je pogledal, ko pa je videl le mojo zaprepanost, ne pa jeze, ga v naslednjem hipu že ni bilo več. To je bilo lani septembra na najstrmejšem delu nad ramo Matterhorna.

Kaj sem hotel s to zgodbo povedati? To, da je v gorah nevarno, da so v zahtevnih, zimskih ali ledeniških gorah še toliko bolj zahtevne razmere. Tudi če smo še tako previdni, imamo bogato znanje in izkušnje, žal to vedno ne pomaga. Dokaz za to je ravno letošnja zimska sezona, ki je bila naravnost katastrofalna. Ne le po številu nesreč, ampak tudi glede na izkušnost ponesrečencev. Prejšnji teden (napisano 9. aprila, op. p.) je z grebena Triglava pri sestopu v smrt omahnil izkušeni planinec, nekaj dni pozneje nas je presunila tragedija izkušenega reševalca Igorja Zlodeja, s katerim sva se dobro poznala, in soplezalke na Višu. Pa član slovenske alpinistične reprezentance Domen Petrovčič, ki je marca nesrečno zdrsnil v bavorskih Alpah. In novembra nesreča v plazu vrhunškega alpinista Domna Kastelica na Mont Blancu. Posebej tragičen je bil decembrski konec tedna, ko so v samo dveh dneh usahnili tri življenja, najprej planinec v Poncah, nato alpinistka in zdravnica v Olševi in še alpinistični pripravnik v severni steni Škrlatice; četrti pa je bil tik pred novim letom na Oltarju prav tako pripravnik za alpinista. Veliko sreče v nesreči sta imela rateški in ljubljanski reševalec ob zdrsih, prvi na poledenelem območju Jalovca, drugi na ledenih pobočjih severne strani Špika Hude police, oba še okrevata.

Kaj reči ob vseh teh nesrečah? Naj damo prav mnogim komentatorjem na družabnih omrežjih, ki obsajajo alpiniste in vse, ki so si izbrali drugačno življenje od poležavanja z daljincem v roki, všečkanja in anonimnega komentiranja ter pametovanja o smislu zahajanja v gore, kot se sprašuje v enem izmed člankov na temo nesreč novinarka Tina Horvat? Obstajajo tudi drugačne razlage, takšne, kakršno je za slovenski časnik dal vrhunski alpinist Marko Prezelj: »Le redko najdem očiten razlog za nesrečo plezalca, edino razlago najdem v neki usodi. Neštetokrat sem se znašel v okoliščinah, v katerih bi se mi lahko zgodilo nekaj usodnega, pa se mi ni. Kako naj najdem razlago, zakaj se mi ni? Mladeniču, polnemu energije, pozitivcu v vseh pogledih (gre za Domna Petrovčiča, op. p.), se je to zgodilo, in pri tem mi razumska razlaga odpove. Po drugi strani pa si ne predstavljam, da človek, kot je bil Domen, tega ne bi počel. Nekdo, ki najraje sedi za računalnikom, bo težko razumel, da lahko človeka žene še kaj več.«

Zato smo hribovci srečni ljudje.

Vladimir Habjan

UVODNIK

1 **Hribovci smo srečni ljudje**

Vladimir Habjan

TEMA MESECA

4 **Izzivi obnov bivakov**

Miro Eržen

TEMA MESECA

7 **Pomembni javni objekti**

Miha Kajzelj

TEMA MESECA

12 **"Stara dvojka je bila narejena genialno"**

Zdenka Mihelič

TEMA MESECA

17 **Problem vzdrževanja in obnove bivakov**

Aleš Zdešar

INTERJUJU

19 **Klemen Premrl**

Mire Steinbuch

JULIJSKE ALPE

24 **Pogled v smaragdo zelene oči**

Olga Kolenc

ZGODOVINA PLANINSKIH KOČ

28 **Oslji in konji deležni vsaj bombonov, vodniki pa ne**

Kristina Menih

PLANINČKOV KOTIČEK

32 Zakaj v Kranju ni morja

Kristina Menih

Z NAMI NA POT

34 Utrinki s Kočevskega

Andrej Mašera

KOČEVSKI HRIBI

43 Ledena jama na Stojni in vampi po tržaško

Franci Horvat

DOŽIVETJA GORA

46 Prečenje slovenskih Karavank

Nino Fijačko

POTOPIS

50 Potepanje po Pirenejih

Lidija Zajec

INTERJUJ

54 Peter Dakskobler

Marjan Žiberna

USI MOJI TRIGLAVI

58 Uzgoja mladega planinca

Samo Rugelj

ZDRAVJE

60 Brezskrbno potepanje po tujih gorah

Petra Zupet

OBLETNICA

62 Jubilej PD Snežnik Ilirska Bistrica

Darinka Dekleva

MINIATURA

64 Ključ do Ključice

Aleš Nosan

PRAZNUJEMO

66 Dva jubileja

Maruška Lenarčič,
Andreja Erdlen

GORSKO CVETJE

69 Z instinktom do najdbe

Ivan Premrl

FOTO ZGODBA

70 Kosmatinci si upajo!

Polona Gorišek

72 NOVICE IZ VERTIKALE

73 NOVICE IZ TUJINE

74 ŠPORTNOPEZALNE NOVICE

75 LITERATURA

77 PLANINSKA ORGANIZACIJA

79 SLOVENSKI PLANINSKI MUZEJ

79 TRIGLAUSKI NARODNI PARK

80 U SPOMIN

USEBINE USEH
PLANINSKIH VESTNIKOV
OD LETA 1895 DALJE NA
WWW.PUKAZALO.SI.

Od nekoč do danes

Izzivi obnov bivakov

Slovensko planinsko društvo (SPD) si je že ob ustanovitvi v letu 1893 postavilo zahtevne cilje na področju gradnje planinskih koč. Poleg zanesenih načrtov propagiranja hoje v hribe in opisovanja lepot gorskega sveta sta bili gradnja planinskih koč in nadelava poti najvidnejši znamenji ne samo ustvarjanja osnovnih pogojev za vse številnejše obiskovalce gora, pač pa tudi narodnozavednega boja z dotlej prevladujočimi tujimi planinskimi organizacijami v slovenskem gorskem svetu. Ta dejavnost je bila izrazita vse do prve svetovne vojne, ki pa je seveda prinesla opustošenje planinskih koč, in mnoge od njih (posebno tiste ob rapalski meji) so še kar nekaj časa ostale v posesti vojaštva kot obmejne vojaške stražnice. Posledica tega je bila, da so se SPD oz. njegove podružnice z vso vnemo lotile obnove pa tudi gradnje novih koč.

Glede na to, da SPD ni ravno kazalo navdušenja nad alpinizmom, ki se je v alpskem svetu iz zlate dobe že zdavnaj prevesil v zahtevno plezanje prvenstvenih smeri v ostenjih najvišjih gora, je v letu 1921 prišlo do ustanovitve Turistovskega kluba Skala, kar je nedvomno dalo pomemben pospešek vrhunskega alpinizmu pa tudi drugim športnim in kulturno-umetniškimi dejavnostim Slovencev v gorah.

Razvoj alpinizma, ki je bil osredotočen predvsem na plezanje v domačih gorah, je prinesel tudi potrebo po gradnji bivakov kot opornih točk alpinistov, predvsem v predelih, kjer v bližini ni bilo planinskih koč. Ne smemo namreč pozabiti, da je v tistih časih železnica predstavljala glavno prometno povezavo do izhodišč v osrčja gora. V takih razmerah, predvsem z velikim navdušenjem, pripadnostjo in velikimi napor, so graditelji (med katerimi so v Julijskih Alpah prednjačili Jeseničani) v obdobju od 1935 do 1955 zgradili kar devet bivakov.

Graditelji bivakov so pri iskanju lokacij upoštevali predvsem optimalna izhodišča za alpinistične vzpone, pri sami konstrukciji in uporabi materialov pa vremenske in druge razmere, v katerih morajo bivaki kljubovati zakonom narave, razpoložljivost teh materialov ter dejstvo, da je bilo treba ves gradbeni material na lokacijo prenesti na hrbtih gorniških navdušencev. Zato so bivaki v obliki in izvedbi svojevrstni pomniki časa, v katerem so bili zgrajeni. Če k temu dodamo še

gorniško spoštovanje reda pri njihovi uporabi, potem so to tudi pričevalci časa, ko se je etični planinski kodeks izvajal v pravem pomenu besede.

Način obiskovanja gora se spreminja

Krepka desetletja po gradnji bivakov (ki so v vsem tem času doživeli zgolj delno zamenjavo in izboljšanje notranje opreme) smo priča velikim spremembam na vseh področjih planinstva, ki imajo seveda svoj vpliv tudi na bivake. Zgrajene so bile številne planinske koč, z gradnjo avtocest se je bistveno izboljšal in časovno skrajšal dostop iz velikih urbanih središč do izhodišč za gorske ture, marsikje so zgrajene gozdne ceste omogočile udoben dostop visoko v gorski svet.

Bistveno boljša oprema in fizična pripravljenost alpinistov in drugih obiskovalcev gora sta skrajšali čas obiskovanja gora, kar dokazujejo tudi podatki o številu nočitev v planinskih kočah. V letu 2010 posodobljeni zakon o Triglavskem narodnem parku je poleg omejitev za obiskovalce gorskega sveta prinesel tudi otežene pogoje za obnovo sicer dotrajanih bivakov.

V planinskih društvih, kjer se poleg osnovnih planinskih dejavnosti intenzivno ukvarjajo z oskrbovanjem planinskih koč, v dani situaciji, ko so (skoraj) usahnili vsi viri družbene podpore vzdrževanja koč, obnova in vzdrževanje bivakov s finančnega vidika nista ravno najvišja prioriteta.

Nekdanji Bivak II
Foto: Oton Naglost

Uporaba sodobnih materialov in arhitekturnih rešitev ter s tem večja funkcionalnost in skladnost z gorskim okoljem naj bi bila vodila pri gradnji sodobnih bivakov. Na fotografiji Bivak pod Skuto. Arhiv AO PD Jesenice

Bližina alpinističnih izzivov, uporaba takrat razpoložljivih materialov in praktične izkušnje graditeljev so bili ključni elementi gradnje prvih bivakov. Na fotografiji stari Bivak pod Skuto. Foto: Tomaž Marolt

Pogosto jih v slabo voljo spravlja tudi dejstvo, da postajajo bivaki zatočišče tistih, ki v njih želijo preživeti "brezplačen vikend paket" v gorah in se s tem izogniti stroškom bivanja v planinskih kočah. Pri tem ti obiskovalci velikokrat ne upoštevajo osnovnega etičnega kodeksa obnašanja v bivakih, kar dodatno poslabšuje njihovo stanje in ustvarja negativen prizvok pri "pravih" obiskovalcih gora.

Kako torej naprej?

V taki situaciji se nedvomno poraja kar nekaj vprašanj, vezanih na večje obnove, rekonstrukcije ali celo novogradnje bivakov. V PZS si vsekakor želimo, da bi bili o namerah tistih, ki to načrtujejo, ustrezno obveščeni, saj bi se tako ob skupnem sodelovanju lahko izognili marsikateri nevrščnosti, ki se pri teh aktivnostih poraja.

Na videz velikodušne ponudbe raznih sponzorjev pri obnovi bivakov se kasneje (tudi zaradi preslabo ali sploh ne dogovorjenih pogojev sodelovanja z lastnikom ali upravljavcem bivaka) izkažejo kot problematične, in to z več vidikov. Ko se zadeve zapletejo in je

porušeno zaupanje med vsemi vpletenimi, je urejanje takega stanja s strani PZS na način, da bi bili zadovoljni vsi, in načrtovanje obnove opravljeno na način, ki omogoča legalno izvedbo, zelo nevhvalno opravilo. Zavedamo se, da je treba obnovo oz. rekonstrukcijo planinskih objektov obravnavati z različnih vidikov, pomembno je tudi njihovo arhitekturno umeščanje v tako občutljiv prostor, kot je gorska krajina. Dober premislek o tem, katere objekte in na kakšen način obnoviti, rekonstruirati ali celo zgraditi nove, terja tesno sodelovanje tako lastnikov in upravljavcev bivakov, arhitektov in izvajalcev del kot pristojnih ustanov ter PZS.

V PZS smo v programska vodila, sprejeta na skupščini v letu 2016, zapisali, da obstoječa mreža planinskih koč in bivakov zadošča. Navsezadnje je eno izmed pomembnih vprašanj, kako posodobljene bivake tudi upravljati, da se bodo uporabljali, za kar so bili postavljeni.

Prav zaradi vprašanj in izzivov, ki se pri obnovi ali novogradnji bivakov (pa tudi planinskih koč) odpirajo, smo se v PZS odločili, da organiziramo posvet¹ in poskušamo to področje osvetliti z različnih zornih kotov.

Razstava nagrajenih idejnih rešitev za bivak Fanton v italijanskih Dolomitih v galeriji Dessa v Ljubljani je bila odlično izhodišče za začetek te razprave. Nedvomno je arhitekturno oblikovanje objektov v visokogorju in njihovo umeščanje v prostor področje, ki prinaša veliko izzivov, ne samo za arhitekta in vlagatelje, pač pa tudi za strokovne ustanove, ki sodelujejo pri oblikovanju prostorske in druge zakonodaje. Za planinsko organizacijo to pomeni povezovanje vseh deležnikov v okviru gospodarske komisije in s tem prispevanje k oblikovanju optimalnih rešitev. ●

¹ Posvet je 5. 10. 2016 potekal na Planinski zvezi Slovenije.

Pomembni javni objekti

Aktualni vidiki gradnje bivakov v Sloveniji

Miha Kajzelj

Najpomembnejša funkcija bivakov je funkcija zavetišča in v izjemnih primerih humanitarnega objekta, ki lahko reši življenje. Da to upravičijo, morajo biti stalno odprti in namenjeni vsem obiskovalcem gora: planincem, alpinistom, jamarjem ... Namenjeni so prenočevanju za eno noč, in ne večdnevnomu bivanju oz. počitnicam. Namenjeni so tudi za izhodišče, oporno točko pri osvajanju teže dostopnih ali zelo oddaljenih ciljev v gorah, ki presegajo okvir enodnevne ture. S tega vidika so slovenske gore skorajda premajhne (prenizke) in ta razlog večinoma ni upravičen.

Da bi jih planinci in alpinisti lahko uporabljali, morajo biti postavljeni ob mrežo planinskih označenih ali neoznačenih poti, tisti, ki so dostopni le alpinistom, so nesmiselni. Bivaki morajo biti oddaljeni od drugih planinskih postojank, sicer ponujajo možnost brezplačne alternative kočam. Nekateri so nastali tudi zato, ker na nekaterih lokacijah ni bilo dovolj razlogov ali energije za postavitev oskrbovane kočice. Vsekakor so pomembni javni objekti v dragoceni gorski naravi in si s stališča arhitekture, enako kot kočice, zaslužijo najboljšo obravnavo. Če je v času nastanka jeseniških bivakov veljalo, da so namenjeni alpinistom, kočice pa planincem, se je to z leti spremenilo: danes so bivaki namenjeni vsem.

Smiselnost bivakov v slovenskih gorah

V naših gorah imamo kar nekaj bivakov, okrog 15 planinskih in nekaj jamarskih. Nekateri zasebni bivaki planinskih društev niso na seznamu planinskih postojank. Glede na dostopnost in oddaljenost od izhodišča so pri nas upravičeni bivaki nad 1500 m oz. tisti, do katerih je najmanj dve uri hoda, najbolj smiselni pa tisti v visokogorju nad 2000 m. Ti, ki so nižje ali bližje, so odveč, saj so preblizu urbanim območjem oz. cestam. Namesto zavetišča so postali nekakšne počitniške hišice odprtega tipa, kjer občasno kdo večdnevno počitniško biva. Lastniki jih zato zaklepajo, s tem pa se prvotni namen popolnoma izgubi in njihov smisel postane vprašljiv.

V kategorijo preveč obleganih ali pa zaklenjenih spada večina nižje ležečih bivakov, med njimi na primer Bivak pod Luknjo, ki je preblizu Aljaževega doma v Vratih, Bivak pod Špikom (ki je sicer smiselni kot izhodišče za alpinistične vzpone v visokih stenah) in nekdanji Bivak pod Ojstrico (preblizu Koče na Klemenčji jami). Od slovenskih bivakov so v Julijcih najbolj smiselni Bivak I v Veliki Dnini, Bivak II na Jezerih,

Bivak IV na Rušju in Bivak na Kotovem sedlu, v Kamniških Alpah pa Bivak pod Skuto, Bivak pod Grintovcem in Bivak v Kočni, ki pa je preveč oddaljen od glavne poti skozi Dolce, ob kateri bi lahko stal.

Poseben primer je bivak v severni steni Storžiča, ki je dostopen le po alpinističnih smereh in je njegovo postavitve težko razumeti. Izvrstno lokacijo ima naš najvišje ležeči bivak na Morbegni,¹ ki pa je nelegalen in v zasebni lasti. Najboljše bi bilo, če bi lastnik sam

Bivak I v Veliki Dnini (avtor Drago Korenini, 1935), prvi jeseniški bivak, si kot naš prvi bivak (pred njim je le Aljažev stolp) zaradi svoje oblike in izpostavljenosti ter zahtevne postavitve na noge zasluži spomeniško zaščito. Arhiv AO PD Jesenice

¹ Pravo ime ruševin italijanske vojašnice pod Glavo v Zaplanji je bilo Vojašnica Vittoria Emanuela tretjega, o čemer smo v Planinskem vestniku izčrpno pisali, v spominu planincev pa bo ostala kot Morbegna. "Bivak" poleg vojašnice je predelan vojaški bunker. (Op. ur.)

Bivak v Kočni iz leta 1952 z obnovljeno streho (2011), eden izmed štirih bivakov s klasično polvaljasto obliko. Zaradi oblikovanja in izpostavljenosti, razgledne lokacije na travnatem pomolu ga je vredno spomeniško zaščititi. Foto: Marjan Ručigaj

popravljal svojo napako in bivak podaril enemu izmed planinskih društev v javno uporabo.

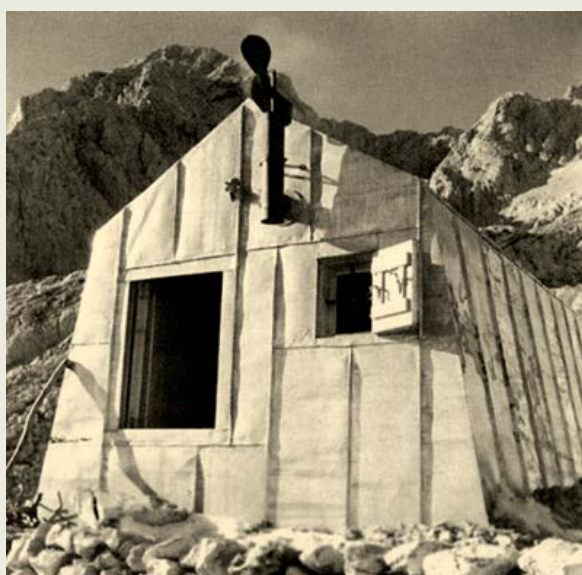
Bivaki kot kulturna dediščina

Nekateri od starejših slovenskih bivakov zaradi svoje značilne arhitekturne zasnove in postavitve v prostor predstavljajo zanimiv košček slovenske arhitekturne dediščine, zato bi jih bilo smiselno spomeniško zavarovati. V to skupino zagotovo spadajo trije z arhetip-sko obliko polvalja: Bivak I v Veliki Dnini, Bivak II na Jezerih in Bivak v Kočni.

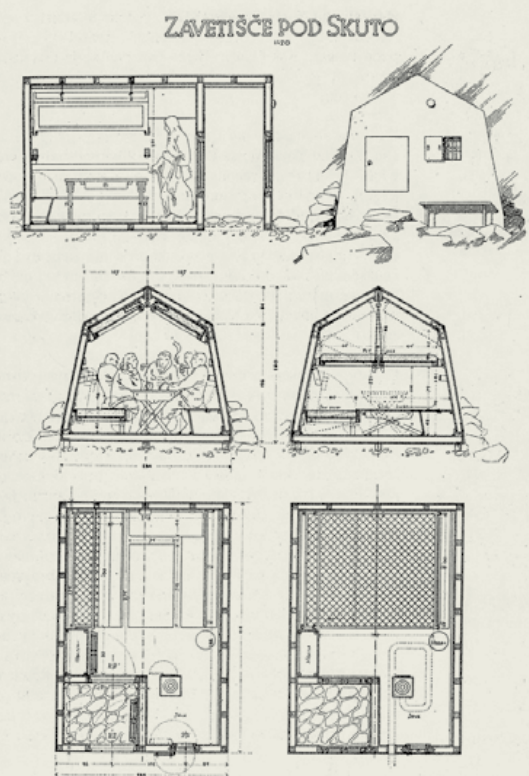
Vredna ohranitve oz. rekonstrukcije sta še dva

nekdanja bivaka arhitekta Vlasta Kopača – prvi Bivak pod Skuto in skoraj identični Bivak pod Ojstrico – ki pa sta žal oba že davno propadla. Ob nedavni zamejnavi Bivaka pod Skuto se na PD Ljubljana – Matica za to žal niso odločili, pri Bivaku pod Ojstrico, če bo do njegove obnove kdaj prišlo, pa je za takšno odločitev še priložnost.

Posebna naloga so zavetišča na lokaciji nekdanjih pašnih planin (tistih najvišje ležečih), kjer bi lahko pod budnim očesom spomeniškega varstva rekonstruirali nekatere izmed propadlih objektov in s tem rešili naselbinsko dediščino. Lep primer je zavetišče na

Nekdanji (prvi) bivak pod Skuto iz leta 1946, arhitekta Vlasta Kopača, je primer izjemne arhitekturne zasnove z lomljeno aerodinamično streho in dvonamensko uporabo notranjosti s sklopnimi ležišči in mizo. Foto in skica: načrti Vlasta Kopača, knjiga Iveri z Grintovcev.

planini Zapotok, ki je bilo v organizaciji AO PD Bovec že obnovljeno.

Dogodki ob zamenjavi Bivaka II

Ideja o zamenjavi Bivaka II na Jezerih v letu 2015 in s tem povezano živahno dogajanje je obrodilo dvojen rezultat. Bivak II je bil v organizaciji AO PD Jesenice uspešno rekonstruiran, zavrtni bivak arhitekturnega biroja Ofis pa je pristal na Malih podih pod Skuto, kjer je zamenjal stari bivak PD Ljubljana - Matica. Glede Bivaka II se je prvič v zgodovini pokazalo, da so nekateri bivaki vredni zaščite kot objekti kulturne dediščine. AO PD Jesenice so z rekonstrukcijo dokazali, da znajo ceniti arhitekturno presežnost svojega bivaka in si zaslužijo priznanje za ohranitev pomembnega koščka planinske arhitekturne dediščine.

Pobuda o zamenjavi Bivaka II je nastala pri arhitektih, kar je nov pojav, hkrati pa ločeno in neodvisno tudi pri lastnikih. Pri izbiri najboljše oblikovne rešitve novega bivaka je bil uporabljen način spletnega glasovanja na blogu organizatorja. Izbiralo se je med štirimi projekti, ki so jih pod mentorstvom arhitektov iz biroja Ofis zasnovali študentje s Harvarda, kar je precej nenavadno. Če bi res želeli, da se izbira med različnimi projekti, bi bilo normalno izpeljati javni natečaj, odprt za vse arhitekte in s strokovno žirijo, ki bi izbrala najustreznejšo rešitev (kot za bivak bratov Fanton v Dolomitih 2014 – glej članek PV 1/2017).

V prihodnje bi se morali takim pristopom izogibati, pri dogajanju pa bi morala kot pomemben glas aktivno sodelovati strokovna komisija PZS in svoje mnenje tudi javno objaviti. Čeprav bivaki večinoma niso v lasti PZS, so javni objekti, in le PZS se lahko zavzema za širši javni interes.

Novi Bivak pod Skuto je kakovostno izoblikovana gorska arhitektura, ki s kompozicijo treh zamaknjenih volumnov predstavlja metaforo neskončnosti gora – za vsako goro je še ena gora in za njo še ena. Zaradi privlačne zunanje oblike je prostorsko vznemirljiva tudi notranjost.

Bivak je bil načrtovan za lokacijo Bivaka II v Julijcih, potem pa uporabljen kot zamenjava starega Bivaka pod Skuto, ki pa ga še ni bilo treba zamenjati, saj je bil v solidnem stanju. Na tej lokaciji je to že tretji bivak, kar je pri nas svojevrsten rekord.

Opazno je, da objekt ni bil namenjen za to lokacijo, saj je postavljen na nesorazmerno velik kamnit podstavek, s katerim se je prilagodil novi.

Nova zimska soba Doma Petra Skalarja na Kaninu

Novi bivak je arhitekturni presežek z enoprostorsko zasnovo v obliki enostavnega priskekanega volumna, ki v dinamičnem položaju lebdi nad pokrajino. Statična zasnova je inovativna, bivak je izdelan iz tankih križno lepljenih lesenih plošč, ki sestavljajo zunanje stene in tri podeste za spanje, ki se skozi enotno pokončno okno odpirajo proti razgledu v dolino. Lahka montažna gradnja z lesenimi ploščami je vzorčni primer za prihodnje snovanje gorske arhitekture, ki je kot splošno razširjen trend v Alpah končno dosegla tudi nas, prvič pri projektu zimске sobe na Prehodavcih (arhitektura: Premica Celje).

Lokacija bivaka v bližini Doma Petra Skalarja pa je nesmiselna, ker bi zimsko sobo, ki je po navedbah lastnikov glavni razlog postavitve, lahko zagotovili znotraj doma, ki bo, kot se govori, v kratkem obnovljen. Arhitekti bi se skupaj z lastniki objekta morali bolj

Novi Bivak pod Skuto (Ofis arhitekti 2016), oblikovan kot prispadoba gora samih, kjer se za vsako goro skriva še ena. Nesorazmerno velik kamnit podstavek bo ohranil spomin na to, da je bil prvotno namenjen za zamenjavo Bivaka II na Jezerih.
Foto: Miha Kajzelj

Zimska soba Slavka Svetičiča - Slavca pri Domu Petra Skalarja na Kaninu (Ofis arhitekti 2016) je primer nesmiselno postavljenega objekta, ki je zaradi pričakovane preobleganosti s strani smučičarjev zaklenjen in kot zavetišče neuporaben.

Foto: Bojan Rotovnik

potruditi glede izbire lokacije, saj je v prostranem Kaninskem pogorju veliko bolj smiselnih lokacij – dve lokaciji dotrajanih jamarskih bivakov, lokacija stare Kaninske kočice in še kakšna. Problem slabe izbire lokacije izhaja tudi iz tega, da je že Dom Petra Skalarja na neposrečenem mestu, saj je preblizu smučišča. Sploh je postavljanje novih objektov ob obstoječih kočah napačna strategija, saj več objektov na istem mestu pomeni urbanizacijo, ki ni zaželeno. Dobro so tiste rešitve, kjer so v enem celovito zasnovanem objektu zajete vse funkcije planinske postojanke. V naših gorah se je treba zavzemati zoper prizidkarstvo in gradnjo vedno novih servisnih objektov ob kočah.

Vizualno izpostavljena postavitve bivaka je spremenila percepcijo pojavnosti doma, ki prej s smučičarji ni izstopal ali pa ni želel izstopati. S svojo magnetično pojavnostjo bo novi bivak hitro postal objekt arhitekturnega razglednega turizma s strani žičnice.

Lokacijo za sponzorsko podarjeni bivak so na Občini Bovec izbirali predstavniki PD Bovec, LTO Bovec in DGRS Bovec (katerega predlogi glede druge lokacije žal niso bili upoštevani). Če bi pri tem aktivno sodelovala PZS, do te napake ne bi prišlo. Namesto da bi se razpravljalo o tem, ali bivak sploh potrebujemo, se je razpravljalo o tem, kam naj se umesti darovani objekt. Seveda ga je še vedno možno prestaviti na drugo, bolj smiselno lokacijo. Zaradi pričakovane prevelike obleganosti je objekt že od vsega začetka uvrščen v kategorijo zaklenjenih in je kot zavetišče neuporaben.

Bivaki so postali ambicija zvezdniške arhitekture

Bivaki so najcenejša naložba za največji promocijski uspeh. Gorska arhitektura je fotogenična, ker je

fotogenična že sama gorska narava. Vsak objekt je v privlačnem gorskem okolju videti še bolje, to pa je s pridom mogoče uporabiti v promocijske namene in tudi brez težav pridobiti sponzorje za gradnjo. Gradnja bivaka stane nekaj deset tisoč evrov, kar je za dobro organiziran tim, ki zna pridobiti sponzorje, majhen zalogaj. Zato novi pojav, ko arhitekti skupaj s sponzorskim timom lastniku ponudijo brezplačno zamenjavo objekta, ni presenečenje. S stališča financiranja je to za lastnika ugodno, sicer pa precej sporno. Lastniki s svojo privolitvijo v tak način financiranja izgubijo vlogo avtonomnega odločevalca o obliki, funkciji, načinu postavitve, saj se podarjenemu konju ne gleda v zobe. Arhitekturna stroka izgubi temeljni vidik o demokratični izbiri rešitve za javne objekte. Bivak pod Skuto in zimska soba na Kaninu se v zadnjih letih v tujini in doma pogosto pojavljata v številnih uveljavljenih arhitekturnih in splošnih medijih, celo na CNN in v *National Geographicu*. Objavljanje arhitekturnih del v medijih je normalen pojav, saj ima javnost pravico biti obveščena, ne bi pa smelo biti glavni namen gradbene naložbe. Povečano zanimanje javnosti za gradnje v gorah, ki lahko uspe le zvezdniški arhitekturi, bo imelo morda tudi stranske pozitivne učinke za obnovo celotnega fonda planinskih koč, ki so prav tako lahko zanimiva in kakovostna arhitektura, vendar so naložbeni vložki bistveno večji.

Uloga Planinske zveze

V smislu zaščite javnega interesa bi morala Planinska zveza nujno prevzeti nadzor nad vsemi gradnjami v gorah in si pri ministrstvu za okolje izboriti status

pomembnega glasu. Zanimivo je, da si tudi drugi odločevalci želijo krovnega nadzora PZS. V okviru PZS je treba ustanoviti arhitekturno komisijo, ki bi spremljala in usmerjala dogajanje na področju gradnje bivakov in koč in bi kot strokovno telo postala soglasodajalec v imenu PZS za vse nove posege: novogradnje, prizidave, nadzidave, rekonstrukcije, rušitve.

Pred leti sprejeto stališče PZS, da se nove planinske postojanke ne postavljajo več, je smiselno in naj velja še naprej, saj jih imamo v naših gorah že dovolj. Volumen planinskih postojank naj se ne povečuje, saj apetiti turizma, ki prodira v gore, ne bodo nikoli do konca zadovoljeni, zato jih je treba omejiti oz. obdržati sedanje stanje.

PZS si mora prizadevati, da vpliva tudi na dogajanje glede postavitve jamarskih bivakov, treba je vzpostaviti stik z Jamarsko zvezo in doseči sporazum. V letu 2015 je bil v brezpotju postavljen nov jamarski bivak na Dleskovski planoti, na Kaninskih podih pa že desetletja obstajata zasilna bivaka pod Kaninom in pod Vrhom Ribežnov. Za jamarske bivake bi morala veljati enaka pravila kot za planinske.

Nekatera izhodišča za načrtovanje bivakov

Za projekte v gorah, tudi za bivake, je pomembno poznavanje planinstva in njegove zgodovine kot specifičnega kulturnega pojava in iskreno spoštovanje neokrnjene gorske narave, ki je s postavljanjem novih objektov ne želimo pokvariti. Estetika je pri oblikovanju bivakov pomembna, vendar je pomembnejša premišljena arhitekturna umestitev na izbrano lokacijo, kjer se pokaže etični odnos do gorske narave.

Glede odpornosti na veter je za bivake smiselno, da so volumni čim bolj kompaktni. To je smiselno tudi s stališča helikopterskega prevoza v celoti izdelanega objekta na lokacijo, kar je najboljša rešitev. Zunanja stena naj bo trdna in aerodinamične oblike, da čim bolje kljubuje vetru. Njena najpomembnejša naloga je zaščita notranjosti pred vetrom, zato ni treba, da bi bila stena pretirano izolirana in debela. Notranji prostor naj ima čim manjši volumen, da se hitro segreje, hkrati pa naj bo ergonomsko dobro izkoriščen. Pomembne so lopute za zračenje z možnostjo zapiranja. Najboljši način oblikovanja zunanje oblike je oglata aerodinamika, ki je tudi najlažje izvedljiva. Zaobljena aerodinamika je sicer še boljša, vendar težko izvedljiva in draga.

Bivak naj bo postavljen na trden, vendar čim manjši temelj, da se gorska tla čim manj poškodujejo. V nekaterih primerih je možno sidranje neposredno v matično skalo ali postavitev na noge. Konstrukcija naj bo trdna, vendar zaradi omejitev helikopterskega prevoza čim lažja. Najboljše so rešitve, ko je zunanja opna oblikovana kot statično stabilna forma, npr. klasična oblika polvalja. V sodobnem času so postale možne rešitve s tankimi križno lepljenimi lesenimi ploščami, ki so hkrati konstrukcija in stena.

Vhod v bivak naj bo zasnovan tako, da je vstop omogočen tudi pozimi, ko je objekt zakopan v sneg. Vetrolov je dobrodošla rešitev, vendar pomeni izgubo prostora v notranjosti ali pa nepotrebno povečanje volumna navzven. ●

Zimska soba na Prehodavcih, obnovljena 2013 (Premiča arhitekti), je v naših gorah prvi primer statične zasnove iz tankih križno lepljenih lesenih plošč in z učinkovito zasnovo nadkritega vhoda, ki omogoča vstop pozimi, ko je bivak zasut s snegom.

Foto: Anže Čokl

"Stara dvojka je bila narejena genialno"

Kralj julijskih bivakov v novi preobleki

Teče dvainosemdeseto leto, odkar je Miha Čop, jeseniški starosta in dolgoletni predsednik jeseniške podružnice Turistovskega kluba Skala, leta 1935 dal idejo za postavitve Bivaka II na Jezerih pod Rokavi. Mesto so izbrali nekoliko niže od Šplevte, na Gruntu na Jezerih, načrte je izdelal Karel Korenini, temelje so izkopali junija 1936, bivak pa je bil dokončan leta 1937.

Darko Bernik
in Maja Perko
Foto: Zdenka Mihelič

Novembra 2015 so člani Alpinističnega odseka (AO) PD Jesenice, skrbniki bivaka, skalaški bivak prepeljali v dolino, ker ga je bilo treba obnoviti in ker so jim obljubili novega. Sedanji novi bivak, ki je rekonstrukcija starega, so na mesto prejšnjega postavili konec septembra 2016. Skoraj leto dni je bilo mesto na Jezerih med Rokavi in Dovškim križem pusto, a zgodba novega bivaka še zdaleč ni pusta, je prava mala saga.

O legendarni dvojki, o preostalih bivakih in kakšne izkušnje je prinesla izdelava novega, sem se pogovarjala z Majo Perko, načelnico AO PD Jesenice, ki se že dalj časa ukvarja z oblikovanjem in je, kot zase pravi, "hobi tišlerka", in z Darkom Bernikom, članom odseka, sicer pa elektroinženirjem s širokim spektrom zanimanja.

Zakaj je bila nekdanja dvojka tako legendarna? Zakaj temu bivaku skoraj vedno dodajo pridevnik legendarni?

Darko: Dvojka je imela najlepši razgled in ga še vedno ima. Iz tega izhaja, da je bivak postal legendaren. Je kralj bivakov.

Že pred sedmimi leti, v julijski številki *Planinskega vestnika* leta 2010, je tako zatrdil tudi pisec planinskih vodnikov in publicist Andrej Mašera v razmišljanju o potrebnih in odvečnih bivakih: "Bivak II na Jezerih pod Rokavi je po legi in gradbeni izvedbi nedvomno kralj julijskih bivakov. Tak naj tudi ostane!"

Kolikokrat sta vidva spala v dvojki?

Maja: Jaz enkrat. In to šele zdaj, ko smo jo rekonstruirali. Vedno sem bila le enodnevna obiskovalka.

Darko: Jaz nikoli, morda enkrat, ker je bil vedno zaseden. Sem pa zato bivakiral pod bivakom.

Ko ste sprejeli odločitev, da se prvotni Bivak II odstrani, ste ga v vsej njegovi izvorni podobi podarili Slovenskemu planinskemu muzeju (SPM). Kako ste sprejeli tako odločitev, je to morda predlagal muzej?

Maja: Ne, to je bil naš predlog. Enostavno smo si rekli, da ga ne moremo peljati na smetišče. Tako sem poklicala v SPM in jih vprašala, ali bi radi naš Bivak II. Bili so čisto navdušeni: "Skalaški bivak! Seveda!" To je tehnična kulturna dediščina in bi jo bil greh zavreči.

Ali ste pri umestitvi bivaka v sklop SPM sodelovali tudi z AO PD Jesenice oz. odseka?

Darko: Ne. Mi smo ga samo podarili z dobrim namenom.

Maja: Ko so bivak postavili na sedanje mesto pri muzeju, so me iz muzeja poklicali, če bi lahko preverila, ali je bivak tak, kot je bil na Jezerih. Odlično so naredili, priporočila sem jim le, naj dodajo še gašperček in kakšne stare odeje, da bo tako kot na Jezerih.

Kakšni so izzivi gradenj v gorah, predvsem pri biva-kih, na podlagi vaše izkušnje? Mislite, da je bivakov dovolj ali da bi bilo treba postaviti še kakšnega?

Darko: V tem delu Julijcev je bivakov gotovo dovolj. Sem pa slišal, da so težnje drugje. Radi bi jih postavili v Kamniško-Savinjskih Alpah. Na Kaninu so ga postavili, pa imajo zdaj cele polemike, ali ga je bilo treba postaviti ali ne. A to je stvar lokalne politike, tega mi ne moremo soditi.

Maja: Triglavski narodni park (TNP) zelo zaustavlja gradnje, tako da tu zagotovo ne bo več kakšnega novega bivaka. Tam, kjer pa ni območja TNP, je čisto drug svet. Naše izkušnje glede gradnje bivaka sva z Darkom predstavila tudi v SPM in na posvetu PZS o bivakih v Ljubljani.

Ali bivake še potrebujemo ali so zadnje čase le poceni spanje za obiskovalce gora in iskalce motivov za dobre fotografije? Koliko so bivaki uporabljeni?

Darko: Nekateri res ne zmorejo narediti ture po načrtu in si enodnevno turo razdelijo na dva dneva. Temu so bivaki tudi namenjeni. Drugi namen bivakov je zavetje, če te dohiti nenadno poslabšanje vremena in se tam lahko skriješ pred nevšečnostmi. Tre-tje pa je res, da gredo ljudje zgodaj zjutraj ali zvečer fotografirali gore in prespijo, da zjutraj ujamejo še sončni vzhod in prebujajoči se dan.

Maja: Bivaki so zelo uporabljani, še preveč. Zgoraj je že pravi turizem. Žal se dostikrat zgodi, da gredo ljudje v bivak veseljačit ali si celo načrtujejo prenočišče za večdnevne ture. Tako sem na neki češki spletni strani našla prodajo petdnevnega paketa, kjer je predvideno spanje v Bivaku IV pod Luknjo, nato spanje v zimski sobi v Vratih, potepanje po gorah in sestop v dolino.

Skrbite za štiri bivake, Bivak I v Veliki Dnini na 2180 m, Bivak II na Jezerih (2118 m), Bivak III za Akom (1340 m) in Bivak IV na Rušju (1980 m). Kaj

sploh pomeni skrbeti za objekt oz. vzdrževati bivak? Lahko malo več povesta o tem?

Darko: Naše izkušnje kažejo, da stari bivak ne bi zdržal toliko let, če ga ne bi vzdrževali. Bistvo vseh objektov v visokogorju je vzdrževanje. Tega nihče ne poudarja in vsem je to samoumevno. A pri tem je ogromno dela. Vsak bivak ima svojega gospodarja. Posamezniki so za "svoj" bivak skrbeli po deset let in več. Gospodarjeva naloga je skrb za bivak, pregled stanja, poročanje odseku itd., ob večjih delih pa tudi poziv k delovni akciji, za katero se na odseku organiziramo in gremo pomagat. Ko smo odstranili staro dvojko, so nas prav napadali. Kar naenkrat je bil od vseh, ljudski. Ko pa ga je bilo treba vzdrževati, je bil le naš.

Maja: Bivakov ni lahko vzdrževati. Treba je peš na ramenih nesti vse orodje, material itd. Dvakrat na leto je zagotovo treba iti k vsakemu bivaku, enkrat na dve leti – oz. po potrebi prej – jih pobarvamo. Potem so tu še tesnjenje lukenj, popraviljanje poškodb in okvar, npr. pri oknu, itd. Za vsako delo je treba trikrat na bivak, oceniti škodo, natančno vedeti, kakšen material in orodje potrebujemo, vse prinesiti in nato vse popraviti in v bivaku zmontirati.

Darko: Vzdrževanje pomeni barvanje, odpravljanje in popraviljanje poškodb, ki so lahko človeškega ali naravnega izvora. Hujše so tiste človeškega izvora, sploh ko je posredi vandalizem. Če kdo kaj nenamerno poškoduje, običajno pove in se vsaj opraviči. Škoda, narajena iz objestnosti, pa je težje popravljiva.

Od 179 slovenskih planinskih objektov je 164 oskrbovanih planinskih koč, drugo so bivaki, ki so do neke mere opremljeni. Kaj imajo vaši?

Maja: Enka, dvojka in trojka imajo podloge za spanje in odeje, vzglavnike, na trojki so tudi pečka, metla, nekaj posode, kanistri, drva, ki jih pripravimo enkrat letno. Preostalih ne oskrbujemo z drvni. Štirko na Rušju smo bili zaradi turizma primorani osiromašiti na

*Novi Bivak II na Jezerih
Foto: Anže Čokl*

Pri nekdanjem Bivaku II
Foto: Andrej Trošt

minimum, vseeno pa ima bivač odeje. Hrana in pijača nista zaželeni v nobenem od bivakov, čeprav bi nekateri to radi videli; hrana namreč privablja miši.

Ali po tem bivaku sledi obnova ali rekonstrukcija še kakšnega vašega bivaka?

Maja: Vse bivake bi bilo treba obnoviti, enka je še starejša od dvojke. Če bi se za to odločili, bi morali iti spet v lov za sredstvi. Po koncu dela z dvojko sem bila najprej vsa navdušena, da bi začeli obnavljati enko, a zdaj sem se že malo umirila. *(Smeh.)*

Darko: Najprej se bomo malo odpočili, potem bomo videli, kako naprej. Rekonstrukcija dvojke je bila velik zalogaj na vseh ravneh, a po drugi strani tudi lep izziv. Če tega ne delaš z veseljem, pri tem nimaš kaj početi.

Kateri je bil največji izziv pri rekonstrukciji dvojke?

Maja: Kar vse je bilo izziv. Od birokracije, tehnične izvedbe do Darkovega načrta, gradnje, dela in postavitve.

Darko: Največji izziv je bil, ko smo bili na *nuli* – ko smo videli, da ne bo ne prvega ne drugega bivaka, stari bivač pa smo že pred pol leta (12. novembra 2015) prepeljali v dolino. Tudi finančno smo bili na *nuli*. Takrat je padla odločitev, da bomo bivač naredili sami.

Kakšna je torej zgodba novega Bivaka II?

Maja: Prvi bivač, ki je zdaj postavljen pod Skuto, je bil v celoti narejen s sponzorskimi sredstvi. AO PD Jesenice bi moral urediti le njegov prevoz. Ko je prišlo do težav glede postavitve prvega novega bivaka na mesto stare dvojke in sta TNP in Zavod za varstvo kulturne dediščine Slovenije rekla, da tak bivač na Jezerih ne bo stal, je šel ta pod Skuto. Tudi za drugi novi Bivač II je bilo mišljeno, da bo narejen s sponzorskimi sredstvi, a kar naenkrat sponzorskih sredstev od arhitektov ni bilo. Začeli smo malo debelo gledati, od kod bomo dobili okoli osem tisoč evrov začetnih sredstev. To je bil uvod.

Darko: Po tehnični plati ni bilo mogoče zgraditi drugega bivaka. Bilo je neizvedljivo. Gre za projekt, ki je samo na papirju, in ga ni zdaj nikjer. Na idejno skico

Montaža lesene konstrukcije
Arhiv AO PD Jesenice

podjetja Ofis smo zastavili cel kup vprašanj, a nismo dobili nobenega odgovora in tudi nobenega kompromisa niso bili pripravljene skleniti. Šlo je za princip: vzemi ali pusti. Denar bi seveda dali mi, ne da bi lahko imeli pri tem kakšno besedo.

Maja: Takrat so začeli postavljati bivač na Kaninu, ki so ga prav tako pripravili v Ofisu. Da so bivač prepeljali gor, so ga morali razžagati. Takrat smo videli, da bi bila pri nas gradnja bivaka na Jezerih, kjer nimaš delavnice ali potrebščin, misija nemogoče. Prav tako so bile nekatere njihove rešitve nesmiselne, nerešeni sta bili tudi prezračevanje in odvodnjavanje. Bivač je bil sicer arhitekturna lepota, a žal delan z drugimi vzgibi. Na podlagi vsega in ko smo videli, da je ta projekt obsojen na propad, smo se odločili, da ga bomo naredili sami in po svoje, ob Darkovih pripombah na Ofisov predlog pa sta se oblikovali tudi želja in ideja, kakšen bivač želimo.

Kakšen bivač ste si torej želeli?

Darko: Ko sem razmišljal o novem bivaku, sem preštudiral stari bivač in videl, da je, po domače povedano, narejen genialno. Fantje, ki so ga naredili, niso ravno priplavali po juhi. Genialna je specifična zvončasta oblika, ki je dobro kljuvala vetru, stal je na tleh brez temeljev, notranja konstrukcija je rebrasta, narejena iz lesa, ki je bil verjetno sekan in sušen po pravilih, ki so nekoč veljala. Bivač je bil tudi mojstrovina v smislu prekrivanja, krovcvi oz. *špenglarji* so delo tako dobro naredili, da veter bivaku nikoli ni prišel do živega in tudi zamakal ni. Želeli smo si torej tak bivač, kot je bil stari. Pa da bo izdelan iz jekla, aluminija in lesa, ker sta pri nas doma les in kovina, in sicer tako, da bo prenesel veter do dvesto kilometrov na uro in velike količine snega. Rekli smo si tudi, da ga moramo na lokacijo pripeljati že izdelanega, vzdrževanje mora biti preprosto in ponuditi mora občutek zavetja in domačnosti, ne atraktivnosti.

*Delo hitro napreduje.
Foto: Anže Čokl*

Pri projektu so sodelovali: Darko Bernik, Rok Feldin, Mirko Klinar, Maja Perko, Raf Kolbl, Rajko Tušek, Aleksandra Božnar, Metod Smolej, Majda Rebershak, Božo Družijanič, Marko Štojs, Miha Rakar, Miha Novak in drugi člani AO PD Jesenice ter Anže Čokl. Donatorji pri novem Bivaku II: KOV, Impol, Siapro, Sij Acroni, GRS Jesenice, Reflex, Elektro Gorenjska, Komag, Enos, PIN+, Wurth, Merkur trgovina, Tavči tattoo, Tapro grosist, Prevozi Zorko, pomagali pa sta nam tudi PZS in Slovenska vojska. Podrobnejši opis del in sodelujočih je zapisan na spletni strani odseka (http://www.alpinizem.net/?page_id=437).

Zbrali ste se v ožji skupini, poleg Darka še Raf Kolbl, Maja Perko, Mirko Klinar in Rajko Tušek, da bi premleli Darkovo idejo o gradnji v okviru odseka. Maja, vas je Darko težko navdušil za svojo idejo?

Maja: Ni se mu bilo treba pretirano truditi, Darkova ideja je takoj padla na plodna tla. Treba je bilo le rešiti zadevo od prej in zagrabiti novo.

Darko: Vedel sem, da imamo vire in možnosti, da biva naredimo sami. Če tega ne bi imeli, se dela ne bi lotili. Šlo je za timsko delo, en sam človek tega ne bi nikoli naredil. Imeli smo tudi odprta ušesa za vse nasvete. Na pomoč nam je z več kot odprtimi rokami priskočilo še jeseniško podjetje KOV, ki nam je odstopilo delavnico za gradnjo bivaka. Tri ključne komponente so se tako dobro sestavile: vedeli smo, kakšen biva želimo, da ga lahko naredimo sami in kje ga bomo naredili. Pridobili smo tudi nekaj finančnih sredstev in donatorjev.

Kako je potekala priprava, izdelava in postavitve novega Bivaka II?

Darko: Osnovna ideja je bila, da biva naredimo v dolini, ga prepeljemo gor in ga postavimo na mestu

starega brez kakršnihkoli gradbenih del na terenu. Pri Ofisovi ideji bi morali za biva na Jezerih izkopati dober *kubik* temeljev, pripeljati tja beton in tla zabetonirati, poleg tega bi morali biva prepeljati na Jezera v več kosih, ker je bil pretežak.

Maja: Veliko z odseka nas je delalo, vsak je prispeval svoj trud in delo z največjim veseljem. Kjer je volja, vse narediš. Bili smo navdušeni kot otroci. Na začetku nismo čisto vedeli, ali nam bo uspelo, vendar smo si zaupali in vsak dan postajali večji mojstri. Za neposredno izdelavo smo porabili okoli 430 ur. K temu je treba prišteti še ure za načrtovanje, projektiranje, pridobivanje dovoljenj, donatorjev in dokumentacije. Mnogo stvari je bilo izdelano v domačih delavnicah. V delavnici KOV smo dva meseca delali vse popoldneve in vsak možen trenutek.

Darko: Rekli smo si, da bomo biva naredili v treh mesecih. In smo ga. Za 29. september 2016 smo bili že dogovorjeni s Slovensko vojsko za prevoz, pri tem smo seveda upali, da bo lepo vreme. Ko je helikopter uspešno odložil biva na predvideno mesto, kar zaradi velikega nihanja in lovljenja še zdaleč ni bilo lahko, smo si oddahnili in nazdravili s šampanjcem.

Brala sem, da ste glede na sliko iz leta 1936 in na trenutno stanje s terena namerili, da je v osemdesetih letih odneslo več kot pol metra hriba. Kako ste rešili to zagato?

Darko: Res je, imeli smo težave zaradi erozije. Novi biva smo tako na sprednji strani in zadaj desno postavili na tri kovinske noge, zadnji levi del bivaka pa leži na tleh. Te noge, ker so teleskopske, bomo lahko glede na stanje terena tudi podaljševali. Na mestu samem smo uporabili vse pritrdilne točke starega bivaka, prav tako traverzo, tj. železni profil, novi biva stoji tako na istem mestu kot stari, ki je imel idealno mesto.

Novi Biva II je lepo zaživel v svojem okolju. Odzivi ljudi so več kot pozitivni. Kaj vse ima ta biva in koliko ljudi lahko v njem najde zatočišče?

Darko: Res je. Biva je ljudem všeč. Skoraj ni bilo dneva od postavitve, da ne bi imel obiska ali nočitve.

*Iz doline Vrat do končne lokacije je biva prenesel helikopter.
Arhiv AO PD Jesenice*

Bivak II stoji na svojem mestu in postavitelji nazdravljajo s šampanjcem.
Foto: Anže Čokl

Za to, da smo ohranili obliko, smo dobili veliko pohval, čestitali so nam tudi na TNP in Zavodu za varstvo kulturne dediščine Slovenije. Bivak ni zaklenjen in v njem lahko spi šest ljudi, če je sila, pa tudi več. Zunanja oplata je iz aluminija, siva, znotraj pa je lesen in zato deluje toplo. Spredaj ima večje okno in zadaj lino, ima klop in mizo, prezračevalne line spredaj in zadaj ter priročni zaboj za orodje, ki je istočasno klop. Vgrajen ima majhen solarni sistem za polnjenje mobilnih naprav po dveh vtičnicah *USB*, in ne *wifi*, kot nekateri pišejo. Še vedno pa je treba imeti s seboj polnilni kabel.

Maja: Ima tudi termometer, vpisni zvezek, karnise in zavese (smeh), konopljeno vrv za obešanje perila, metlo, smetišnico, da lahko vsak za seboj počisti, in ležalne

podloge ter odeje. Ne smem pozabiti še na angela varuha, ki je pričvrščen v bivaku, da varuje bivak in vse, ki se tjakaj zatečejo.

Med zanimivimi pripetljaji ob rekonstrukciji Bivaka II je zgodba o vsakodnevem tehtanju bivaka. Zakaj ste ga vsak dan tehtali?

Darko: Novi Bivak II je nekoliko težji kot stari, ki smo ga stehali še na Jezerih. Tehtal je 905 kilogramov in v dolino ga je prepeljal helikopter Slovenske vojske, ki edini zmora prevoz tako težkih tovorov. Nova dvojka je nekoliko težja in večja. Je pet centimetrov daljša, skupno je dolga 305 centimetrov, za deset odstotkov smo namreč lahko presegle prostornino prejšnjega, in tri metre široka, na najvišji točki pa je visoka 1,8 metra. Vojski, s katero smo se dogovorili tudi za prevoz novega bivaka na svoje mesto, sem obljubil, da bivak ne bo težji od tone in sto kilogramov. Obljubo smo držali. A da bi to izpolnili, sem bivak vsak dan po zaključku del še stehal. (Smeht.)

Tudi nova dvojka je siva. Kaj odgovorite na pripombe, da bi moral biti bivak, če je namenjen

obiskovalcem v stiski za prisilno zavetje, če je megla, nevihta, noč ipd., izrazitejše barve, da je opazen med skalami? Bivak Suringar pod Montazem je npr. rdeč.

Darko: To je temeljna dilema arhitektov. Dva vidika sta. Eden je narediti bivak opazen že na daleč, pobarvati ga rdeče ali oranžno, da ga vsi vidijo. A ga tudi vsi kritizirajo kot tujek v okolju. Drug vidik je, da se bivak neopazno vklopi v okolje in greš lahko hitro mimo njega. Naš verjetno ni ne eno ne drugo. V praksi je dober bivak tisti, ki je kompromis med tema dvema vidikoma. V Dolomitih je na primer zmagal rdeče pobarvan bivak, na drugem mestu pa je bil bivak rumeno pobarvan.

Maja: Kot nam je na predavanju v SPM o izzivih gradnje v gorah – od prvih bivakov do sodobnih gorskih koč – povedal arhitekt Luca Gibello iz Torina, je zanj

Notranjost nove dvojke
Foto: Anže Čokl

najlepša koča na Monte Rosi, imenovana kristal, ki je zunaj kovinska in se staplja z okolico, notri pa je lesena. Trenutni trend je, pravi Gibello, da so bivaki in koče v gorah navzven kovinske, sivo blesteče, znotraj pa lesene z domačim vzdušjem.

Vsak objekt dobi v gorah, še posebej z leti, neko svojo dušo. Kaj je dvojki dalo to dušo in s čim ste jo vdahnili novemu bivaku? Zdi se namreč, da se ti tudi nova dvojka prav tako usede v srce.

Darko: Predvsem njena starost, priljubljenost in navdušujoča okolica s pogledom na Triglav in Steno so dali stari dvojki dušo.

Maja: Predsednik PD Jesenice Vladimir Hlede mi je enkrat na vprašanje, kaj je *štos* te dvojke, dejal: "V dvojki čisto drugače diši!"

Darko: Novi dvojki pa smo dušo vdihnili s svojim delom, saj smo v njej pustili del sebe. Za nas je to kot otrok, otrok naše generacije. Ponosni smo nanj, naredili smo ga iz čistega veselja in da bi ljudem služil. Poleg tega je okolica še vedno neopisljivo lepa kot prej.

AO PD Jesenice praznuje letos sedemdeset let in med drugim bodo pripravili zbornik, v katerega bodo vključili tudi vpise, cvetke, doživetja, kritike in pohvale iz številnih vpisnih knjig oz. zvezkov iz svojih bivakov, tudi iz stare legendarne dvojke, ki bi imela marsikaj povedati – o gorah, ljudeh in doživetjih. ○

Problem vzdrževanja in obnove bivakov

Upoštevanje varstvenih režimov znotraj TNP

Aleš Zdešar

Razumevanje problema je mogoče razložiti na konkretnem primeru obnove Bivaka II na Jezerih. Ta primer nam je lahko šola in izhodišče za uspešne zgodbe v prihodnje.

V območju TNP je 7 bivakov, ki jih Planinska zveza Slovenije obravnava kot planinske objekte:

- Bivak I v Veliki Dnini,
- Bivak II na Jezerih,
- Bivak III Za Akom,
- Bivak IV na Rušju,
- Bivak pod Špikom,
- Bivak pod Luknjo,
- Bivak na Kotovem sedlu.

Vsi bivaki ležijo v prvem varstvenem območju narodnega parka, torej v osrednjem območju parka, ki je prednostno namenjeno uresničevanju varstva in

ohranjanja naravnih vrednot, prvobitnih naravnih območij divjine, rastlinskih in živalskih vrst, njihovih osebkov in habitatov, naravnega razvoja ekosistemov in naravnih procesov brez človekovih negovalnih, vzdrževalnih in drugih posegov.

Omejitve pri posegih znotraj TNP

Znotraj prvega varstvenega območja narodnega parka velja prepoved gradnje novih objektov. Dopustne so nadomestne gradnje objektov v okviru gabaritov in namembnosti obstoječega objekta. Nadomestna gradnja je opredeljena posebej z Zakonom o TNP

*Bivak I v Veliki Dnini
Foto: Tomaž Marolt*

*Bivak na Kotovem
sedlu
Foto: Peter Strgar*

(ZTNP-1), veljavna zakonodaja s področja graditve objektov pa nadomestne gradnje ne pozna več, zato so možni tudi zapleti v zvezi s tovrstnimi posegi. Dostupne so tudi rekonstrukcije objektov na način, da se ne povečuje obseg, in brez spremembe namembnosti.

V zvezi z že izvedenimi obnovami in morebitnimi novimi obnovami bivakov menimo, da tako specifičnih objektov, kot so bivaki, ki so navadno postavljeni v visokogorju (problematičen dostop), zgrajeni iz posebnih materialov (npr. pločevina) in na poseben način (npr. ovalna oblika) ter za prav poseben namen (zatočišče pred slabim vremenom), ni mogoče obravnavati enako kot objekte v dolini, namenjene za bivanje, gospodarsko dejavnost in podobno. V primerih, ko obstoječega bivaka zaradi dotrajanosti ni mogoče več uporabljati oz. vzdrževalna dela niso več možna, je zamenjava takega objekta v enakem obsegu glede na zgoraj navedeno specifično in omejitve smiselna.

Zakon predpisuje tudi, da se pri gradnji novih ali nadomestnih objektov in pri rekonstrukciji ali obnovi obstoječih prednostno uporabljajo materiali, značilni za narodni park, in se gradi skladno z značilnostmi kulturne dediščine v narodnem parku ter na način, ki upošteva stavbno tipologijo območja, še posebej na planinah in v starih vaških jedrih ali stavbnih gručah. Bivaki so tako specifični objekti, da ni možno predpisovati značilne stavbne tipologije, ki jo predpisuje zakon. Zavedamo se razlik, ki so v času med prvotno zgrajenimi in današnjimi bivaki nastale v razvoju materialov in načina obdelave.

Zato ne vztrajamo pri oblikovni skladnosti novonacrtovanih obnov bivakov s starimi bivaki. Arhitekturnih rešitev ne pogojujemo, saj so pogoji pri

rekonstrukcijah in nadomestnih gradnjah že tako ali tako zelo omejujoči. Predvsem je treba izhajati iz enostavnosti gradnje, funkcionalnosti, ustrezne zaščite pred vremenskimi ujmami in uporabo materialov, ki so značilni za ta prostor. Oblikovne omejitve se lahko pojavijo le pri bivakih oz. objektih, ki so v bližini drugih objektov in tvorijo z njimi prostorsko celoto.

Primer Bivaka II na Jezerih

Obnova Bivaka II na Jezerih je lep primer, kako se zgodba tako zaradi zakonodaje kot tudi neustreznega pristopa odgovornega projektanta lahko zaplete. Projektant je namreč kot pooblaščenec vlagatelja AO PD Jesenice v postopke pridobivanja naravovarstvenih in kulturnovarstvenih pogojev ter soglasij vložil že izdelano oblikovno rešitev bivaka.

Pri načrtovanju objekta ni upošteval varstvenih režimov, ki izhajajo iz Zakona o TNP (ZTNP-1). Namesto da bi se prilagodil izhodiščnim pogojem, je v projektu prikazal bistveno večje mere starega bivaka, da bi upravičil bistveno večji obseg rekonstruiranega bivaka, katerega obliko so skrbniki bivaka sicer odobrili. Žal je bilo tovrstno zavajanje ugotovljeno že po izdaji naravovarstvenega in kulturnovarstvenega soglasja, in ti sta bili na podlagi novih dejstev naknadno preklicani.

Zaradi tega dejstva je nato prvotno mišljeni prenovljeni bivak na Jezerih pristal pod Skuto, AO PD Jesenice pa se je moral tako postopka kot tudi ideje in izvedbe lotiti povsem na novo in s svojimi lastnimi močmi in sredstvi. Mediji so zgodbo seveda obrnili projektantu v prid in celo s prstom kazali na točno določeno konkretno osebo ter na neustrezno zakonodajo in rigidnost TNP ter dajalcev soglasij. ○

Plavaj s tokom in zajemaj z veliko žlico

Klemen Premrl

Klemen Premrl (1973) je preplezal pet najtežjih lednih oz. kombiniranih smeri na svetu,¹ povrhu pa lani februarja s Timom Emmettom še trenutno najtežjo ledno smer na svetu, Interstellar Spice, WI 12, 80 m. Vse v vodstvu in prosto, brez počivanja in visenja v kompletih. Nekateri mediji, tudi tuji, so ga poimenovali najboljši ledni plezalec na svetu. Pravi, da je na svoj dosežek ponosen, a pozna kar nekaj plezalcev, ki jih ceni in za katere meni, da so boljši od njega. V letih od 1998 do 2003 je tekmoval v svetovnem pokalu v lednem plezanju. Je član AO Tržič in Društva GRS Tržič.

V ledu ste dosegli odmevnejše uspehe kot v skali. Kako to, da ste se bolj posvetili plezanju po zamrznjeni vodi?

Mogoče zato, ker mi je že od začetka šlo v ledu malo bolje. Z lednim plezanjem se ukvarja manj ljudi, in čim malo bolj resno plezaš, postaneš relativno dober. Sicer sem več plezal v skali, toda v ledu so se prej pojavili rezultati in mi dali dodaten zagon.

Bi Helmcken Falls², kanadski slap, v katerem moraš pod debelim ledom iskati svedrovce z detektorjem kovin, lahko imenovali mokre sanje lednih plezalcev?

Mislím, da ja. Ledni plezalci ne moremo plezati tehnično in atletsko tako zahtevnih smeri, kot so v skali. Slapovi so lahko navpični, a je le malo previsov. Da bi si plezanje otežili, smo si izmišljevali razne stvari, npr. kombinirano (*miks*) plezanje in tekmovalno ledno plezanje. Ker smo hoteli še težje, smo morali vključiti tudi previsne dele skale. Vedno smo želeli najti previsen ali vsaj toliko strm led, da bi ga bilo težko preplezati. S tega vidika se mi zdi, da Helmcken Falls so mokre sanje lednega plezalca.

Pri ocenjevanju smeri Wolverine (ang. rosomah) v slapu Helmcken sta s soplezalcem Timom Emmettom preskočila štiri stopnje, z WI 7 na WI 11. Kakšen je bil odziv v plezalskih krogih?

Deležna sva bila velike polemike, tudi nekaj kritike. Uredniki spletnih portalov in revij so mi pisali, če bi lahko razložil, kako sva prišla do take ocene. Plezalci nikoli ne preplezamo ocene, vedno le smer. Ocene so zgolj pomagalo, informacija. Po težavnosti sva lahko

smer primerjala s kombiniranimi smermi. Vedel sem, kako težka je M11, ker sem jo že preplezal. Wolverine je fizično tako težka kot *miks* M11, a se pleza samo po vodnem ledu (*water ice*, WI).

Se je ocena WI11 obdržala?

Da. Ponovil jo je Raphael Slavinsky, potreboval je več poskusov in ni znižal ocene.

Kako obvladujete strah?

Naši možgani preventivno vidijo določene situacije bolj nevarne, kot so v resnici. Dobro je, če se tega zavedaš. Pomembno je, da se umiriš in ne odreagiraš

Klemen Premrl pred slapom Helmcken
Foto: Tim Emmett

¹ Posnetke plezanja si lahko ogledate na strani <http://www.klemenpreml.com/Adventure-projects>.

² V tem primeru falls pomeni katarakt, slap, in je edninska oblika. Na reki Murtle v Wells Gray Provincial Parku v Britanski Kolumbiji je namreč sedem slapov, eden od njih je Helmcken. Poimenovali so ga po dr. Johnu Sebastianu Helmckenu zaradi zasluga, ki jih je imel pri vključitvi Britanske Kolumbije v Kanadsko konfederacijo leta 1871.

Klemen Premrl med prvenstvenim vzponom v smeri Clash of the Titans.

WI 10, v slapu Helmcken, februar 2014

Foto: Klaus dell'Orto

takoj, seveda če imaš čas. Ko se podirajo seraki, se moraš hitro zganiti. Ne odzovem se vedno impulzivno, na prvo žogo; umirim se in poiščem rešitev.

Ali v tveganih situacijah, ko vam gre za nohte, postanete religiozni?

Sem veren, toda ne v krščanskem smislu. Kadar sem v taki situaciji, se ne slepim, da mi bo pomagal nekdo tam zgoraj. Zanašam se predvsem na svoje izkušnje in znanje, na pripravljenost. Dostikrat si mislim, glej, če si toliko treniral in se tako potrudil, da si prišel do sem, si pa tudi zaslužiš kanček sreče.

Kaj je za vas uspeh in kaj neuspeh?

(Dolg premolk.) To bo pa težko ... nočem biti banalen. Uspeh je takrat, ko neuspeha ne šteješ za neuspeh. Ko uspeš, je vse jasno, samo po sebi umevno. Pravi uspeh je takrat, ko ti kaj ne gre, kot si si zamislil, ko ti ne *rata*,

in če tega ne vidiš kot poraz, se mi to zdi uspeh. Iz »neuspešnih« tur se največ naučimo.

Kaj vas navdihuje? Morda tudi literatura?

Zlagal bi se, če bi rekel ja. Nisem ravno goreč bralec. Motivirajo me lepe stvari, ki so estetsko zanimive, narava sama. Led je lep, a spremenljiv. Tudi drevo je lahko lepo, npr. tisto v Bohinju, ki ga vsi hodijo slikat. Kadarkoli se lahko zapelješ tja, vedno je tam, led pa je minljiv. Motivira me neznano, avantura, nepredvidljivo. No, do neke mere tudi literatura, zgodbe, nekaj sem pa le prebral. In tudi to, da narediš korak naprej, ven iz cone udobja, čez rob. Ko se drugi usedejo, ti stopiš naprej pogledat v naslednji zaliv.

Kakšen je odnos oz. razmerje med fizično in psihično močjo?

Drugega brez drugega ni. Všeč mi je rek, da je

najmočnejša mišica med ušesi. Nisem več rosno mlad, čar plezanja je v tem, da lahko psihično napreduješ do konca svoje poti, fizično pa si omejen z zakoni narave. Psihična pripravljenost je tem bolj pomembna, ko se iz športnega plezanja pomikamo v alpinizem. Od nje je odvisno, koliko si pripravljen trpeti, tvegati, nekatere stvari so odvisne samo od tega, koliko časa si pripravljen biti na mrazu in riniti v breg. S tem ne mislim nič slabega. To je psihična odlika, ki je nimajo vsi. Ko sva z Aljažem Anderletom še tekmovala, sva hodila na seanse k profesorju Tušku. Prebral sem nekaj knjig o tej temi in spoznal, da je psihična priprava dostikrat pomembnejša, kot si predstavljamo. Lepo je, če so fizične in psihične lastnosti v harmoniji.

Harald Berger, trikratni svetovni prvak v lednem plezanju, je umrl med treningom v ledeni votlini,

ker se je nanj zrušil večtonski ledeni strop. Kdaj pomislite tudi na tako možnost?

Ja, seveda sem pomislil na to, temu posvečam vso potrebno pozornost. Hari je bil moj prijatelj, veliko smo se družili na svetovnih pokalih. Ko sem na Islandiji plezal v ledenih jamah, sem imel slab občutek in sem bil previden. Stvari oceniš, poskusiš, presodiš, da so varne, a kljub temu nekje v ozadju misliš na to. Čeprav je človek zelo previden, se mu lahko marsikaj zgodi. Ne samo, da mu pade nekaj na glavo, stvar se lahko kolosalno podre.

Kako vaša družina prenaša oz. sprejema vaše ledne pustolovščine?

Mlajša otroka sta še tako mlada, da v tem ne vidita nobene nevarnosti. Ati rad pleza, trenira, gre plezat – to je del vsakdana. Za starejšo hčerko ne vem, kako gleda na to ... Stvari skušam prikazati v normalni obliki. Ljudje jih dostikrat vidijo bolj strašne, kot so v resnici, jaz jih želim predstaviti realno. Zavedam se nevarnosti, treniram, pridobivam znanje in izkušnje, da to lahko počnem varno, ne zaletavo. Vsi pa se zavedamo, da je alpinizem lahko nepredvidljiv, nevaren. Petra, moja partnerka, hčerka Boruta Berganta, že ima tako izkušnjo, ve, za kaj gre. Iz tega ne delamo drame. Meni se ne zdi, da je plezanje tako prekleto nevarno. Konec koncev bi nazadnje lahko vsi obdeli doma.

Ko je nekdo tako dober, kot ste vi, ga sponzorji poiščejo sami ali se jim mora »ponuditi«?

Vsi moramo sponzorje krvavo iskati. To je čisti poslovni svet, tu ni romantike. Če v tebi prepoznajo nekaj dobičkonosnega, te poiščejo, in obratno, ko ti pričakuješ, da ti bodo koristili, jih nagovoriš. V alpinizmu je relativno malo denarja, le tisti res najboljše toliko iztržijo, da preživijo, si nekaj ustvarijo, vzdržujejo družino, pridejo do hiše in avta. Večina profesionalcev je *kvaziprofijev*, saj morajo biti vsaj še gorski vodniki. Pobiramo drobtinice.

Če niste profesionalni plezalec, kako zaslužite za vsakdan?

Imam srečo, da sem zaposlen v družinskem podjetju. Moj oče je arhitekt, ustanovil je majhno podjetje. Ker je potreboval partnerja zgolj na papirju, sem šel zraven. Nisem študiral arhitekture, zgolj ekonomijo, vendar nisem diplomiral. Vedno sem gledal očeta, ko je risal, to me je zanimalo. Delam kot tehnični risar in vodja projektov. Z bratom sva zdaj lastnika podjetja, sem sam svoj šef. Ves denar, ki ga potrebujem za življenje, zaslužim v podjetju. Tisto, kar dobim od sponzorjev, ne pokrije niti stroškov plezanja.

Ste motivacijski govornik, bili ste gost na Kreativnih jutrih v Ljubljani. Kakšni publikli predavate?

Trudim se pripraviti dobra predavanja. Na začetku se mi tega ni ljubilo početi; čeprav so me spraševali, ali bi predaval, me to ni pritegnilo, po naravi sem bolj introvertiran ...

Klemen Premrl pleza iz globoke ledeniške kotanje na ledeniku Vatna na Islandiji, v katero se je prej spustil po vrvi.
Foto: Tim Kemple

Govorite pa tekoče in veliko ...

... predavanja mi nikoli niso ležala, dokler nisem dojel, da bom govoril o stvari, ki jo zelo dobro poznam. In takrat sem se sprostil. Če nekaj preplezam, je to dobro samo zame, nihče drug nima nič od tega. Lahko pa motiviram druge. Razlika med sedenjem na kavču in gledanjem smučanja po televiziji ter turno smuko na Kotovem sedlu je samo ena majčkена *brca v rit*, samo majhna spodbuda. Če bom svojo zgodbo predstavil na pravi način, mogoče kakšen mladostnik v osnovni ali srednji šoli ne bo zgolj posedal doma, temveč bo šel ven in nekaj naredil. To je edino, kar lahko ponudim drugim – spodbudim jih, da gredo v naravo.

Poklicali so me s Kreativnih juter, tam sem prvič predaval. Ljudje so bili navdušeni, postal sem samozavesten. Vabijo me šole, govoril sem na srečanjih plezalcev, filmskih festivalih v tujini, največji je bil v Krakovu, v dvorani je bilo dva tisoč ljudi. To je tudi ena izmed niš, v kateri se nekaj zasluži.

Dosti ste plezali z Aljažem Anderletom, najtežje vzpone pa ste opravili s Timom Emmettom in Erikom Švabom. Je kakšna razlika, če plezaš s sošolcem ali z nekom drugim?

Z Aljažem sva skupaj *gor rasla*, tudi plezalno. Res sem največ plezal z njim, tudi najtežje stvari. Katero pa so najtežje? Zame so to smeri, v katere vložiš največ sebe. Tisto, kar sva s Timom preplezala v slapu Helmcken, je gotovo najtežje v tehničnem smislu,

to pa še ne pomeni, da sem tam pustil največ sebe. Z Aljažem sva skupaj odkrivala nove smeri, prvič pozimi plezala v Alpah, prvič težje ledene slapove. Skupaj sva veliko plezala pozimi, poleti si nisva dostikrat delila vrvi.

Kar dosti sem plezal z Erikom. Pozimi sva si bila kar enakovredna, morda sem bil jaz malo bolj izkušen, poleti je bil pa on precej boljši. Bila sva uigran tim. Je dober organizator, od njega sem se veliko naučil. Točno je vedel, kaj hoče doseči. Če se sam nisi pozanimal, kako in kaj, si se npr. zmenil v petek ob treh na Ferne-tičih, parkiral, Erik te je pobral, soba je bila že rezervirana, poznal je dostop in sestop za določeno smer. Lahko si se mu prepustil in šel slepo za njim, a meni to nikoli ni ugajalo, raje sem se vsaj malo pozanimal o smeri. Z njim je bilo *super* plezati.

Tima sem spoznal na tekmah svetovnega pokala, imela sva dobro energijo. Ne tekmujem že trinajst let, pa sva še vedno kar precej skupaj. Najraje plezam z ljudmi, ki so več kot samo soplezalci. Zmeraj je bilo zanimivo plezati z ljudmi, ki prihajajo iz drugih okolij, npr. z Američani ali s Francozi. Imajo drugačne poglede, nekatere stvari delajo drugače. Od njih sem se precej naučil, tudi to, da zadeve niso vedno take, kot sem si predstavljal, kot so me učili.

Z Erikom Švabom sta opravila drugo ponovitev kombinirane smeri *Illuminati*, M11+, WI 6+, ki je po njegovem mnenju še vedno najtežji večraztežajni mikš na svetu. Kako je potekal vzpon?

Pobudo je dal Erik. Smer je zelo specifična. Prva dva raztežaja sta kombinirana in izstopajoče težka, zato sva ju oba hotela preplezati v vodstvu, za kar je treba veliko časa. Ko sva prvič prišla v Vallungo, sva hodila šest ur, pa smeri nisva niti videla, ker je bila taka megla. Tam je kar nekaj kuloarjev, a če ne vidiš, se ne moreš odločiti, kateri je pravi. Samo hodila sva gor in dol. Naslednjič sva uvodna raztežaja oba preplezala v vodstvu, nato je zmanjkalo časa. Morala sva priti še tretjič, s seboj sva pripeljala prijatelja, športnega plezalca Uroša. Še danes sva mu hvaležna, da je šel z nama. Začel je Erik, jaz sem ga varoval. Ko je pripeljal do štanta, se je privezal in vrgel vrv dol. Ko sem plezal jaz, me je varoval Uroš. Na stojišču sem fiksiral vrv, po kateri je Uroš *prižmaril* do mene, čeprav tega še nikoli ni počel. Ko sem plezal naslednji raztežaj, me je varoval Erik. Na štantu sem se odvezal in Erik je potegnil vrv k sebi. Ko je plezal, ga je varoval Uroš. Po preplezanih prvih dveh raztežajih se je Uroš po vrvi spustil na tla, midva sva se menjavala v vodstvu do vrha smeri.

Koliko uporabljate *štirico* oz. *figure four*³? Je sprejemljivo na tak način preplezati smer? Nekateri se že oglašajo, da to ni etično.

Podobno je bilo nekoč z ostrogo na peti čevlja. Ko si med lednim ali kombiniranim plezanjem naletel na

problem, si uporabil peto kot pri športnem plezanju. Z Aljažem sva v švicarskem plezališču Kandersteg videla tipa, ki je v previsni granitni steni plezal z ostrogami tako, da je imel eno nogo vedno više od cepina. Zdelo se nama je smešno. Nato je nekdo preplezal streho, za katero je porabil uro in pol. Ni nama bilo jasno, kako lahko tako dolgo visiš na cepinih. Nato sva ugotovila, da je visel na ostrogah. Z Aljažem sva bila med prvimi plezalci, ki se niso strinjali s takim načinom. Trdili smo, da ostrogarski način ni pravi. Podobno je zdaj s *štirico*. Ko se je pojavila, je bilo fino, zdela se mi je super. Z njo premagas problem na najlažji način. Nato so nekateri preplezali smer samo s *štiricami*. Videti je bilo skrajno neumno, plezanju je vzelo ves čas. Plezaš samo zato, da se na koncu vpneš v verigo, ne zaradi užitka. Zdaj skupina plezalcev zavrača tako plezanje in jaz to promoviram. Lahko narediš kako *štirico*, ne pa dvajset.

Kako naprej? Imate kaj določenega v mislih?

Vedno bolj me vleče v skalo, v njej sem podhranjen. Zanima me plezanje počti, pri Domodossoli je zelo dobro plezališče. Dogovarjamo se za pogorje Ak-Suu v Kirgiziji. Na zalogi imam še en projekt na Grenlandiji. Ker je tam relativno drago, iščem podporo. Rad bi se vrnil z dobrim fotografskim in filmskim materialom, to pa zahteva dodatnega človeka, snemalca. Z Emmettom se včasih *pohecava*, da po slapu Helmcken težko najdeš kaj enakovrednega. Toda v Helmckenu še nismo končali. Bom videl, kaj bo prineslo življenje. Plavaj s tokom in zajemaj z veliko žlico. ●

Klemen Premrl
pleza po stropu
Kristalne votline na
ledeniku Vatna na
Islandiji.

Foto: Tim Kemple

³ Pozicija rok in nog, ki omogoča, da se lahko med plezanjem počiva oz. se z njo premagujejo težka mesta.

Pogled v smaragdno zelene oči

Kriški podi

Ko sem se pred skoraj tremi desetletji zadnjič potikala po Kriških podih, sem v gore nosila veliko bremen. Naložila sem jih v velik rdeč nahrbtnik, za tiste čase čisto zadosten, a brez anatomskih prilagoditev in drugih dodatkov, ki nam olajšajo nošnjo. Vanj sem poleg pijače, velikega hleba kruha in nekaj konzerv stlačila vse: probleme doma, probleme v službi, vse stare in nove ljubezni in vse razbitine nasedlih ljubezenskih bark. Naramnice so mi ob taki teži zadale tudi kakšen odtis, a kaj bi jadikovala. Ramena mi je do prve poštene malice vleklo malce nazaj ter me pritiskalo k tlom. Danes bo vse drugače. Danes sem vzela majhen, sodoben nahrbtnik, kamor sem stlačila le osnovne stvari.

Kriške pode čutim kot eno izmed poslednjih oaz miru, kjer narava nadvlada prisotnost človeka. Spadajo med pomembne vrednote in se razprostirajo v prvem varstvenem pasu Triglavskega narodnega parka.¹ Za vstop v to odmaknjeno visokogorsko kraško krnico se priporoča spremstvo vodnika. Dostopi so vroči in razmeroma dolgi, a prihod v ta divji košček sveta se poplača z obrestmi. Čeprav ob vzponih na bližnje vršace ne manjka markacij in drugih planinskih oznak, se ob slabem vremenu z lahkoto ujamemo v past.

Lepote Kriških podov bi le s težavo našle primero. Krasijo jih ledeniška jezera, ki so tako kot vseh štirinajst slovenskih visokogorskih jezer pravi čudež narave. Stara so le nekaj tisočletij in so naša najbolj čista jezera. Ležijo na apnenčasti podlagi, kjer dotokov in odtokov vode praktično ni. Voda iz njih ponikne v podzemne kraške razpoke ter v jame in brezna. Sedimenti, ki se sicer zelo počasi in neopazno usedajo na dno, bodo nekoč zapolnili jezerske kotanje. So najboljši arhiv, ki nas sooča z dejstvom, kako velika bremena poleg nenehnih naravnih sprememb okolju nalaga prisotnost človeka.

Na tako občutljivih sistemih, kot so visokogorska jezera, popotnik tudi povsem nezavedno pušča sledi. Pregreti in "nasoljeni" od dolge in naporne hoje rušimo ravnovesje že z nedolžno osvežitvijo nog v hladni jezerski kopeli. Najhujše posledice, s katerimi se spopadamo v zadnjih letih, je povzročilo naseljevanje rib, ki se je izkazalo za lep primer človeške neodgovornosti in neznanja. Razbohotenje zelenih alg, ki ga prinaša tak

poseg, je še posebno izrazito v Dvojnem (šestem) Triglavskem jezeru in v jezeru na Planini pri jezeru.

Iz Zadnjice na Kriške pode

Žarko sonce se je upiralo v konte, dišalo je po poletju. Bil je zadnji avgustovski vikend in vsi smo želeli v osrčje gora. Ledenik, ki je tukaj polzel skozi čas, ni obrusil le skalnih vrhov, temveč tudi doline. Hudourniške grape, zarezane v gorski masiv, so suhe samevale. Pot se vleče, dolina pod nami se oži. Pobočje, poraslo z iglastim drevjem, se redči, prehaja v melišča. Kamnite pregrade nad nami zakrivajo razgled do najvišjih vrhov Julijskih Alp. Pred nami je zadnji del poti. V skali nad stezo voda v drobnem, mestoma razpršenem curku komaj slišno drsi čez porozne apnenčaste skale. Le malce više nas preseneti močan kraški izvir. V gradivu *Visokogorska jezera v Sloveniji* (Ivan Gams) najdemo podatek, da studenec izvira okoli tri metre niže od jezerske gladine, a se napaja tudi od drugod. Voda neustavljivo teče skozi cevi in čez skale hitro ponikne v podzemlje. Stopila sem tistih nekaj metrov do izvira, kjer šum vode preglasha misli. Da, živa voda, ob njej nam zaigra srce, četudi nismo žejni. Veseli smo je, čeprav je imamo poln nahrbtnik. Živa voda izpod skale nam prečisti telo in duha ter nas odvrta od zaposlovanja z nepotrebnimi mislimi. Zajela sem prgišče. Bila je tako mrzla, da mi je vzela dih. Pregreta koža se mi je jezila, občutek bolečine se je kmalu pretvoril v užitek. Iz steklenice sem zlila mlačno dolinsko vodo in si natočila svežih zalog.

Pihavec in Šplevta nad nami nam na tem delu poti že kažeta svojo ostrino, v smeri jugozahoda se proti nebu pneti Planja in Razor. Dolgo se nismo videli. Igra mehkih oblakov spreminja meje senc in svetlob. Že večkrat videno in doživeto zdaj spreminja oblike in tudi

¹ Prvo varstveno območje je osrednje območje in je prednostno namenjeno uresničevanju varstva in ohranjanja naravnih vrednot, prvobitnih naravnih območij divjine, rastlinskih in živalskih vrst, njihovih osebkov in habitatov, naravnega razvoja ekosistemov in naravnih procesov brez človekovih negovalnih, vzdrževalnih in drugih posegov. Dopusščena je tudi tradicionalna paša na urejenih pašnih planinah v visokogorju in ohranjanje s tem povezane kulturne dediščine (Uradni list RS, št. 52/2010). Zemljevid: <http://www.tnp.si/images/uploads/zemljevid>.

Spodnje Kriško jezero, nad njim Pihavec in Šplevta
Foto: Olga Kolenc

pomen. Strmina se za trenutek položi, razgled se odpira. V kotanji pod Šplevto zagledam modrozeleno oko, kočica na vrhu vzpetine že vabi. Še malo in že bo pred nami venec "hišnih" gora, kot so Bovški Gamsovec, Stenar, Križ, Razor, Planja, Glava pod Planjo, Kanceljni in druge. Razor, kot deva zaviti v belo prosojno tančico, spominja na Makalu.

Jezero pri studencu ali Spodnje Kriško jezero (1880 m)

Posedela sem na majceni travnati zaplati tik nad jezerom. Pogled, ki je drsel po svilnato mehki vodni gladini, se je v smeri Šplevte ustavil na kamnitih skladih, ki kot podporni zid padajo proti jezerskemu dnu. Majhno obalo na severni strani sestavlja melišče oz. gruščnati drobir, ki se na mestih večjih naklonov počasi plazi proti vodni gladini. Na poti proti planinskemu domu, le raztežaj onkraj poti, sledi še lepši razgled. S soncem obsijana vodna gladina ustvarja neizmerljivo paleto smaragdno zelenih odtenkov.

V že omenjenem gradivu o visokogorskih jezerih pri nas najdemo podatek, da imena Kriških jezer niso ustaljena. Ob tako imenovanih "umetnih" imenih, ki jih uporablja turistična literatura, bom zato uporabila tudi poimenovanja trentarskih pastirjev, ki Spodnjemu Kriškemu jezeru pravijo Jezero pri studencu, Srednjemu Kriškemu jezeru Jezero pod Grivo in Zgornjemu Kriškemu jezeru Jezero pod Križem.

In prav tu, na skrajnem kraškem robu, je tik pred prelomom, ki se prevesi v dolino, narava ustvarila jezero. Čeprav bi mu lahko rekli kar jezerce, je največje izmed Kriških jezer. Je malce ovalne oblike, dolgo približno 140 metrov, široko 100 metrov in globoko od 7 do 9

metrov. Vodna gladina v vseh treh Kriških jezerih precej niha. Sneg in led, ki prekrijeta jezera in vztrajata vse do avgusta, krnita v njih tako rastlinski kot živalski vodni svet. Kopanje v jezeru, ki se v poletnem času ogreje na le nekaj stopinj, je zaradi naravovarstvenih ukrepov danes prepovedano.

Za ledenikom, ki je ob svojem počasnem drsenju izpod Pihavca spreminjal podobo pokrajine, so ostali morenski nasipi. Obsežna melišča se iznad jezera pnejo strmo navzgor, vse do čvrstih sten Pihavca in Šplevte. Na meliščih pod Šplevto se je v obliki okrasnih blazinic skozi čas ujelo nekaj prsti, ki med vegetacijo v skalno puščavo vnašajo vonj po življenju. Milim zimam navkljub v zgornjem razu Pihavca konec avgusta 2016 še vztraja snežišče. Megla se je že kmalu popoldne razlezla v predah dveh zanimivih vrhov, ki kot mogočna mejnika bdita nad kraškimi podi in nad dolino.

Jezero pod Grivo ali Drugo (Srednje) Kriško jezero (1950 m)

Dan je ugašal in sonce je že tonilo za daljne obrise gora. Mala smaragdna očesca tu zgoraj so izgubila svoj lesk in zapirala veke. Drugo Kriško jezero, ki leži v kotanji pod Grivo, na kateri stoji Pogačnikov dom, se mi je zdelo le še kot mlaka. V zadnjem dometu svetlobe je zažarelo nekaj bližnjih vrhov. Barvni kontrast je počasi ugašal, pokrajina je bledelela, temnela, v dveh tonih se je zarisala le silhueta gora.

Ko sem se spravila v spalno vrečo, še vedno nisem našla miru. Pogled mi je begal skozi majhno okno. Kakšen bo jutrišnji dan? Nebo je jasno, v veselju utripa na milijarde zvezd. Dolina pod nami se je zgrabila vase, Pogačnikov dom, zaseden do zadnjega kota, je vsaj navidezno legel k počitku. V mislih sem se dotaknila vseh svojih preteklih poti, ko sem svoj veliki nahrbtnik kar tako, mimogrede, nosila na Bovški Gamsovec, Stenar, Križ in Razor. Hotela sem se preseči, se dotakniti neba, in pozabljala sem na preostalo lepoto sveta, ki me obdaja.

Jutro je s sončnim vzhodom začelo nov krog in z žarko svetlobo objelo vrhove v smeri zahoda. Drugo Kriško jezero je v kotanji pod Grivo počasi odpiralo svojo veko. Jezero okrogle oblike je najmanjše od Kriških jezer. Njegov premer doseže približno 60 metrov, globina vode pa se giblje med 8 in 9 metrov. Najlepši razgled na jezero je nedaleč, nad križiščem pod kočico, ko se namesto na Razor dvigamo po markirani poti na Križ in Škrlatico. Sončna svetloba razkrije, kako nedolžno jezerce nekje na svoji sredini prehaja v temno globačo. Jezersko melišče prehaja v grušč, grušč v skale, vezna nit so s travo porasle zaplate, ki jih prav tu najpozneje obiše pomlad. Zaradi ogromnih količin snega se ta mimohod zgodi šele v poznem poletju, svoje pa po odhodu snega doda temperaturni preobrat. Živa rušnata meja, ki se v smeri zahoda v ozkem pasu spušča do vodne gladine, daje kamniti puščavi poseben kontrast. Živoskalna kotanja se iznad Drugega Kriškega jezera dviga proti Križu in Stenarju. Na višini okoli 1970 metrov se vboči v plitvo kotanjo, kjer se je pravkar rojevalo še eno smaragdno očesce. Nad jezercem, ki lahko

doseže širino 30 metrov in dolžino 60 metrov, je vztrajala stara zaplata snega. Turkizno obarvan snežni rob, ki je segal pod vodo, je v robusten svet vnesel nekaj miline. To mlako nekateri imenujejo tudi Četrto Kriško jezero, ker pa se ne pojavi vsako leto, si tega imena menda ne zasluži in ni vrisano na zemljevidih.

Jezero pod Križem ali Zgornje Kriško jezero (2150 m)

Med Gubnom, Kriškim robom in Križem se je v visokogorski krnici ujelo še zadnje, v naših Alpah najvišje ležeče ledeniško jezero. Njegova oblika spominja na kvadrat, vsaka stranica meri okoli 80 metrov, voda pa doseže globino od 8 do 9 metrov. V gradivu *Visokogorska jezera v Sloveniji* najdemo tudi zapis, da je leta 1933 inženir Knafelc obarval vodni odtok, obarvana voda pa se je po treh dneh pojavila v Krnici. Avtor navaja, da enak poskus barvanja vode v Jezeru pod Grivo in Jezeru pri studencu ni obrodil sadov.

Pot do Zgornjih Kriških podov, kjer jezero leži, nas vodi čez robustno kamnito pobočje z veličastnim razgledom na kraške pode. Sklade grobih apnenčastih skal sta obrusila čas in izginjanje ledenika. Skala poka, se lomi, lijaki prehajajo v špranje in brezna. Svet spominja na porušeno svetišče. Iz majhnih skalnih vdolbin kipijo še zadnje poletne cvetlice, kot so zoisove in druge zvončice ter kamnokreč. V krajšem vzponu kmalu dosežemo stezo, ki se pod Kriškim robom skoraj položi.

Kljub navalu planincev tu zgoraj vlada popolna tišina. Skoraj vsi pohodniki so zavili po ustaljenih poteh na Razor ali v smeri Bovškega Gamsovca in Stenarja proti dolini Vrat. Milina gorskega jutra je mehčala kamen in srce, sonce, ki se je dvigalo nad Stenarjem, je na

Triglavsko steno vrglo nekaj senc. Kozorogi so se umaknili više v skale, dva mladiča sta se zvedavo povzpela na rob in kot otroka kukala izza skale. Tudi kotanja z jezerom se je še vedno skrivala v senci. Sončna svetloba je kmalu dosegla rob in na vodni gladini je zasijalo na tisoče drobnih iskric.

Pogled na taka jezera v meni sproža posebne občutke, v katerih se kljub lepoti odraža strah do globin. Spominjam se svojih prvih otroških zaznav. Večkrat sem sanjala o zlovešči globoki vodi, v katero bom padla. Zanimivo je, da v mojem okolju ni bilo takih voda. Morda je bil to prastrah, spomin na katero izmed življenj z negativno vodno izkušnjo? Globoki tolumni so prisposodba skrivnostne globine človeških oči, most do duše. Nikoli ne veš, kaj je tam spodaj, in tudi pri vodi ne veš, kje je meja skrivnostnih globin. Lesk smaragdne gladine te vabi, da bi zabredel vse globlje, do dna. Tako je tudi s pogledom v oči, ko nam lahko ob prehitrem potopu zmanjka kisika. Na skrajnem Kriškem robu se pod navpičnim prepodom odpira dolina Krnice. Obsežna melišča se zajedajo v gozd, na ravnici pod njim se belijo prodnate struge. Tu zgoraj je čisto drugače. S kolegico sva se usedli na rob, ki razdvaja dolini.

"To je moj svet," je rekla Darja.

"Tudi moj," sem odvrnila na kratko.

Svetloba se je spreminjala iz trenutka v trenutek. Kraški podi pod nama so ob pogledu na osrčje Julijskih Alp le še majhna krnica, kjer se na Grivi tik nad dolino dviga Pogačnikov dom. Medtem je priletelo sporočilo, naj v sosednji blok v Novi Gorici pritečem na kavo. "O bog, ali sploh veš, kje sem?" Uročena zrem v smaragdno zelene jezerske oči, v steni nad mano pa se samozavestno sprehaja rogati gostitelj. ●

*Zgornje Kriško jezero, v ozadju del Triglava, Bovški Gamsovec, Pihavec in vrhovi nad Prehodavci
Foto: Olga Kolenc*

Oslu in konji deležni vsaj bombonov, vodniki pa ne

Spomini na oskrbo planinskih koč s konji

Marijo in Almo Kravanja iz Trente poleg prijateljstva družijo spomini na oskrbovanje planinskih koč. Štiriinšestdesetletna Marija je že čez petdeset let članica PD Radovljica in je svojemu možu Viktorju pomagala pri oskrbi Pogačnikovega doma na Kriških podih, štiri leta starejša Alma, članica PD Radeče, pa je možu Lojzetu pomagala nositi na Prehodavce.

Marija Kravanja
in desno Alma
Kravanja, v ozadju
Kriški podi
Foto: Kristina
Menih

Štirikrat Kravanja, pa nič v sorodu

Obe sta kleni Trentarki. Obe se od rojstva pišeta Kravanja. Priimka ni ne prvi ne drugi spremenila niti poroka, saj sta se obe poročili h Kravanjevim. Marija je vzela Viktorja, Alma Lojzeta. Pa niso družine prav nič v sorodu ... Čeprav že vrsto let zahajam v njuno bližino, o vsem tem skorajda nimam pojma, ko se vzpenjam po makadamskem kolovozu, nabreklem od obilnega deževja. Kristalna voda kipi iz vsake špranje. Spodaj, v dolini Zadnjice, buči Krajcarica.¹ Po njeni strugi še vedno brbota enako dragocena bistra voda, ki so ji že davno nadeli ime po takratnem denarju, krajcarju.

Tam gori na griču, skrita očem turistov, me kot kraljica na Betajnovi čaka Kravanjeva domačija. Njeno srce je Marija, ki se je sem primožila 27. februarja

1960. Vzela je čednega nosača na Kriške pode, Trentarja Viktorja. "Pr' Andreji" se še vedno pravi pri njihovi hiši. Marija je svojega bodočega moža, ki je vse od postavitve Pogačnikovega doma skupaj s svojim oslom vsakodnevno skrbel za redno oskrbo, spoznala leta 1959 prav tam, saj je tisto sezono pomagala v kuhinji in pri pospravljanju sob. Ker je med mladima vzplamtela ljubezen, se Mica, kot Mariji pravijo domačini, naslednje leto ni več podala v službo na planino, ampak je poskrbela za njun lastni dom.

Zgodba štiri leta starejše Alme je malce drugačna. H Kravanjevim, Rogarjevim po domače, na Log v Trento se je primožila iz Soče, iz hiše "Pr' Kobizu". Bodočega moža Lojzeta je spoznala skoraj pred svojim domom. Mimo njih so namreč moški nosili material za gradnjo planinske koč, in med njimi je bil tudi postavni Lojze, ki takrat še ni tovoril na Prehodavce. Za to delo so ga v planinskem društvu Radeče pregovorili precej pozneje, ko so ostali brez nosača. Sprva je bilo mišljeno, da bo le tu in tam "kaj gor odnesel", kakšno pošto ali kruh, že kmalu pa se je tako zasukalo, da je – poleg redne službe – z živežem, pijačo in drugimi potrebščinami redno oskrboval omenjeno kočjo. In to polnih dvajset let. Ob tem mu je pogosto na pomoč priskočila žena, ki je hitro obvladala vse potrebno.

Ob treh zjutraj na pot, opoldne že na košnji v dolini

Poleti zarana, navadno že ob tretji uri, je Lojze za otovorjenima živalima ubiral vsak dan isto pot iz Trente čez Lepoč do Zasavske kočje in nazaj. Tudi Alma ga je mnogokrat spremljala, kajti žene so običajno pomagale pri prenašanju nerodnega tovora. "On je vedno rad hodil v hladu, ni maral vročine," nežno razlaga Alma in niza spomine na pokojnega moža, kako je navadno kar hitro po prihodu domov, pogosto že opoldne, kosil travo na domačem travniku.

¹ Pravilno ime je – tako kot dolina – Zadnjica (op. ur.).

Seveda se je ob vseh tistih pešačenjih gor in dol nabralo za več šopkov pripetljajev in spominov. Veselih in bridkih. Tako se Alma domisli tragičnega dogodka, ko so pred sezono odprli kočo na Prehodavcih in v njej našli mrliča. "Najbrž je bil bolan in je revež tam umrl," se ji oko orosi ob pripovedi. A ob spominu na živali hitro obrne še malo na šalo. Da so tovarne živali "od turistov dobivale bombone, mi pa nismo dobili nič", se namuzne. Takrat pa se ji ni prav nič smejalo, saj bi bila tudi sama še kako srečna, če bi ji kdo podaril sladek priboljšek. Tudi Marija se strinja z njo. Tovorne živali so se namreč planincem vedno smilile. Pogosto so jim namenili priboljšek ali pa vsaj lepo besedo, vedno utrujeni nosači pa so se navadno lahko vsaj za prvo obrisali pod nosom ...

"Se ne smem niti spomniti, kakšne muke so bile to. Navsezgodaj gor, ko sem se vrnila, pa so doma čakali otroci, živali, seno ..." o tistih težkih časih razmišlja ta obe.

Miško, Bečar, Belko ...

Tri ure in pol do štiri ure hoda s tovarnimi živalmi v eno smer, pa brez oddiha? To ravno ne, ampak počivali so samo enkrat – pri nekem kamnu na sredi poti do Kriških podov. Živali so napojili in nahranili pred odhodom od doma, ponovno pa šele na vrhu, pri koči. Najprej so imeli doma osla, potem mulo, kasneje konja, pripoveduje Marija. Tudi pri Almi so sprva tovorili z osli, kasneje s konji. Hitrost hoje so določale živali. Včasih je bilo treba prav hitro za njimi, drugič malo počasneje ... Osli so bili počasnejši, konji hitrejši, dodaja Marija. "Mi smo kupili že 'izvezbane' živali, da so znale stopati po gorskih poteh. Konjem smo pravili bosanski konji. Mi smo jim dajali tudi imena. Eden je bil Miško, eden Bečar, bel je bil Belko ..." se spominja Alma.

Sprva so pri hiši imeli dva osla, pozneje pa dva konja. Da bi imeli po enega osla in enega konja, pa ni šlo, ker je bil konj hitrejši kot osel. Živali so kupovali iz svojega denarja, od Planinskega društva Radeče so nemara kdaj pa kdaj dobili kakšno vrečo ovsu, denarja za hrano pa menda ne, še pove zgovorna Alma.

"Naši konji so vsi imeli isto ime. Smo vsakemu pravili Poleg. Ne vem, zakaj," dodaja Marija. Osli in mule niso dobili imena.

Na poti proti Kriškim podom jim jo je večkrat zagoedel snežni plaz. Tega na stezi do Prehodavcev k sreči ni bilo, je pa pot večkrat zaprlo od neurja podrto drevje. Zato so morali biti tovarniki večji tudi odmičkanja debel in vej. "Ni bilo druge, jih je bilo treba odstraniti, da si lahko šel naprej," se spominja Alma.

Težave na poti in postranski zaslužek

Skladišče so imeli Rogarjevi kar doma v garaži, saj v tistih časih pred štiridesetimi leti ni bilo toliko planincev, kot jih je danes, zato so bile potrebe po živežu in pijači v koči manjše, kot so danes. To se je zadnja leta bolj "razpaslo", se strinjata sogovornici. Skladišče za Kriške pode je sprva stalo pri Zlatorogu, zato

sta morala Viktor in Marija pogosto zvečer po tovor v dolino, šele kasneje so postavili skladišče pri sedanji tovarni žičnici. Pa niso nosili samo v hribe! "Vse prazne steklenice smo morali prenesti nazaj v dolino. In kolikokrat so se med potjo razbile! Se rajši niti ne spomnim," navrže Marija.

Zadnja leta je Marijo na poti pogosto spremljal soсед, Anton Kravanja, legendarni Kopiščar mlajši. "Naju je večkrat tako namočil dež, da sva imela vse mokro tudi v čevljih," pripoveduje Marija, ki je za požrtvovalno delo prejela cel kup priznanj, med njimi bronasti, srebrni in tudi zlati častni znak PZS. Na steni njene sprejemnice se bohota še več častnih listin, posvečenih pokojnemu možu Viktorju, vsa priznanja pa pričajo o napornem delu nosačev. Ko je Marija "izpregla", jo je nadomestil sin Viktor ml., ki še danes skrbi za to, da na Kriških podih nikoli ne zmanjka ne jedalce ne pijače. K sreči so se časi spremenili in Viktorju ml. ni treba zarana natovoriti konjev, saj za povezavo s Kriškimi podi zdaj skrbi tovarna žičnica.

Lojze Kravanja s konji in mladim pomočnikom pred Zasavsko kočo na Prehodavcih
Arhiv družine Kravanja

Danes Marijo in Almo poleg spominov na oskrbovanje planinskih koč družiti tudi pletenje fuzejknov, nogavic iz domače volne. Še ne tako dolgo nazaj so volno predli doma, zdaj to opravijo v predilnici.

Skupinska slika s planinci na Prehodavcih: prva z leve oskrbnikova žena Jožica Jamšek, druga vrsti z leve Alma Kravanja (sedi na tleh).
Arhiv družine Kravanja

*Vrh nad Kamnom
in Pihavec nad
Kriškimi podi
Foto: Oton Naglost*

Njegovi starši so navadno odhajali okoli četrte ure. Tri ure in pol do kočice, malo manj nazaj. Pet ali šest dni na teden v poletni sezoni, od konca junija do sredine

septembra. Pa Trentarji niso nosili samo v hribe. Domači sir, salame, meso in skuta so romali tudi na laško stran, v "Rajbelj", kjer so z Italijani menjavali za *kofe, pašto in rajž*, se pravi za kavo, testenine in riž, se spomni Marija.

Viktor Kravanja je dvaintrideset let oskrboval Pogačnikov dom na Kriških podih, Lojze Kravanja pa je tovoril na Prehodavce dvajset let, do leta 1995, ko ga je zamenjal helikopter, ki še danes oskrbuje postojanko.

Še dve za veselje

"Oh, jaz pa sem se zdaj spomnila ene lepe prigode," pravi Alma in nadaljuje, "ko sem se enkrat vračala dol s Prehodavcev, je bil v kočici en oktet in se spomnim, kako

Viktor Kravanja pred Pogačnikovim domom. Oslu in mule so med naključnimi planinci vedno poželi precej zanimanja.

Arhiv družine Kravanja

Z leve Tomažev Jože, Marija in njen mož Viktor Kravanja. Posnetek je nastal, ko so nosili pesek izpod Razorja za popravilo kočice.

Arhiv družine Kravanja

lepo mi je bilo, ker so mi, dol gredoč, zapeli pesem *Adi-jo, pa zdrava ostani!*. Enkrat pa se spomnim, da je bil pri koči tudi igralec Polde Bibič. Ampak si ga nisem upala ogovoriti, me je bilo strah, si nisem upala približati taki osebnosti. To so take reči, ki jih ne pozabim nikdar ..."

Pa še ena smešna prigoda se je prav tako primerila Almi: "Sem prišla gor s konji pred kočjo in je neki fantek navdušeno poklical: Ati, ati, pridi! Boš videl, krave so prišle! Vprašanje, če bo ati vedel, da niso krave, ampak konji, so se pohecali eni, ki so to slišali, hahaha!"

Spomini na otroštvo

V šolo sta tako Marija kot Alma hodili v Sočo. Marija je pešačila dobro uro, Alma še več, saj je morala priti v dolino z Vasi na Skali. V Soči je takrat šola kar pokala po šivih, kajti šolarjev je bilo veliko, se spominjata. Alma se iz otroštva domisli tudi, kaj so jedli doma: "Zajtrka, kot je danes, tak s kruhom, takrat ni bilo. Okoli desetih dopoldne smo pojedli polento, včasih zabeljeno z zaseko, drugič z mlekom, tretjič polento na belo, se pravi skupaj s čompami, četrtič s *skutnčo*. Ob dveh ali treh popoldan so prišle na vrsto čompe (kuhan krompir v lupini) s skuto ali s sirom, zvečer pa mineštra, enolončnica. Vsak dan enako, dan na dan ..."

Takrat so premoogli kruh le, kjer je bil pri hiši kdo zaposlen. Almina starša sta imela tri otroke, a je oče zgodaj umrl, zato se je morala njihova mama znajti, kot je vedela in znala. Kruha niso imeli skoraj nikoli na mizi, na karte oz. na točke so takoj po vojni dobivali koruzo v zrnju, a je bilo zrnje treba nesti še v mlin, da so ga zmleli.

Seveda za konec ne morem mimo danes aktualnega vprašanja o divjih živalih, pred katerimi trepetajo sodobni turisti. Sta kdaj srečali medveda, volka, risa? Kje pa! So pa bili gamsi, celi tropi. Po dvajset in več. A se nismo kaj prida brigali drug za drugega. Gamsi so bili plašni, trentarskim nosačem pa se je tako ali tako vedno mudilo. Bi si pa tako nosači kot njihove tovarne živali v Trenti zaslužili en lep spomenik. Kdo ve, če ga kdaj ućakajo. ◉

Viktor Kravanja z oslom prećka plaz na poti proti Kriškim podom.
Arhiv družine Kravanja

VAŠ NOVI KUHALNIK JE UPORABLJEN

Po navadi to ni novica, ki bi jo želeli slišati, a v tem primeru je dobra novica. Ročno smo pregledali in testirali vaš novi kuhalnik, zato ste lahko prepričani, da je pripravljen na leta zanesljivosti in varne uporabe. Pripravljen na nove dogodivščine.

NAJ PLAMEN NE UGASNE

PRIMUS®
www.primus.eu

Prodajna mesta: Iglu Šport: www.iglusport.si, Annapurna: www.annapurna.si

Zakaj v Kranju ni morja

Povest o planinskem pramorju

Sredi nekega pasje vročega poletnega popoldneva, ko se celo vedno poskočni pitbulki Dixie niti pod razno ne ljubi iz ravno prav ohlajenega stanovanja na razbeljeno trato pred hišo, s svojim vprašanjem v mamico že stotič zavrti šestletni Tadej, ki si želi zaplavati v morju, in ne v kranjskem bazenu. Tadej z mamico in pitbulko Dixie namreč že vse od rojstva živi v Kranju. Svoj rojstni kraj ima deček rad pozimi, spomladi in tudi jeseni, poleti pa ne. Tadej namreč obožuje poletje na morju. A kaj, ko njegova mamica kar naprej dela in ima tako zelo malo časa za morske dogodivščine.

»Mami, zakaj v Kranju ni morja?«

Zato ker ga je že davno izpil velikan pod Triglavom, mu še stoprvič dokaj potrpežljivo pojasni mama, zatopljena v delo z računalnikom.

»Zakaj pa ga je izpil?« se ne pusti prenesti žejnega čez vodo naš Tadej.

»Zato ker je bil žejen.«

»Zakaj pa je bil žejen?« se ne da mali radovednež.

»Joj, Tadej, daj mi malo miru, no! Če boš priden in tiho, da dokončam svoje delo, ti bom pred spanjem povedala pravljico o planinskem pramorju,« reče mama.

Čeprav je Tadejeva mama *punca*, je vedno *mož beseda*, zato fantek komaj čaka noči, da se z mamico odpravita njegovemu spanju naproti.

Tadej končno leži v poletno ogreti postelji. Oči ima zaprte, da si laže predstavlja, kar mu pripoveduje mama. Njegova mama namreč premore tako neznansko bujno domišljijo, da ji Tadej lahko sledi le zaprtih oči.

Na začetku vseh začetkov, ko v deželi pod Triglavom še ni bilo niti ljudi, niti živali, niti rastlin, so tam živel velikani Megani, pripoveduje mama. Ti velikani so naseljevali zelo pust svet, saj razen kamenja in skoraj neskončne ravnine tamkaj ni bilo ničesar. Zato ni čudno, da so se velikani neznansko dolgočasili, saj niso imeli česa početi. Živel so iz dneva v dan in tarnali, kako prazno je njihovo življenje. Vse, kar so znali početi, je bilo buljenje v nebo nad njihovimi glavami. Nekega dne, ko so se po nebu podili puhasti beli oblaki, pa se je najbolj zdlgočasenemu Meganu utrnila briljantna zamisel. S svojima neznansko dolgima rokama je segel po prvem nabrekli oblaku, ki ga je zmogel doseči. Previdno ga je snel z neba in ga spustil predse. Najprej ga je kar nekaj časa samo ogledoval in se čudil, potem pa ga je kar tako, za hec, močno stisnil med dlanema. Neverjetno, ampak iz oblaka je

velikan kot za šalo iztisnil za manjši bazen vode.

»Huuuu, glej, glej, to pa je nekaj novega! Kako tekoča in osvežujoča je ta reč,« je bil zadovoljen Megan, ki še nikoli ni videl in občutil vode. Brž je segel po še večjem oblaku in iz njega iztisnil za kar dva plavalna bazena vode.

Megan je z neba pobiral oblak za oblakom in jih ožemal kot limone. To početje ga je končno prikrajšalo za dolgčas, in ker je dolgočasenje nadomestilo kratkočasje, se orjak ni pritoževal. Nasprotno, z velikim zadovoljstvom je tako dolgo nabiral oblake po nebu in iz njih iztiskal vodo, da se je slednjič znašel do vratu v njej. Še sreča, da je ravno tedaj zmanjkalo oblakov, sicer bi velikan utegnil še utoniti! Ko je spoznal, kaj je storil, se je začel cmeriti. Jokal je in jokal, njegove močno slane solze pa so tako izdatno nasolile vodo, v kateri je stal, da je iz nje nastalo Triglavsko pramorje.

Kam so se zaradi tistega širnega pramorja, dedka vseh kasnejših morij na svetu, preselili velikani, nimam pojma, vem pa, kaj se je zgodilo s Triglavskim pramorjem, zagnano nadaljuje mama. Tadej zaverovano miži in molči, mama pa pripoveduje naprej.

Triglavsko pramorje je zaživelo čisto po svoje. Kolikor daleč je segalo oko velikanov, tako daleč in še in še naprej se je slana voda razprostirala v svoji neskončnosti. V njej so se prav zlagoma začeli pojavljati majceni rakci, polžki, alge in tudi kakšna ribica se je znašla med njimi. Življenje se je bujno prebujalo in pramorje, polno živih bitij, je radostno valovilo sem ter tja.

Nekega dne pa se je vse zasukalo drugače. Po svetu je tistikrat hodil nepridiprav, megavelikan Zlodej, hudobec, da malo takih, in vsaj trikrat večji od največjega velikana Megana. Koder je stopila njegova orjaška noga, se je zemlja udrla vsaj sto metrov v globino, da je za seboj puščal strašansko globoke sledi. Zlodej

Neverjetno, ampak iz oblaka je velikan kot za šalo iztisnil za manjši bazen vode.
Risba: Lorella Fermo

je hodil in hodil. Cel dan je že koračil in prekoračil že vsaj pol Zemlje, zato res ni čudno, da je zlagoma postajal utrujen. Povrhu pa ga je začela pestiti še neznanška žeja. O, kako žejen je postal! O, kako zelo si je želel popiti kaj osvežujočega in ravno prav slane-ga. Kajti Zlodej je bolj kot katerokoli pijačo na svetu oboževal slanico.

»O, kako srečen bi bil, če bi našel kakšno kotanjo s slano vodo,« je brundal sam zase in upal, da jo najde. Glej ga zlomka! Zlodej se je v tistem hipu znašel prav na obali Triglavskega pramorja. Najprej se mu je obraz razpotegnil v velikanski nasmeh, potem pa je v vodo previdno namočil palec. Potegnil ga je ven in ga, čisto mokrega in slanega, obliznil s svojim velikanskim jezikom.

»O, kako je to odlično slano,« je navdušeno vzkliknil in se spustil na vse štiri. Celo glavo je namočil v slastno slanico in začel pogoltno srkati. Pil je in pil, pil, pil, pil.

Pramorje je tako dolgo vlekel vase, da ga je slednjč vsega izpil. Namesto vode se je pred njim pokazalo kamnito dno. Iz njega so zlagoma začele visoko pod nebo poganjati kamnite gore. Tako so druga za drugo pred megavelikanom Zlodejem nastajali Triglav, Škrlatica, Mangart, Jalovec, Razor, Prisank, Kanin, Kanjavec, Skuta, Stenar, Ozebnik, Bovški Gamsovec in vse polno drugih gora, ki namesto pramorja še danes krasijo te kraje.

Zato tudi v Kranju nimamo niti pramorja niti morja, v spomin nanj pa ostaja vse polno jezerc, potokov in rek. Na velikane Megane spominjajo previsne pečine, v gorskih stenah se skrivajo okamnele lupine zavitih polžkov, amonitov, megavelikan Zlodej pa je tudi zapustil naše kraje in nihče ne ve, kam je odšel, je zaključila mama, ki ji je zmanjkalo domišljije in je utihnila. A nič hudega, kajti Tadej je že zadremal. In prav je tako, saj ga jutri čaka nov dan.

Morebiti bi se jutri odpravili v vedno osvežujočo dolino Vrat? Ampak moj sinek si vendar želi na morje, zato bi bilo prav, da mu izpolnim željo, z odprtimi očmi sanjari mama, medtem ko Tadej že prav sladko spi in skoraj zagotovo sanja o Triglavskem pramorju. ◉

Gozdovi, neskončni gozdovi ...

Utrinki s Kočevskega

"Kočevska – pusta in prazna." Tako je znani zgodovinar Mitja Ferenc naslovil svojo odlično knjigo o kočevski deželi in ljudeh, ki so tam prebivali. Naslovne besede zazvenijo nekako resignirano, skoraj otožno, in če na zadevo gledamo v kontekstu števila ljudi, ki danes tam bivajo, potem so gotovo ustrezno izbrane. Prebivalstva je na Kočevskem res malo, narava pa je naravnost razkošno bujna in kar kipi od življenja. Nepregledni gozdovi, polni divjih živali, se širijo tudi po območjih, kjer so nekoč živeli ljudje: pravzaprav so tam živeli dobrih 600 let, nato pa v vrtincu vojne norosti in slepega nacionalizma v nekaj tednih zapustili svoja domača ognjišča – za vedno!

Gozdna dežela na južnem obrobju Slovenije

Kočevska pokrajina je gotovo eno od najbolj nedotaknjenih in naravno čistih območij v Sloveniji. Naseljena je redko, prekrivajo jo nepregledni mešani gozdovi, v katerih prebiva veliko divjih živali, na čelu z rjavim medvedom, ki je postal že kar zaščitni znak celotnega območja. Čeprav na Kočevskem ni visokih

gora – najvišji vrh Goteniški Snežnik je visok le skromnih 1290 metrov – je območje vsekakor zanimivo tudi za planince, ki pa tja žal vse prereditko zahajajo. Poudariti je treba, da so planinske poti po kočevskih gozdovih zelo dobro označene (pohvale grede PD Kočevje), strah pred medvedi, ki verjetno tudi nekoliko hromi živahnejše planinsko udejstvovanje, pa je

odveč.

Kočevska pokrajina je orografsko značilno kraško območje, kjer gorski grebeni potekajo v dinarski smeri od severozahoda proti jugovzhodu. Obsega predvsem občino Kočevje, ki je s površino 555 km² največja v Sloveniji. Čez 90 odstotkov ozemlja je prekrito z gozdom, v katerem prevladujejo bukke in jelke.

Območje na zahodu omejuje masiv Goteniške gore, na jugu obmejni reki Čabranka in Kolpa, na vzhodu največji gozdni sestav v Sloveniji Kočevski rog, proti severu pa se Kočevska kotlina brez ostre meje stakne z Ribniško kotlino. Edini omembe vredni vodni tok je rečica Rinža, kraška ponikalnica, ki izvira blizu Slovenske vasi severozahodno od Kočevja, teče skozi

Na Fridrihštajnu so ohranjene in zaščitene ostaline gradu iz 15. stoletja.
Foto: Gorazd Gorišek

Značilna kočevska pokrajina. Pogled s Požganega hriba na Stojni proti jugozahodu: na travnati čistini Kočevska Reka, desno Goteniški Snežnik.
Foto: Zdenka Mihelič

mesto in kmalu ponikne med Livoldom in Mozljem. Na plan spet pride kot močan kraški izvir Bilpa pod 75 metrov visoko steno blizu istoimenske vasi in se po kratkem toku izlije v Kolpo. Upravno, gospodarsko in kulturno središče Kočevske je mesto Kočevje, ki leži v samem središču občine.

Stojna – srce Kočevske

Zahodno od Kočevja se dviga planinsko verjetno najpomembnejši del območja – podolgovat masiv Stojne, ki se začne južno od Dolenje vasi pri Ribnici in sega do Štalcerskega prelaza južno od Kočevja. Stojna je precej na gosto preprežena s planinskimi potmi, ki so zaradi gozdnih prostranstev, ki onemogočajo dober razvid, dobro označene in urejene. Na Stojni pet vzpetin preseže višino 1000 metrov; najvišja je Lednik, 1072 m, na katerega pelje markirana pot, vrh pa je zaradi gostega drevja povsem brez razgleda. Zanimiv in bolj oddaljen cilj je Slovenski vrh, 1040 m, na severnem robu masiva, ki je dostopen po markiranih poteh iz Slovenske vasi in od Koče pri Jelenovem studencu, 850 m. Koča je edini oskrbovani planinski objekt na Kočevskem in je odlično izhodišče za izlete po višavju Stojne. Od tod se lahko v pol ure povzpne na Mestni vrh, 1034 m, v slabe tri četrt ure pa na Fridrihštajn, 970 m, ki doživi v teh hribih še največ obiska. Razlog za to so lepi razgledi z obzidja ruševin gradu, ki je znan po nesrečni ljubezenski zgodbi med Friderikom Celjskim in Veroniko

*Kočevsko jezero, ob njem Šalka vas, v ozadju Kočevski rog
Foto: Franci Horvat*

Če govorimo o izletih v kočevskih gozdovih, se težko izognemo domnevni nevarnosti srečanja z medvedom. Na svojih številnih obiskih tega območja sem pogosto srečal odtise njegovih šap v blatu ali snegu, kosmatinca pa sem videl le enkrat, in še to od daleč. Medvedi nas očitno ne marajo preveč, vztrajno se nam izogibajo in bežijo od nas. Če pa imamo slučajno smolo in se znajdemo med mladičem in medvedko ali če nepričakovano naletimo na zver, ki nas ni zavohala ali slišala, takrat lovci svetujejo mirno kri in zmerno hiter ritenski umik. Nikar v beg, medved nas bo z lahkoto dohitel! Po medvedjih votlinah pa raje ne stikajmo. Če nas bo več, bo že običajen pogovor medvedom že od daleč sporočal našo prisotnost. V kočevskih gozdovih so klopi daleč bolj nevarni od medvedov. Zelo priporočljiva sta pravočasno cepljenje proti klopnemu meningitisu in nanos kakega pršila proti mrčesu po obleki in čevljih.

Deseniško. Čez vršno steno Fridrihštajna je tudi speljana zelo kratka, a drzna ferata (plezanja je za dobrih 5 minut), nekoliko nenavadna reč v sicer prevladujočem gozdnatem svetu. Nedaleč od tod nas markirana pot pripelje na Požgani hrib, 1009 m, ki je na vrhu pravi skalnat čok z lepim razgledom proti Goteniški gori na zahodu. Podobno daleč je tudi Livoldski vrh, 994 m, ki je najbolj južna vzpetina v Stojni, dosegljiva

po markiranih poteh.

Na Stojni je nekaj kraških jam, od katerih je najbolj znana Ledena jama nedaleč od Koče pri Jelenovem studencu. V 105 metrov globoki jami je skozi vse leto debel ledeni čep, ki pa se zaradi splošne otoplitve vse bolj tanjša. Nekoč je bila v jamo do prve uravnave nadelana pot, ki pa je danes propadla, zato obisk brez strokovnega spremstva odločno odsvetujemo! Vzhodno od Koče, blizu poti, ki pelje na Lednik, je nekoliko manjša Eleonorina jama s slikovitim tolmunom na dnu; tudi ta danes ni več dostopna brez spremstva jamarjev.

Goteniška gora v nekdanjem zaprtem območju

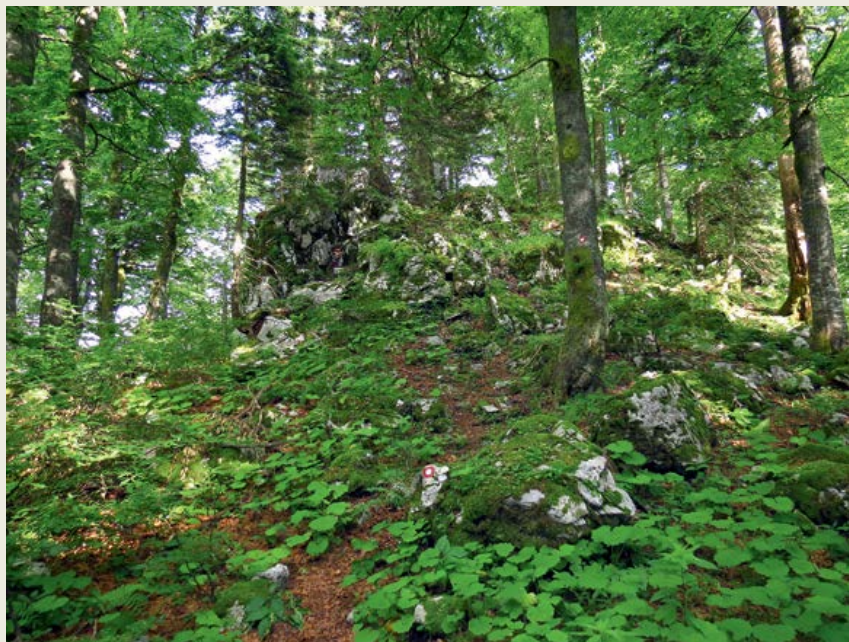
Goteniška gora se razteza od Glažutske doline na severozahodu do Borovca pri Kočevski Reki na jugovzhodu. Najvišji vrh je Goteniški Snežnik, 1290 m, ki je praktično tudi edini za planince zanimiv cilj v tem območju. Najlepši in najbolj priporočljiv pristop nanj je iz Gotenice čez Kameni zid, medtem ko poteka vzpon iz Kočevske Reke skoraj v celoti po cesti. Žal je sicer slikovit vrh povsem gozdnat in ne ponuja širšega razgleda. Tudi na Sušni vrh, 1231 m, na severnem robu Goteniške gore pripeljeta dve markirani poti, toda obiski tega samotnega hriba so skrajno redki.

Goteniška gora z okolico je bila zaradi gozdnate kraške divjine že od nekdaj zelo odročna in redko poseljena, zato ni čudno, da so kmalu po drugi svetovni vojni tam ustanovili veliko zaprto območje s središčem v Kočevski Reki. V njegovem okviru pa je bilo še popolnoma zaprto in tajno območje okrog Gotenice z velikim podzemnim zakloniščem. Ni treba posebej poudariti, da Goteniškega Snežnika planinci dolga desetletja niso smeli obiskati.

Roška pešpot – edinstven trekking skozi gozdove

Za Kočevski rog je verjetno slišal že vsak Slovenec; zakaj je tako, tu ne bomo razglabljali. Kljub temu je zanimivo, da največji gozdni sestav (delno tudi pravi pragozd) v Sloveniji ne doživi večjega obiska, vsaj ne na način, kot to delamo planinci – na lastnih nogah. V ta namen se je najbolje podati na Roško pešpot, čez 60 kilometrov dolgo, dobro markirano obhodnico (označena je z zelenim odtisom medvedje šape na beli podlagi), ki jo običajni planinci zmorejo prehoditi v treh dneh. Seveda jo lahko razdelimo na manjše odseke, posebno ker oskrbovanih zavetišč ob poti ni. Vsak konec aprila organizirajo tudi pohod v enem samem dnevu: gre za velik podvig, ki se začne v zgodnjem jutru in konča pozno zvečer. Velja pravilo, da kdor do dveh popoldne ne zapusti Roške žage (polovica poti), pohoda ne sme nadaljevati, ampak ga z avtobusom odpeljejo v Kočevje.

Roška pešpot se začne pri Kočevskem jezeru, gre najprej proti severu čez Pugled do Luže, nato se obrne proti jugu, se povzpne na Veliki Rog, 1099 m, in spusti do Roške žage. Pešpot se nadaljuje mimo Rajhenavskega pragozda do "kraljice Roga" – 50 metrov

Vršna glava Goteniškega Snežnika, prekrita z gozdom.
Foto: Gorazd Gorišek

Medved (*Ursus arctos*) je simbol kočevskih gozdov.
Foto: Milan Cerar

Ris (*Lynx lynx*) je skrajno redek in mu grozi ponovno izumrtje.
Foto: Milan Cerar

Plezalna pot na Fridrihštajn je kratka, strma in izpostavljena. Foto: Tomaž Kumer

visoke, 160 centimetrov debele in 500 let stare jelke, se pri ostankih stare kočevarske vasi Rajhenav obrne spet proti severu do gozdnega rezervata Prelesnikove koliševke (mrazišče s prvobitnim smrekovim gozdom), nato pa se po velikem ovinku čez Lovski vrh, 829 m, in skozi vas Onek vrne do izhodišča pri Kočevju.

Kočevski Nemci in njihova žalostna usoda

Kadarkoli sem hodil po kočevskih hribih, me je na poti nehote spremljala misel na kočevske Nemce, t. i. Kočevarje, ki so dolga stoletja predstavljali etnično-jezikovni otok, obdan in na obrobju delno pomešan z okoliškim slovenskim življem. Na svojih poteh sem tu pa tam naletel na komaj še spoznavne ruševine nekoč solidnih kmečkih hiš v vaseh, ki jih je že zdavnaj prerasel gozd. Vendar tudi prelestna pokrajina prvinskega kraškega gozda, spomladi spremljana z

Informacije

Dostop: Izhodiščni kraji v zahodnem delu območja so Kočevje, Gotenica in Kočevska Reka v zahodnem delu območja (do tja se pripeljemo po asfaltiranih cestah), Kočevski rog pa je dostopen iz Podturna v Črmošnjški dolini in Kočevja (povezuje ju dobra makadamska roška cesta).

Literatura: Roman Mihalič: *Dolenjska, Bela krajina, Notranjska*. PZS, 2012.

Mitja Ferenc: *Kočevska – pusta in prazna*. Modrijan, 2005.

Zemljevida: *Kočevsko*, pohodniška karta. Zavod Kočevsko, Planinsko društvo Kočevje, 1 : 50.000.

Kočevsko, izletniška karta, Geodetski zavod Slovenije, 1 : 50.000.

živahnim ptičjim žvrgolenjem, ni mogla povsem zbrisati nekoliko otožnega vzdušja, ki me je pogosto spremljalo na mojih poteh po Kočevskem.

Na Kočevsko so okoli leta 1330 grofje Ortenburžani naselili kmete z območja zahodne Koroške in vzhodne Tirolske. Na območju, velikem 860 km², so Kočevarji izkrčili gozdove, zgradili 177 naselij in 127 cerkva, v Kočevskem rogu sta delovala velika parna žaga in celo 35 kilometrov dolgo omrežje gozdnih železnic. Skozi šest stoletij so kočevski Nemci ohranili svoje arhaično južnobavarsko narečje (Kočevje: nemško Gottschee, kočevarsko Göttscheab) in se preživljali s skromnim kmetovanjem, trgovanjem z lesom in krošnjarnjenjem. V drugi polovici 19. stoletja je število Kočevarjev naraslo na 28.000, potem pa se jih je veliko izselilo v Ameriko, tako da jih je bilo v začetku leta 1941 le še dobrih 12.000. Po okupaciji Slovenije je Kočevska pripadla Italiji, kar so izkoristili nacistični propagandisti s slikanjem novega in veliko lepšega življenja v velikonemškem Reichu. Sirenski klic zlega nacionalizma je bil premočan in konec leta 1941 se je večina Kočevarjev izselila v izpraznjene kmetije Slovencev na krško-brežiškem območju. Tamkajšnje Slovence so namreč nacisti predhodno izgnali, večinoma v Srbijo. Na Kočevskem je ostalo le nekaj Kočevarjev, ki so večinoma sodelovali v osvobodilnem boju; od več kot 50 partizanskih borcev jih je polovica padla. Kljub temu je bila po vojni usoda kočevskih Nemcev zapečatenata: morali so se izseliti iz Jugoslavije – 600 let življenja in dela toliko generacij je šlo v nič! *Vae victis!*¹ ◉

¹ Latinski rek, ki pomeni Gorje premaganim!

Goteniški Snežnik ne izstopa posebej iz enakomerno potekajočega, močno gozdnatega masiva Goteniške gore. Tudi vrh, na katerem sta vpisna skrinjica in žig, zaradi gozda ne ponuja kakega širšega razgleda. Čar vzpona torej ni v tem, ampak v doživljanju prvobitne narave silnih gozdov z nenehnim življenjskim utripom, ki ga občutimo ob vsakem koraku. V času italijanske okupacije med drugo svetovno vojno je bil Goteniški Snežnik najvišji vrh v Ljubljanski pokrajini, po vojni pa je ležal v srcu strogo zaprtega območja in bil tako dolga desetletja planincem nedostopen. V njegovih nedrjih je bil skrivni podzemni objekt, ki je toliko časa buril domišljijo ljudi.

Zahtevnost: Nezahtevna označena pot.

V strminah pod Kamenim zidom je posebno v mokrem nevarnost zdrsa (tudi padajočega kamenja). Pot je v prvem delu občasno tudi precej strma, zato zahteva nekaj kondicije.

Oprema: Običajna planinska oprema

Višinska razlika: 800 m

Izhodišče: Vas Gotenica ob vzhodnem vznožju Goteniške gore, 490 m. Iz

Vrh Kamenega zidu, v ozadju masiv Goteniškega Snežnika Foto: Gorazd Gorišek

Ljubljane se peljemo proti Kočevju, mimo Ribnice in malo dalje za Dolenjo vasjo zavijemo desno do Grčaric in naprej do Gotenice. Vozilo pustimo na parkirišču, desno ob cesti, tik pred tablo z oznako kraja.

WGS84: N 45,612524°, E 14,7454046°

Časi: Izhodišče–Kameni zid 1.30 h

Kameni zid–Goteniški Snežnik 1.15 h

Sestop 2 h

Skupaj 4.45 h

Sezona: Kopni letni časi, tudi pozimi, če ni preveč snega

Vodnik: Roman Mihalič: *Dolenjska, Bela*

Koča pri Jelenovem studencu, 850 m, in Mestni vrh, 1034 m, po Kalanovi poti

Stojna

Iz Kočevske kotline je Mestni vrh videti najvišja vzpetina v grebenu Stojne, čeprav je v resnici najvišji Ledenik, 1072 m, pomaknjen bolj v osrčje masiva. Zaradi gozda z Mestnega vrha žal ne bomo deležni večjega razgleda, je pa na vrhu vpisna skrinjica z žigom. Zelo priporočljivo se je povzpeli na Mestni vrh po krajši, a bolj strmi Kalanovi poti, se spustiti do Koče pri Jelenovem studencu in sestopiti do izhodišča po Grajski poti (glej pod Fridrihštajn).

Zahtevnost: Nezahtevna označena pot

Oprema: Običajna planinska oprema

Višinska razlika: 570 m

Izhodišče: Vznožje Stojne, 464 m.

Z glavnega trga Kočevja se zapeljemo po cesti proti hrvaški meji in kmalu zavijemo desno po Podgorski cesti do vznožja Stojne. Na koncu ceste je na levi veliko parkirišče.

WGS84: N 45,633100°, E 14,858516°

Časi: Izhodišče–Mestni vrh 1.30 h (koča 15 min. manj)

Sestop 1 h

Koča pri Jelenovem studencu na Stojni Foto: Tomaž Kumer

Skupaj 2.30 h

Sezona: Vse leto

Vodnik: Roman Mihalič: *Dolenjska, Bela krajina, Notranjska*. PZS, 2012.

Zemljevida: Kočevsko, pohodniška karta. Zavod Kočevsko, Planinsko društvo

Kočevje, 1 : 50.000.

Kočevsko, izletniška karta, Geodetski zavod Slovenije, 1 : 50.000.

Vzpon: Od izhodišča gremo po asfaltirani cesti do razcepa cest s kaži-poti, kjer zavijemo desno in sledimo

krajina, Notranjska. PZS, 2012.

Zemljevida: *Kočevsko*, pohodniška karta. Zavod Kočevsko, Planinsko društvo Kočevje, 1: 50.000.

Kočevsko, izletniška karta, Geodetski zavod Slovenije, 1: 50.000.

Vzpon: S parkirišča nas oznake usmerijo po poti, ki se najprej nekoliko spusti, preči potoček, nato pa se dvigne do široke vlake. Po njej se kar nekaj časa vzpenjamo skozi gozd in čez manjše poseke. Na razpotju zavijemo ostro v levo, kolovoz se kmalu preobrazi v

stezo, ki se napeto vzpenja po strmih pobočju Kamenega zidu. Više se ozka potka malo položi in preči pobočja pod skalnimi stenami (v mokrem nevarnost zdrsa in padajočega kamenja!), potem pa se spet strmo vzpne do neizrazitega sedelca pod vrhom Kamenega zidu. Od tod se lahko povzpne mo nanj v nekaj minutah po označeni, slabo vidni poti. Z vrha se odpre lep pogled na Goteniško dolino in Kočevsko Reko. Vrnemo se na sedelce, od koder se še nekaj časa vzpenjamo

po kolovozu, ki se nato rahlo spusti do gozdne ceste. Po njej zavijemo v levo, čakajo nas skoraj trije kilometri korakanja do križišča, kjer gremo ostro v levo. Cesta se malo vzpne do prevala, od koder nas oznake usmerijo desno na široko pot, ki vstopi v strnjeno gozd. Malo više jo zapustimo in se ob zanesljivih markacijah po skalnatem, kraškem terenu povzpne mo na vrh Goteniškega Snežnika.

Sestop: Sestopimo po poti vzpona.

Andrej Mašera

Koča pri Jelenovem studencu, 850 m, in Mestni vrh, 1034 m, po Kalanovi poti

makadamski cesti kakih 200 metrov. Pri smerni tabli se v levo odcepi pot, ki se dvigne v gozd. Strmina vse bolj narašča, vzpenjamo se mimo treh klopi in večkrat prečkamo cesto. Ko se strmina malo unese, pridemo na gozdno cesto in po njej malo navzdol do razcepa cest s tablo, ki kaže proti koči (do nje še 5 minut sestopa). Naša pot pa gre levo in se začne strmo dvigati

po vršnem pobočju Mestnega vrha. Malo pod vrhom pridemo do razgledne ploščadi, od koder se vidi Kočevje z okolico, potem pa se pot usmeri desno, postane manj strma in kmalu doseže vrh.

Sestop: Sestopimo po poti vzpona ali po Grajski poti (glej pod Fridrihštajn).

*Na Mestnem vrhu
Foto: Franci Horvat*

Andrej Mašera

Fridrihštajn je daleč najbolj obiskan vrh v kočevskih hribih. Na njem so dokaj dobro ohranjene in zaščitene ostaline gradu iz 15. stoletja in je eden izmed redkih vrhov na tem območju, ki ponuja širši razgled. Ta je še izboljšan z lesenim razglednim stolpom ob grajskem zidu. Na Fridrihštajn se lahko povzpemo po udobni, prijetno senčni Grajski poti, ki ji lahko za zaključek dodamo še atraktivno, zelo kratko plezalno pot, ki je speljana po skoraj navpičnem vršnem ostenju. Zavarovana je z jeklenicami in skobami, strma in izpostavljena, zato je ne kaže podcenjevati. Ker se Fridrihštajn dviga nekako v sredini grebena Stojne, lahko izletu priključimo še vzpon na Požgani hrib, Livoldski vrh, Mestni vrh in obisk Koče pri Jelenovem studencu.

Zahtevnost: Nezahtevna označena pot, plezalna pot na Fridrihštajn pa je zelo zahtevna (B/C).

Oprema: Običajna planinska oprema, samovarovalni komplet in čelada

Višinska razlika: 506 m

Izhodišče: Vznožje Stojne, 464 m.

Z glavnega trga Kočevja se zapeljemo po cesti proti hrvaški meji in kmalu

Zelo zračna polica v ferati na Fridrihštajn Foto: Tomaž Kumer

zavijemo desno po Podgorski cesti do vznožja Stojne. Na koncu ceste je na levi veliko parkirišče.

WGS84: N 45,633100°, E 14,858516°

Koča: Koča pri Jelenovem studencu, 850 m, je odprta skozi vse leto ob sobotah, nedeljah in praznikih, telefon

031 672 927, e-pošta pdkocevje@pzs.si, spletna stran www.planinsko-drustvo-kocevje.si.

Časi: Izhodišče–Fridrihštajn 1.30 h

Sestop 1 h

Skupaj 2.30 h

Sezona: Vse leto, zavarovane plezalne

Veliki Rog, 1099 m

Kočevski rog

Kočevski rog – največje strnjeno gozdno območje v Sloveniji – je zemljepisni pojem, ki se je na tak ali drugačen način vrezal v zgodovinski spomin slovenskega naroda. Kljub temu ga Slovenci bolj redko obiščejo, čeprav je primer edinstveno ohranjene prvobitne narave. Najtemeljiteje lahko spoznamo skrivnosti obsežnih gozdov Kočevskega roga, če prehodimo dolgo in nekoliko pustolovsko začinjeno Roško pešpot. Vendar obstaja tudi enostavnejši način: z avtom se lahko zapeljemo v roško osrčje in se v slabi uri povzpemo na Veliki Rog, najvišji vrh masiva. Z lesenega razglednega stolpa se razpre širni pogled daleč naokoli, najbolj pa nas prevzame skoraj temačno šumenje zelenega morja, ki pod našimi nogami valovi v neskončnost ...

Ostanki Roške žage, nekoč velikega lesnega obrata Foto: Franci Horvat

Zahtevnost: Nezahtevna označena pot

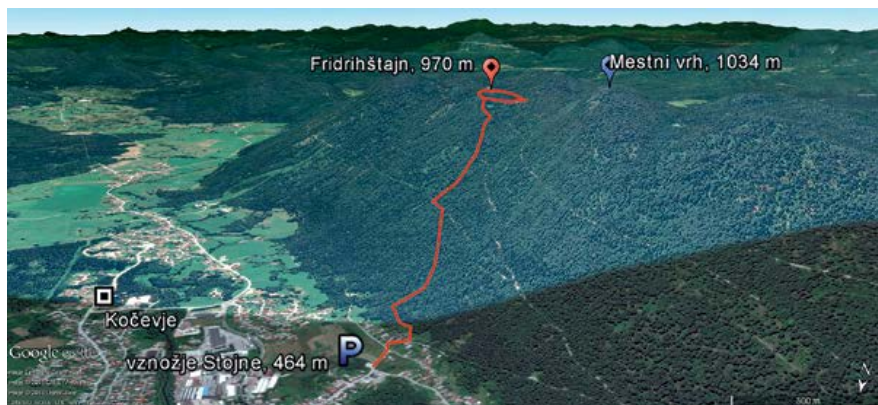
Oprema: Običajna planinska oprema

Višinska razlika: 270 m

Izhodišče: Gozdarska koča Štufna v Kočevskem rogu, 830 m. Iz Ljubljane se peljemo po dolnji avtocesti do

Ivančne Gorice, tu zavijemo desno po dolini Krke skozi Žužemberk do Soteske in desno čez reko do vasi Podturn. Do sem lahko pridemo tudi iz Novega mesta skozi Dolenjske Toplice. Tik pred vasjo (ali takoj za njo, če pridemo

iz Novega mesta) zapeljemo desno po roški cesti navkreber v gozd in na prvem križišču spet desno po oznakah za Rog. Na naslednjih razcepiščih vedno sledimo napisu Rog do gozdarske koče Štufna (napis). Malo naprej

poti pa se lotimo le ob suhem vremenu.
Vodnik: Roman Mihalič: *Dolenjska, Bela krajina, Notranjska*. PZS, 2012.

Zemljevida: *Kočevsko*, pohodniška karta. Zavod Kočevsko, Planinsko društvo Kočevje, 1: 50.000.

Kočevsko, izletniška karta, Geodetski zavod Slovenije, 1: 50.000.

Vzpon: S parkirišča gremo po cesti do razcepa cest (desno cesta proti Koči na Jelenovem studencu), mi pa nadaljujemo levo po Grajski poti. Potem ko obidemo zadnjo hišo, se po kolovozu napotimo v levo in čez travnik v gozd.

V zmerni strmini se po kolovozu dvigamo skozi gozd, prečkamo gozdno cesto, kmalu zatem pa se začnemo vzpenjati po kar strmi poti mimo dveh klopi do razpotja, kjer se desno odcepi pot do Koče pri Jelenovem studencu in na Mestni vrh. Naša pot gre levo, spet prečka cesto (levo označen odcep za Livoldski vrh) in pripelje do novega razpotja pod vršno skalnato glavo Fridrihštajna: levo gre širok, zložen kolovoz do razglednega vrha, lahko pa se povzpne desno po lesenih stopnicah do vzožja stene in začetka

plezalne poti (desno odcep poti do Požganega hriba). Že začetna izpostavljena prečnica ob jeklenici takoj nakaže značaj poti. Tej sledi navpičen vzpon po številnih skobah ob jeklenici, nato pa nas čaka naslednja, zelo zračna prečnica v desno (najlepše mesto poti). Pot se nato usmeri v levo, strmina rahlo popusti, jeklenica pa nas po širokih policah pripelje na rob stene in vršno ploščad Fridrihštajna.

Sestop: Sestopimo po poti vzpona.

Andrej Mašera

Veliki Rog, 1099 m

krajina, Notranjska. PZS, 2012.

Zemljevida: *Kočevsko*, pohodniška karta. Zavod Kočevsko, Planinsko društvo Kočevje, 1: 50.000.

Kočevsko, izletniška karta, Geodetski zavod Slovenije, 1: 50.000.

Vzpon: Od izhodišča gremo po stranski cesti le kakih 100 metrov, nato pa markacije pokažejo levo po kolovozu, ki se strmo vzpne skozi gozd. Čez kake četrt ure se levo odcepi slabše vidna, a dobro markirana pot, ki se ji kmalu z leve pridruži pot od Skavtskega doma pri Roški žagi. Vzpon nadaljujemo po zložnem kolovozu, ki pa v kratkem spet postane bolj strm. Oznake nas potem usmerijo na še strmejšo, slabo uhojeno stezo, po kateri se povzpne na vrh Velikega Roga z lesenim razglednim stolpom, vpisno skrinjico in žigom.

Sestop: Sestopimo po poti vzpona.

Andrej Mašera

bomo zagledali odcep stranske ceste v desno in tablo z napisom "Rog 1 h". Tu parkiramo, lahko pa se zapeljemo še kilometer in pol naprej do Roške žage in začnemo vzpon pri Skavtskem domu; obe poti sta označeni in se više stakneta.

WGS84: N 45,687561°, E 15,006026°

Časi: Izhodišče–Veliki Rog 1 h

Sestop 30 min.

Skupaj 1.30 h

Sezona: Kopni letni časi

Vodnik: Roman Mihalič: *Dolenjska, Bela*

Ledena jama na Stojni in vampi po tržaško

Ena sama poezija

Ledeno jamo na Stojni, to skrito kočevsko lepotico, sem že dolgo snubil, a se nikoli nisem odločil, da bi jo obiskal. Na hitro sem sklenil, da se drugo marčno soboto odpeljem v te kraje, saj se je obetal prekrasen dan. Teh nekaj dni, ki sem jih še imel na razpolago, sem o jami zbiral informacije najprej v knjižnici, nato še od kolegov in znancev. Fotografski prijatelj Marko Pršina mi je dal telefonsko številko dobrega poznavalca slovenskih jam Petra Gedeija, pri katerem sem dobil osnovne podatke o Ledeni jami.

Zadnji Petrov obisk v jami je bil v novembru leta 2016. Tožil je zaradi hitrega taljenja ledu v njej, kar me je malce plašilo, ker bi to lahko pomenilo slabe razmere za fotografiranje. Ker je bil letošnji januar zelo hladen, sem domneval, da se je v jami napravilo kar nekaj ledu, kar se je kasneje tudi potrdilo. Naslednji klic je bil namenjen dobremu znancu, revirnemu gozdarju iz Kočevja. Ko sem ga malce pobaral glede Ledene jame, sem dobil občutek, kot da se pogovarja s popolnim tujcem, ki ga ni še nikoli videl. Zdelo se mi je, da me skuša odvrniti od obiska jame. Trdil je, da v jami sploh ni ledu, kar naj bi sam videl pred nekaj dnevi, ko je bil tam, poleg tega pa bi bil, takoj ko bi stopil v jamo, v prekršku. Če bi me zalotil njihov inšpektor, bi moral plačati kazen. Za te neobetavne odgovore sem se mu lepo zahvalil in se poslovil od svojega »dobrotnika«.

Kar težko sem našel spremljevalca za ta jamski podvig. Dušan je imel delo doma, Bine je ravno tisti dan dobil vnuke v varstvo, zato sem se odločil, da pokličem Ivana Medveška iz Kočevja. Spoznali smo se preteklo leto v Dugi Uvali na Hrvaškem, kjer smo preživljali dopust. Takoj je bil pripravljen pomagati pri mojih načrtih, odlično je bilo tudi to, da Kočevsko zelo dobro pozna, saj je vrsto let (službeno) vozil les iz kočevskih gozdov. Dogovorila sva se, da se dobiva v Kočevju na določeno soboto ob peti uri zjutraj.

U zgodnjem jutru

Kot že tolikokrat sem se tudi ta dan zbudil brez budilke ob drugi uri zjutraj. Okoli tretje ure sem se odpeljal proti Ljubljani. Skoraj polna luna mi je svetila na armaturo avtomobila in mi s tem dajala energijo za dolg dan, ki se mi je obetal. Promet na cesti je bil redek, zato sem bil hitro v Ljubljani in nato tudi v Kočevju. Ko sem čakal Ivana, sem napravil nekaj raztezalnih vaj, da sem se malce ogrel, kajti na termometru

Veličasten vhod v Ledeno jamo na Stojni
Foto: Tomaž Kumer

Vhodni del Ledene jame na Stojni
Foto: Franci Horvat

je kazalo -3°C . Ivan je prišel kakšno minuto čez peto uro, in ker sva bila zgodnja, mi je predlagal, da stopiva čez cesto do bencinskega servisa na kavo. Malce sva kramljala o tem in onem, popila vsak svoj opojni napitek ter se okoli pol šeste ure odpeljala k ruševinam gradu Fridrihštajn. O njem je znano, da ga je dal pozidati Friderik II. Celjski v letih 1422–1425. Zaradi ljubezni do Veronike Deseniške naj bi umoril svojo ženo Katarino Frankopansko, se poročil z Veroniko in se z njo zatekel na grad Fridrihštajn. Očetu Hermanu ta zveza ni ustrezala, zato je Friderika zaprl v celjski stolp (ta se še danes imenuje po njem), Veroniko dal utopiti, grad pa porušiti.

Mini ferata na Fridrihštajn

Moje misli so bile ves čas pri Ledeni jami. Obenem sem se zavedal, kakšno srečo imam, da je Ivan z mano. Poleg tega da mi je delal družbo, je odličen vodič, saj bi sam ponoči zagotovo težko našel prave cestne odcepe v temačnih kočevskih gozdovih. Od parkirišča pod gradom pa do pomožnega razglednega stolpa je dobrih petnajst minut hoje, toda začetni Ivanov tempo je bil strahovit. Kljub temu da sem kar precej »uhojen«, sem mu le s težavo sledil, kaj kmalu

pa se je izkazalo, da takega tempa tudi on ne bo zmožgel držati do razgledišča na gradu. Ko sva se malce ustavila in umirila, sva lahko spet mirno nadaljevala pot. Na razgledišču sva bila ob pravem času, kajti oblaki na vzhodu so se začeli rdečiti. Na hitro sem postavil stojalo in skušal v objektiv ujeti prekrasno jutranjo pravljico. Ko se je ta izpela, sva se prestavila pod grad Fridrihštajn, do začetka kratke, toda zelo zahtevne zavarovane plezalne poti. Ivanu sem pripravil vse potrebno za fotografiranje s stojala, sam pa sem odtelevadil po ferati navzgor, in medtem je kolega pridno fotografiral. Ko sem sestopil z vrha, sva se odpeljala do Koče pri Jelenovem studencu, od tam pa se končno napotila proti Ledeni jami.

Končno – Ledena jama!

Na Kočevskem je več ledenih jam, najmogočnejša in najbolj znana pa je prav Ledena jama na Stojni. Po mogočnem poševnem udoru pridemo v veliko vhodno dvorano in že smo na ledu oz. ogromnem, približno 40 metrov debelem ledenem čoku. Za ogled spodnjega dela jame je potrebna jamarsko-plezalska oprema.

S sabo sem tovoril plezalsko opremo, od vrvi in derez do cepinov, pozabiti nisem smel niti fotografske opreme. Pri jami sem spoznal, kako zavajajoče so bile informacije revirnega gozdarja. Vhodni del v jamo je bil skoraj v celoti zasnežen, tudi v jami se je svetil led. Bil sem kar malce besen na »dobrega znanca«, ker me je hotel na tako lahek način odpoditi iz svojega revirnega območja. Na spust v jamo sem se temeljito pripravil, 60-metrsko vrv sem privezal na bukev in se nato začel spuščati v jamo, kolega pa je ostal pri drevesu. Najprej je bil sneg mehak, a globlje ko sem šel, bolj je bil pomrznjen. Ko sem bil na uravnavi, sem ugotovil, da bo vrv prekratka, zato sem Ivana prosil, naj jo odveže. Na desni strani stene sem našel dva dobro zabita klina, ki sta mi nato omogočila še varen spust do zamrznjenega jezera v vhodni dvorani Ledene jame. Razmere za fotografiranje so bile dobre, saj je bilo še dovolj zgodaj, da direktna sončna svetloba ni posijala na zamrznjen slap, obenem pa je bilo dovolj svetlobe, da so bili vidni vsi detajli. Napravil sem niz fotografij, ki pričajo o lepoti Ledene jame.

Nisem imel namena obiskati še spodnjega dela jame, kjer je še več ledu in ki ga ledni plezalci občasno uporabljajo za svoj trening. Poleg številnih ostankov dreves, ki so zgrmela v to jamo, je bilo še nekaj debel, v katera so bile urezane stopinje. Ugotovil sem, da so bile te »nebeške lestve« nekoč nameščene pri skalnem skoku. Tudi sem se moral pošteno potruditi, da sem preplezal poledeneli in navpični skalni odstavek, pri čemer so mi odlično pomagali cepin in dereze. Da se zadeva ne bi prehitro končala, se mi je vrv kar dvakrat zataknila za skalni roglj. Treba se je bilo spustiti nekaj metrov, sprostiti vrv in nadaljevati pot proti robu jame. Ivan me je ves vesel pričakal pri bukvi in mi predlagal, da se začneva tikati, kar sem z veseljem sprejel. Pobrala sva vso opremo in odšla do avta.

Še skok na Mestni vrh, potem pa v Kočevski rog

Moje počutje je bilo res odlično, kar smejalo se mi je, uresničila se mi je še ena velikih želja. Napotila sva se proti Koči pri Jelenovem studencu. Ko sva parkirala, nama je mimoidoči pohodnik svetoval, da je najbolje, če greva najprej do razglednega stolpa, nato pa na vrh Mestnega vrha. Tako sva tudi storila; razgledišče je res enkratno, saj so se zaradi dobre vidljivosti videle Julijske in Kamniške Alpe ter Karavanke. Sam sem nato skočil še do žiga na Mestnem vrhu, nato pa sva skupaj sestopila do kočje. Ker prehode žeje še ni bilo, sva se zadovoljila z obiskom izvira Jelenovega studenca in se nato odpeljala v Kočevje oz. do Ivanove hiše v Šalki vasi. Helena, Ivanova žena, nam je pripravila vampe po tržaško. Heleni sem bil res hvaležen, saj so bili odlični.

Po kosilu smo se vsi skupaj odpeljali v Kočevski rog, kjer sem želel fotografirati največje znamenitosti Roške poti. Pot nas je vodila skozi vas Onek do Lovskega vrha, kjer stoji kapelica sv. Ane, ob njej pa se pne mogočna lipa. Malce stran je še t. i. Titova brunarica, pri kateri so veselo kramljali mladi popotniki. Sledil je obisk nekdanje kočevarske vasi Rajhenav, kjer je bilo nekoč precej bolj živahno, imeli so celo svojo cerkev, zdaj pa je tam le nekaj hiš s prijaznimi domačini. Ker sem želel narediti nekaj posnetkov kočevarskih ostalin, smo se odpeljali v vas Koprivnik. Kočevarske hiše, ki so pod spomeniškim varstvom, so prava posebnost, saj se na njih pozna patina starosti. Domačini so nas nato usmerili še na pokopališče, kjer prav tako ni manjkalo kočevarskih spomenikov.

Roške znamenitosti

Med največje zanimivosti Roške poti spada mogočna jelka – "Kraljica Roga". Njene dimenzije so res neverjetne: premer je 158 cm, obseg debla je 496 cm, v višino meri 51,5 m, lesne mase je za 38 m³, njeno starost pa ocenjujejo na 500 let. Ivana in Heleno sem naprosil, naj poskusita jelko objeti, a sta imela odločno prekratke roke. Malce stran nas je v gozdu presenetil kamniti podorni zid trase gozdne železnice, ki je bila nekoč razpredena po Kočevskem rogu. Žal se trasa hitro zarašča. Pot smo nadaljevali do nekdanje Roške žage, kjer je bilo videti le nekaj ruševin, bežno odsevajočih nekdanjo velikost obrata. Malce smo si ogledali še informativne table, kjer smo izvedeli marsikaj zanimivega o propadli gozdni industriji.

Za konec smo si pustili Prelesnikovo koliševko, ki se nam je kar spretno izmikala. Spet sta se izkazala Ivanova trma in poznavanje terena. Že skoraj v temi smo ob cesti našli odcep, ki je vodil h koliševki. Res gre za ogromno udorno jamo, v kateri vlada mrzasišče z značilno inverzijo vegetacije. Globina udornice znaša okoli 70 m, v njej pa rastejo smreke z ozko, dolgo krošnjo, kar je značilno za drevesa visoko v gorah. V koliševko se rade zatečejo razne divje živali, nekoč so jo imenovali kar Medvedji brlog. Vrnitev do avta je bila zaradi teme kar zanimiva, toda kakšnih večjih težav ni povzročila. Vrnili smo se na Ivanov in Helenin dom, kjer sem bil deležen še večerje. Počutil sem se res božansko, kot da sem v kakšnem odličnem hotelu s postrežbo *all inclusive*.

Kar težko sem se poslovil od prijetnih ljudi, ki so mi nesebično pomagali in mi s tem polepšali dan. Vožnja domov je bila ena sama poezija. ●

Jelka, "Kraljica Roga"
Foto: Franci Horvat

S Štajerskega čez Koroško na Gorenjsko

Prečenje slovenskih Karavank

Slovenske Karavanke ne zajemajo samo vrhov v gorenjski in koroški regiji, ampak tudi manj znane, a številne vrhove v štajerski regiji. Najbolje jih opiše Stanko Klinar v knjigi *Karavanke* iz leta 1997, v kateri natančno predstavi slovenske Karavanke v jugovzhodnem delu Slovenije: "Slovenske Karavanke se vzhodno od Pake nadaljujejo v Paškem Kozjaku, 1273 m, Konjiški gori, 1014 m, Boču, 979 m, Donački (Rogaški) gori, 884 m, in Maceljski gori, 715 m." S tem stavkom je Klinar zadel žebljico na glavico in tako natančno geografsko umestil slovenske Karavanke na Štajerskem. V opisu se prav tako opazi, kako višinski metri kaskadno padajo in se na koncu porazgubijo v panonski nižini na Hrvaškem.

UltraKaravanke

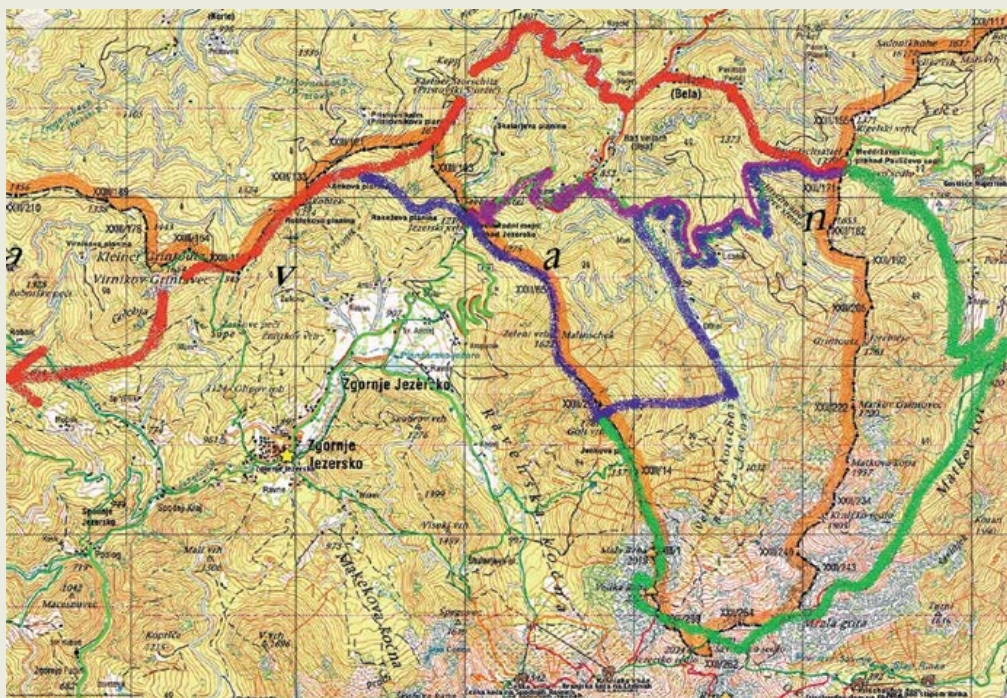
V poletju 2016 sem si zadal tekaško-pohodniški projekt UltraKaravanke, v katerem sem želel v enem zamahu povezati in preteči ali prehoditi celotne slovenske Karavanke ter s tem širši javnosti predstaviti obseg, značilnosti in lepote slovenskih Karavank. To

mi je uspelo v avgustu 2016, ko sem v manj kot sedmih dneh naredil skupno 360 kilometrov s 23.000 m relativne višinske razlike.

Ideja o povezavi slovenskih Karavank v smiselno celoto je zrasla na mojem zelniku med letoma 2013 in 2014. Takrat sem spoznaval in raziskoval Slovensko

*Osrednji del Karavank:
Vrtača in Stol ob
sončnem zahodu
Foto: Klemen Štular*

Žnak projekta UltraKaravanke

Štiri različice poti po delu Karavank, Ninova je rdeča.

planinsko pot (SPP) z glavnim ciljem, da osvojim najstarejšo vezno planinsko pot v enem zamahu. Zelo dobro se spomnim ogledne ture od Stola do planine Dovška Rožca, kjer se SPP spusti v dolino, v Mojstrano. Na tem delu SPP se je v meni prebudila obsedenost s slovenskimi Karavankami. Omenjeni del je

zame eden najlepših delov SPP, poimenoval sem ga kar Karavanška panoramska pot. Z nje lahko v lepem in jasnem vremenu v Zgornjesavski dolini opazujemo kraje, kot so Bled, Jesenice, Kranjska Gora, v višavah pa slovenski ponos Triglav in preostale Julijske Alpe. Še zdaj se živo spominjam, kako sem sedel na Hruškem vrhu in si postavljaj vprašanja o samem začetku, koncu in obsegu slovenskih Karavank, o nadaljevanju poti s planine Dovška Rožca itd.

Zaradi nepoznavanja celotnih slovenskih Karavank sem si naredil sistematičen načrt njihovega raziskovanja in spoznavanja. Wikipedija pravi, da so Karavanke gorska veriga, ki se razteza od tromeje med Slovenijo, Avstrijo in Italijo pa vse do Hrvaške. Zato sem na začetku premišljeval tudi o vključitvi avstrijskih (obirska skupina itd.) in hrvaških Karavank (Ivanščica itd.), a sem se na koncu odločil, da bom vključil samo Karavanke na slovenskem območju. Ob spoznavanju slovenskih Karavank sem si ustvaril seznam glavnih vrhov, na katere se bo treba povzpeti v času projekta UltraKaravanke. Seznam je vseboval štiriindvajset vrhov, ki so predstavljali najvišjo točko na sami gori, na primer Konjiška gora in najvišji vrh Stolpnik.

Trasa po slovenskih Karavankah poteka po neoznačenih (približno tretjina) in označenih (lažjih, zahtevnih in zelo zahtevnih) planinskih poteh. Dve tretjini poti sta označeni s Knafelčevo markacijo, saj so te poti del že poznanih planinskih poti oz. obhodnic, na primer Haloška planinska pot, Loško-zbelovska planinska pot, Stoperska planinska pot, Koroška, Tržiška, Šaleška in Jezerska planinska pot ter poti Alpe Adria Trail in Via Alpina.

Na osrednjem grebenu, kjer poti niso označene s Knafelčevo markacijo, so nam v veliko pomoč mejni kamni. Velik del poti in odsekov pa sem označil kar sam s številnimi večjimi ali manjšimi možici.

*Grebeni Karavank:
razgled s Stegovnika
proti Košuti,
Begunjščici, Vrtači
in Stolu
Foto: Franci Horvat*

Zgodovina

Slovenske Karavanke so mi poleg številnih naravnih lepot, kulturnih znamenitosti in obsežnosti prirasle k srcu tudi zaradi zgodovine. Navdušuje me dejstvo, da je po osrednjem grebenu Karavank speljana severna državna meja z Avstrijo, ki jo je označevala nekajmetrska mejna čistina, kjer so nekoč patroljirali jugoslovanski graničarji, ter da so mejni kamni že od samega začetka, odkar so bili položeni na mejo, ohranili isto mejno oznako. Na večjih mejnih kamnih boste opazili tudi izklesani letnici 1919 ali 1920, ki predstavljata zelo pomembna dogodka za današnjo Slovenijo. Leta 1919 je bila podpisana Saintgermainska mirovna pogodba, s katero so določili mejo med Avstrijo in Kraljevino Srbov, Hrvatov in Slovencev (SHS), leta 1920 pa je potekal koroški plebiscit. Ne smemo pa metati v isti koš mejnih kamnov na območju Julijskih Alp, kjer se je leta 1920 odvijala čisto drugačna bitka, in sicer bitka za mejo med Italijo in Kraljevino SHS. Mejni kamni pa imajo zame še en pomen. So kot kamenčki, ki so Janku in Metki s pomočjo lunine svetlobe kazali in osvetlili pravo pot iz gozda; tudi ti mejniki zaradi bele barve izstopajo ter tako planincu predstavljajo odlično markacijo za nadaljnjo pot.

Raziskovanje poti in Karavank

Spoznavanja slovenskih Karavank sem se lotil pri osrednjem grebenu od Tromeje do Stola. Na spletu sem našel bore malo koristnih informacij. Zato sem se odpravil v knjižnico, kjer sem našel zelene

informacije, doma pa se je knjižna polica kmalu začela polniti s knjigami in zemljevidi na temo Karavank. Nato sem nadaljeval v smeri najdaljšega slovenskega grebena – Košute. Ko sem imel del od Tromeje do Košutnikovega turna v malem prstu, se je zame začel najtežji del povezovanja slovenskih Karavank v smiselno celoto. Na delu od Košutnikovega turna do Olševe in od Uršlje do Maceljske gore sem porabil največ časa, več kot 100 ur.

V času spoznavanja in raziskovanja slovenskih Karavank sem prišel do hipoteze, da vrhovi med Pavličevim sedlom in Jezerskim vrhom (Matkova Kopa, Mrzla gora, Velika Baba, Goli vrh itd., poimenoval jih bom kar skupina Mrzle gore) pripadajo Karavankam, in ne Kamniško-Savinjskim Alpam. Moja hipoteza temelji na preprostem opazovanju Karavank; menim, da skupina Mrzle gore pripada južnemu grebenu Karavank, v katerem so skupina Bavh in Kepe, skupina Golice, Stola, Košute in Olševe. Moja hipoteza torej uvršča skupino Mrzle gore med skupino Košute in Olševe. Rad bi omenil tudi dejstvo, da so v času koroškega plebiscita Američani hoteli določiti državno mejo po naravni pregradi – po Karavankah, kar pomeni, da so že leta 1920 skupino Mrzle gore uvrščali v Karavanke. Ker se na kamnine ne spoznam, sem pregledal knjige. Brenčič in Polting (2008) pišeta, da južna meja Karavank ni tako izrazita in zlahka določljiva kot severna. Na njen potek najbolj vplivajo Kamniško-Savinjske Alpe. Najteže je južno mejo določiti na območju Tržiča in Zgornjega Jezerskega. Miler in soavtorji

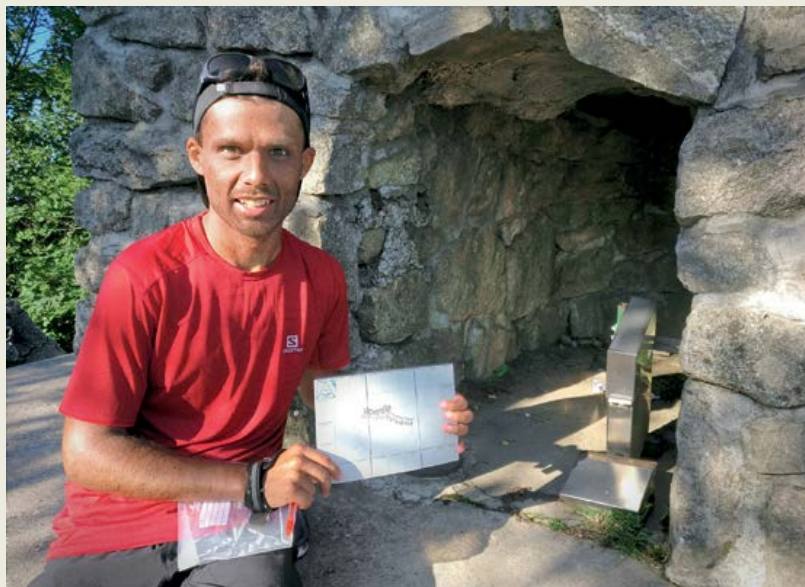
(2014) jezerski meteorit, ki je bil najden v okolici Češke kočne na Spodnjih Ravneh, geološko uvrščajo v Karavanke. Moja hipoteza ni potrjena, ampak je le del mojega spoznavanja slovenskih Karavank.

Z vidika trasiranja slovenskih Karavank v smiselno celoto pa bi skupina Mrzle gore lahko pomenila velik doprinos k slovenskim Karavankam. Na sami trasi se tako ne bi bilo treba spustiti v avstrijsko Belo (Belska kočna) in nato nadaljevati v smeri Pristovškega Storžiča, ampak bi se lahko s Pavličevega sedla spustili v Matkov kot ter nadaljevali v smeri Mrzle gore, tisti bolj pogumni pa bi šli čez Matkovo kopo na Mrzlo goro. Z Mrzle gore bi nadaljevali v smeri Savinjskega sedla na Veliko Babo in po grebenu do Jezerskega vrha. Mrzla gora bi s svojimi 2203 metri postala druga najvišja gora v Karavankah.

Za ta del Karavank sem imel v načrtu štiri različice poti, in sicer prva različica (zeleno barva), edina različica, ki poteka po slovenskem območju in sem jo že opisal (Pavličevo sedlo–Matkov kot–Mrzla gora–Velika Baba–Jezerski vrh), druga različica (modra barva): Pavličevo sedlo–po cesti v dolino Belske kočne–Goli vrh–Jezerski vrh, tretja različica (vijoličasta barva): Pavličevo sedlo–po cesti v dolino Belske kočne–po cesti na Jezerski vrh, četrta različica (rdeča barva) pa je trasa, ki sem jo uporabil, in gre čez Pavličevo sedlo do kmetije Pavlič v Belo, do kmetije Pasterk in na Pristovski Storžič.

Ideja o novi vezni poti

Na uspešno izpeljani projekt UltraKaravanke sem zelo ponosen. Kljub temu da je bilo zelo zahtevno in naporno, sem doživel enkratno prečenje slovenskih Karavank. S samo izvedbo projekta sem šele na polovici poti. Celotno pot nameravam še natančno opisati na svojem blogu in širši javnosti predstaviti novo slovensko vezno pot. Zavedam se, da brez pomoči odgovornih služb ne bom uspešen. Največja želja je

pridobiti podporo Planinske zveze Slovenije s Komisijo za planinske poti PZS ter z njuno pomočjo ustvariti novo vezno slovensko planinsko pot.

Pripravil sem tudi okviren načrt, v katerem opisujem trasiranje planinske poti po slovenskih Karavankah, predloge za označbo, nabavo žigov (večina vrhov žiga nima ali pa so poškodovani), seznam in kontakte planinskih društev, ki skrbijo za določene dele trase po slovenskih Karavankah, dnevnik slovenskih Karavank z obveznimi točkami, pripravljeni pa so tudi predlogi priznanj za obiskovalce, ki bodo uspešno prehodili celotno pot.

Zavedam se, da je odpreti novo vezno pot zelo zahtevna naloga. Trasa, na kateri poteka planinska pot po slovenskih Karavankah, pa bi bila gotovo dovolj privlačna za obiskovalce, saj v našem najdaljšem pogorju ponuja veliko zanimivega – predvsem neštete naravne lepote ter mnoge kulturne in zgodovinske posebnosti. ●

*Prvi žig na
Donački gori
Foto: Nino
Fijačko*

*Na
Pristovškem
Storžiču
Foto: Nino
Fijačko*

Potepanje po Pirenejih

Pohodna pot GR 10

Vse se je začelo pred leti na potepanju po Korziki. Tam sem prvič slišala za GR 20 in se takoj navdušila. Nekaj let kasneje sem se vrnila in prehodila otok. Takrat sem izvedela, da je Francija pravzaprav preprejena z GR.

GR je kratica za *Grande Randonnée*, dolge urejene in označene pohodne poti. Hoja po njih je (vsaj na GR 20 in GR 10, ki jih poznam) orientacijsko popolnoma nezahtevna in tudi logistično enostavna. Poti so na primernih razdaljah opremljene s kočami, ki ponujajo poleg nočitev tudi prehrano in tuš, prav tako je v kočah vedno na voljo pitna voda, včasih pa je kak izvir tudi na poti. Mreža GR v Franciji je sestavljena iz okoli 60.000 km poti, označenih z rdeče belo oznako (bela črta nad rdečo). Danes jih je po celi Franciji 343, vzdržuje pa jih *Fédération Française de la Randonnée Pédestre*, francosko pohodniško združenje.

Pireneji in variacije poti

GR 10 je speljana po Pirenejih, gorovju, ki predstavlja naravno mejo med Francijo in Španijo. Pot je v grobem razdeljena na štiri dele: zahodni (atlantski) Pireneji, Centralni Pireneji, območje Ariège in vzhodni del; njena najvišja točka je prelaz Hourquette d'Ossoue (2734 m). Zahodni del sva s prijateljem prehodila lani med junijem in julijem. Pred tem časom je pot v višjih delih navadno še zasnežena, kasneje pa je vročina hujša, posledično je tudi več vročinskih neviht, ki so v gorah lahko nevarne. Celotna GR 10 poteka od Atlantika do Sredozemlja

Zelen Plateau de Lhers. Čeprav moker vpliv Atlantika pohodnikom navadno ni preveč po volji, pa je prav zaradi njega vegetacija bujna, razgledi pa so razkošno zeleni.

Foto: Lidija Zajec

blizu francosko-španske meje. Zračne razdalje med začetno in končno točko poti je približno 415 km, če pa se po poti podamo peš, prehodimo več kot 850 km (podatki se v spletnih virih sicer razlikujejo). Hoja od začetne točke, mesteca Hendaye, do cilja v Banyulsu bi v celoti trajala mesec in pol do dva, če prištejemo še kakšen dan časovne rezerve. Rezervo je dobro imeti tudi zaradi vremena, ki je pod vplivom Atlantika včasih manj prijazno. Večkrat je mokro in megleno, čeprav močno deževje ni običajno. Večji problem lahko predstavlja gosta megla. V taki situaciji so nama kar nekajkrat prišle prav GPS-koordinate poti na telefonu, saj se GR-poti od leta 2013 vpisujejo tudi v satelitski navigacijski sistem.

GR 10, ki ima skupno kar 48.000 m vzponov, ni edina pot svoje vrste v Pirenejih; skoraj vzporedno poteka na španski strani malce mlajša GR 11, nekje med njima pa je nekoliko zahtevnejša *Haute Randonnée Pyrénéenne* (HRP), ki pogosto prečka mejo med državama in poteka čez vrhove gora.

Zahodni del poti poteka od Hendaya do Arrensa. Z zmernim tempom brez hitenja se prehodi v 15 dneh. Z izjemo ene nesramno dolge etape je hoje vsak dan med 6 in 8 ur.

Kot je priporočal najin vodničnik in priporočam tudi sama, sva se v narodnem parku podala še zunaj GR 10, na t. i. *Tour du Pic du Midi d'Ossau*. To je krožna pot okoli 2884 m visoke gore, ki dominira na tem koncu Pirenejev. Tura se da opraviti v enem dnevu, vendar – če čas ne priganja – si je priporočljivo vzeti dva, saj je ta del poti res lep, z obilo gorskih jezer, v katerih se lahko tudi okopate.

Pot GR 10

GR 10 se začne na plaži v obmejnem kopaliskem mestecu Hendaye. Prvi del poti poteka nizko, nekako "predpirenejsko", po pašnikih, gozdovih in vasicah. Šele četrty dan poti se prvič povzpemo nad 1000 m nadmorske višine. Četrty dan je tudi prva resna tura v smislu, da pot zahteva 8 ur hoje do prenočišča in naredi več kot 1000 m višinske razlike.

Od vasic je morda najslikovitější Sare, tipična baskovska vasica s cerkvijo in pripadajočim pravokotnim *turnom*, kjer so redno na sporedu t. i. *chant basques*. Koncerti zborovske glasbe imajo veliko vlogo v baskovski glasbeni tradiciji. Značilna arhitektura baskovskih vasic vključuje velike in urejene hiše z okrasnim lesenim opazem v predvsem temno rdeči barvi. Obvezen del vsake vasi je tudi t. i. *fronton*, stena, ki služi igranju *pelote*, najpopularnejši igri na tem delu sveta. Če imate bolj malo časa in si želite preživeti počitnice v bolj "resnih" hribih, priporočam, da svojo pot začnete v St. Jean Pied de Port (pet dni hoda iz Hendaye). To šarmantno mestece je sicer tudi izhodišče najbolj znane romarske poti v Santiago de Compostelo, tako imenovane *Camino Francés*. Nekje sem prebrala, da gre v glavni sezoni skozi St. Jean Pied de Port vsak dan 300 popotnikov, izmed katerih jih je 290 namenjenih proti Santiagu in le deset proti Sredozemlju.

Spanje in prehrana

Eden od čarov poti je, da sopotnike, ki jih srečaš na poti, kljub različnemu tempu hoje srečaš še večkrat v kakšnem od naslednjih prenočišč. Če mnogi dneve raje preživljamo predvsem v samotnem opazovanju okolice, pa zvečer prijata nekaj družbe in skupni obed.

Glede obedov so stvari organizirane precej drugače kot po naših kočah. Pri nas lahko izbiraš med joto in ričetom pa še čim, tam pa ti zgolj povedo, da je večerja ob tej in tej uri (navadno okoli sedmih), in dobiš, kar pač skuhamo, nobenega izmišljanja. Zato je treba vnaprej povedati za kakršnekoli posebne prehranske režime in navade. Vegetarijanci ne boste lačni, boste pa imeli precej enolične jedilnike, sestavljene v glavnem iz različnih variacij omlete. Na jedilniku je, kdove zakaj, pogosto raca (mimogrede – odlična), pa tudi baskovski piščanec (dober, ampak prepogosto na vrsti) in odlična *garbure* (francoska variacija jote). Gostje vedno jedo skupaj, včasih pripravijo tudi sedežni red, ki ga je treba upoštevati. Enkrat sva doživela celo "spalni red".

Glede zadnjega: midva sva s seboj nosila šotore. Francija ima precej toleranten odnos do šotorjenja. Načeloma lahko za eno noč postaviš šotor kjerkoli (razen seveda na zasebnih zemljiščih). Dovoljeno je celo šotorjenje v narodnih parkih, vendar so tam pravila malce bolj zapletena. Je pa pri šotorjenju seveda pomembno, da imaš s seboj dovolj pitne vode in po možnosti kuhalnik, posodo ter hrano. Vse to precej

Chemin de la Mâtore, po naše Pot jaborov, je bila izklesana v 18. stoletju in je služila transportu lesa iz tamkajšnjih gozdov za gradnjo ladjevja francoske kraljeve mornarice. 1200 m dolga pot poteka nad sotesko, imenovano Pekel.

Foto: Lidija Zajec

Na robu narodnega parka leži jezero Roumassot, eno številnih na odseku poti pod prelazom Ayous, 2185 m.

Foto: Lidija Zajec

oteži prtljago. Zato sva si, če je bilo vreme vsaj približno v redu, šotor v glavnem postavljala pri kočah, kjer ti ponudijo tuš in prehrano, spiš pa na svežem zraku in brez smrčanja na sosednjih posteljah. Dobro je vedeti, da je kočje zelo priporočljivo (ponekod obvezno) rezervirati, kar sva midva žal spoznala šele v praksi, in to v najhujšem nalivu na celotni poti.

Kabane

Pireneji so posejani s t. i. *kabanami*, zelo preprostimi pastirskimi kočami. Kabane lahko uporabljajo pohodniki za prenočitev, če le niso zasedene s pastirji. Ta informacija pride zelo prav, če želiš malce skreniti z ustaljenih poti (še vedno se moraš dobro oskrbeti z vodo in hrano, kabane so le streha nad glavo). Zakaj kabane, če

pa imamo šotor? Nevihte v gorah so včasih zelo silovite, spati v šotoru na 2000 m, ko švigajo strele, morda ni nekaj, kar bi si človek želel. Poleg tega da je nevarno, je tudi precej hladno.

Midva sva bila v kabani le enkrat (zanje sva izvedela šele na poti), na odseku poti med Gabasom in Gourette, kjer je med začetno in končno točko 10 ur hoje, največ višinske razlike na celi poti in najvišji vrh poti (zame preveč *najev* za en dan). Tisti dan sva pot drugače načrtovala in vključila tudi spanje v *Cabane de Cezy* nekje na 1700 m ter upala, da pastirjev ne bo. Pastirjev ni bilo, je pa bilo tam že pet drugih pohodnikov, ki so prišli na enako idejo. Vseeno smo se nekako zdrenjali in prespali na lesenem podu pod streho, dva pa na betonskih tleh spodaj. Bil je lep večer. Dva Belgijca, trije Francozi in dva Slovenci smo pili čaj iz sveže nabrane mete, gledali, kako se pripravlja nevihta, ki si je potem premislila, in bili edini ljudje daleč naokoli med hribi, travami in kravami. V tišini, pod zvezdami.

Urtoglavica in zaključek poti

Kaj pa urtoglavica? S tem vprašanjem se sama občasno spopadam, saj sem ena tistih, ki kljub njej rine v hribe. Torej, na zahodnem delu GR 10 pot večkrat poteka po ozkih, strmih travnatih pobočjih, kjer sem se včasih počutila nelagodno, ni pa bilo odseka, na katerem bi imela večje težave. Najbolj sem se bala t. i. *Chemin de la Mature*, ki je sicer res vklesana v navpično steno in ni zavarovana, vendar je povsod dovolj široka, zato ni bilo težav. Še en del je, ki ga vodniček odsvetuje vrtoglavim. *Corniche des Alhas* je zavarovana izpostavljena pot, se ji pa da izogniti s časovno enakovredno varianto poti. Zahodni del poti se zaključuje v vasi Arrens – Marsous. Že doma sva ob načrtovanju logistike ugotovila, da je najin cilj le slabih 30 km oddaljen od romarskega

središča Lurd. Načrtovala sva ogled mesta in od tam povratek, saj je Lurd izjemno dobro prometno povezan (prometna logistika po Pirenejih zna biti sicer malce težavna). Na poti sva ob vsakodnevnem načrtovanju naslednje etape ugotovila, da malo pred Arrensom GR 10 prečka GR 101, ki pelje skozi Lurd, in tako svojo pot malce podaljšala ter v Lurd vkorakala kar peš.

Res je, da sem imela po osemnajstih dneh hoje za nekaj časa dovolj, a sem se vseeno kmalu po vrnitvi navdušila za nov pohodni cilj.

In zakaj mi je tako všeč svoj dopust preživeti v hribih, več tednov stran od civilizacije in vsega udobja, ki ga ta ponuja? Hoja mi pomeni kontrast večno zaskrbljenemu umu. Nekaj se zgodi in čas postane drugačen – ni prihodnjega časa z negotovostmi, ni preteklega s svojimi bremenami, je le sedanj, pohodni čas. In zame je to najboljši možni počitek.

Informacije o GR10

V Franciji je danes okoli 180.000 km urejenih pohodnih poti, poleg GR so tu še GRP in PR, oboje so krajše, prav tako urejene in označene poti; začetki njihovega urejanja segajo v čas po drugi svetovni vojni. GR 10 so po delih začeli označevati leta 1963, celotna trasa je bila obnovljena v devetdesetih letih. Če se poti GR 10 lotimo v običajni smeri, to je od zahoda proti vzhodu, je najbližje letališče v San Sebastianu, ki je v sosednji državi, od izhodišča poti pa je oddaljen le kakih 10 km. Najbolj razširjen vodniček, žal le v francoščini, je Topo Guide, ki je napisan praktično, z dokaj natančnimi zemljevidi in opisi etap. Vključuje kontakte koč pa tudi nekaj informacij o zgodovini in etnoloških značilnostih okolice. Glede kaban je za morebitno načrtovanje poti zelo uporabna spletna stran <http://www.pyrenees-refuges.com>. ●

Varni tudi v tujini!

Ekskluzivna ponudba zdravstvenega zavarovanja v tujini z asistenco CORIS AS za člane PZS, ki je odlična dopolnitev članskega zavarovanja PZS za aktivnosti v tujini!

Zavarovanje krije stroške zdravstvene oskrbe v tujini ter stroške prevoza v domovino. Poleg tega zagotavlja tudi **24-urni asistenčni center v slovenskem jeziku**, ki vam pomaga pri organizaciji pomoči v tujini.

Z zdravstvenim zavarovanjem CORIS AS poskrbite za ustrezno finančno varnost in pomoč tudi v primeru nezgode ali bolezni, ko ste v tujini na počitnicah, službeni poti, smučanju ali samo na kratkem izletu.

V zavarovanje je vključeno tudi športno plezanje, deskanje in smučanje izven urejenih prog ter planinarjenje in trekking do 6.500 metrov nadmorske višine.

Zavarovalna vsota znaša 25.000 EUR, letna premija za posameznika 43,68 EUR (redna premija 96 EUR) za družino z družinskimi člani, ki so člani PZS, pa 103,04 EUR (redna premija 184 EUR).

Več na www.clanarina.pzs.si, na e-naslovu clanarina@pzs.si ali na telefonski številki 01/43-45-688.

Brez medsebojne tolerance ne bo šlo

Pogovor s Petrom Dakskoblerjem

Tolminec Peter Dakskobler, ki je bil več let načelnik turnokolesarskega odseka pri Planinskem društvu Tolmin, je ena od gonilnih sil Soča Outdoor festivala, v okviru katerega je organiziral tudi gorskokolesarski maraton. Je novi predstavnik Slovenskega gorskokolesarskega konzorcija (www.odprimopoti.si). Cilj tega združenja je med drugim doseči legalizacijo kolesarjenja na nekaterih planinskih poteh na način, ki bi zadovoljil tako kolesarje kot pohodnike. Sogovornik pravi, da bo za to treba še kar veliko časa, dobre volje in sposobnosti prisluhniti vsem vpletenim, da pa mesta predstavnika konzorcija ne bi sprejel, če ne bi verjel v uspeh.

Peter Dakskobler
Arhiv Petra
Dakskoblerja

Kakšni so cilji konzorcija, ki ga od lani predstavljate?

Konzorcij je nastal leta 2014 kot združenje društev, podjetij, zavodov in drugih organizacij, ki imajo strateški interes po usklajenem in celovitem delovanju za načrtni razvoj predvsem gorskega kolesarjenja. Gre za vprašanje vožnje s kolesi zunaj poti, po katerih se zdaj že lahko uradno gibljejo. Omejitve so neživljenske, saj kolesarji na mnoge poti, kjer ne bi povzročali škode, po zakonu ne smejo. Gorsko kolesarjenje je hitro razvijajoča se panoga rekreacije in turizma, ki je v alpskem svetu vse pomembnejša. Hitro se spreminjajo tudi tehnologija koles in sposobnosti kolesarjev, zato je obstoječa zakonodaja vse bolj zastarela. Število turnih kolesarjev, v bistvu torej planincev, ki za obisk gora poleg pohodne obutve in palic vse bolj

uporabljajo tudi kolo, naglo narašča. V Sloveniji je že več kot 40 planinskih društev, ki gojijo turnokolesarsko dejavnost.

Že pred leti so sprejeli merila za predlaganje dvonamenskih poti, namenjenih pohodnikom in kolesarjem, leta 2016 pa je bila vzpostavljena slovenska turnokolesarska transverzala STKP. Njeni avtorji si gotovo želijo, da bi bilo vključenih čim več privlačnih enoslednic oz. dvonamenskih planinskih poti, česar pa po sedanji zakonodaji ni mogoče pričakovati. En od učinkov STKP bo tudi boljši obisk planinskih koč v sredogorju.

Naloga konzorcija je predlaganje konkretnih zakonodajnih rešitev, usklajevanje med različnimi resorji, kot so okolje in prostor, kmetijstvo in gozdarstvo ter drugimi, pa tudi odzivanje na dogajanje na terenu. To seveda ne pomeni, da bi gorskim kolesarjem dovolili vožnjo vseh psov, tudi vožnje po brezpotjih ne, kot se pogosto napačno navaja v medijih.

Pozornost je treba posvetiti vzpostavljanju pravil obnašanja in vzgoji kolesarjev, saj mora tudi kolesarjenje odrasti. Za nekatera območja, npr. Triglavski narodni park, bi morda morali vzpostaviti poseben sistem, ki bi omogočal nadzor nad obiskom, zbrani denar pa bi se vračal v vzdrževanje. Dela, ki ga je treba opraviti, je zelo veliko.

Ali lahko navedete konkreten primer, pri katerem se je sedanja zakonodaja izkazala za neživljensko?

Lahko vzamemo kar primer gorskokolesarskega maratona na Soča Outdoor festivalu in Zakon o planinskih poteh. Že same planinske poti imajo težavo s statusom oz. evidenco, kar predstavlja formalno oviro na poti pridobivanja dvonamenskih poti. Kako npr. začeti postopek za določitev dvonamenskih poti, kjer bi bili dobrodošli kolesarji in pohodniki, ko pa

evidenca planinskih poti sploh še ni urejena? Pogoji za ureditev te evidence so se izkazali za neživljenjske. Tudi če obstajajo volja, znanje in angažma kolesarjev znotraj planinskih društev, nam do zdaj v praksi ni uspelo pridobiti pravih dvonamenskih poti. Obljubljeno nam je, da bo, potem ko bo birokratska ovira za ureditev evidence planinskih poti odpravljena, stekel tudi postopek predlaganja dvonamenskih poti.

V mojem domačem kraju, praktično pred mojimi vrati, neživljenjsko oviro predstavlja tudi Zakon o TNP. Omenjeni maraton smo dvakrat uspešno izvedli, predlani pa smo le dva tedna pred predvidenim tekmovanjem ostali brez dovoljenja. Tekmovanje, ki okolju ne bi povzročilo nobene škode, je bilo tudi v interesu lokalne skupnosti in planinskega društva, saj bi prispevalo k vsesplošnemu razvoju. Trasa je potekala po neproblematičnih planinskih poteh, večinoma v tretji, nevprašljivi varstveni coni TNP, Zakon o TNP pa ima v tem delu žal tehnično anomalijo, čisto birokratsko težavo, ki jo je nujno treba odpraviti.

Konec lanskega leta je v javnosti odmeval opomin, ki ga je inšpektorica za okolje izrekla tržiškemu kolesarju, ki je na družbenem omrežju objavil svojo fotografijo izpod Vrtače. Dokazano je tod kolo nosil, ni pa dokaza, da se je z njim vozil. Zato se odpira vprašanje, ali je to ustrezen dokaz kršitve zakona. Zame je bilo samo vprašanje časa, kdaj se bo kaj takega zgodilo posameznikom.

Konzorcij vključuje različne organizacije, tudi Kolesarsko zvezo Slovenije, ni pa vanj vključena

Komisija za turno kolesarstvo pri Planinski zvezi Slovenije. Kako to? Konec koncev si konzorcij prizadeva, da bi za kolesarje odprli tudi nekatere planinske poti.

PZS oz. KTK PZS je bila celo eden od pobudnikov neformalnega sodelovanja organizacij, ki združujejo gorske kolesarje, iz katerega se je kasneje razvilo sodelovanje Odprimo poti. Ob ustanovitvi konzorcija pa se je PZS odločila za samostojno vlogo s pripravljenostjo na sodelovanje pri vseh pozitivnih pobudah in zato sodeluje s konzorcijem. Turni kolesarji smo namreč le eden izmed segmentov članstva, čeprav že zelo številni, usmeritev PZS pa je zagotovo naklonjena kolesarstvu.

Kako odgovarjate na očitke, da bi gorski kolesarji radi uporabljali poti, ki so jih zgradili in jih vzdržujejo planinci?

To skrb v celoti razumem. Zato je pomembno najti način, da kolesarji, organizirani znotraj planinskih društev, in markacisti oz. vzdrževalci planinskih poti formirajo delovne ekipe, bodisi ločene bodisi skupne. Tri leta sem v Tolminu sodeloval pri številnih akcijah, v katerih smo kolesarji opravili okoli 2000 ur prostovoljnega dela in velikokrat po številu celo prekosili organizirane markaciste. Po žledolomu smo odpirali tematske in pohodne poti, pomagali občinam in lokalnim turističnim organizacijam.

Tu se pojavlja tudi vprašanje za turistično gospodarstvo, saj turisti kot pohodniki uporabljajo poti, ki so jih urejali in vzdrževali planinci. Sam imam podobno

Kolesarska skupnost si prizadeva, da bi lahko legalno uporabljala tudi nekatere planinske poti.
Arhiv Petra Dakskoblerja

vprašanje: ali je prav, da v dolini Soče, ki je prva v Sloveniji postala prepoznaven gorskokolesarski turistični cilj, vzdrževanje poti v celoti sloni na prostovoljnem delu kolesarjev v okviru planinskega društva?

Pospešen razvoj turizma v dolini Soči je povezan s številnimi preboji, ki so se zgodili v obdobju 2010–2015: sodelovanje z nemškimi agenti, organizacija športnega festivala, ustanovitev TKO PD Tolmin in projekti EU na destinaciji. Tako smo se kolesarji znašli v vlogi vzdrževalcev poti, ki jih vse bolj uporabljajo tudi turisti. Sam sem tudi zaradi zapleta z zakonodajo odstopil z mesta vodje turnokolesarskega odseka, odsek pa trenutno miruje. Fantje, ki imajo svoje družine in delo, so se namreč znašli v vlogi zastojnih vzdrževalcev poti, po katerih se kolesarji v praksi legalno marsikje sploh ne bi smeli voziti. Ne bi si želel, da bi iz podobnega razloga zamrl še kakšen turnokolesarski odsek, kar tolminsko planinsko društvo zelo obžaluje. Tudi zato je treba stvari zakonsko urediti.

Kaj pa sledi koles, ki precej bolj vplivajo na erozijo tal kot odtisi planinskih čevljev?

V izsledke raziskav na tem področju se na tem mestu ne bi spuščal, je pa tudi zaradi tega treba določiti, kje naj se kolesarji vozijo, in vzpostaviti sistem vzdrževanja poti. Pomembno jih je tudi izobraževati, izboljševati njihovo tehnično znanje in jim privzgojiti zavest, naj se odsekom poti, ki jim s svojim znanjem niso kos, izognejo. Obnašanju kolesarjev na sploh se bo konzorcij še posebej posvetil. Pravila bontona, ki so sprejeta na svetovnem nivoju in jih konzorcij le povzema, je treba ponavljati, tako da jih bodo začeli upoštevati vsi kolesarji.

Kaj pa primeri dobre prakse, ki bi jih lahko vzeli za zgled? Bi bila lahko to recimo Avstrija?

Sosednja Avstrija ima to različno urejeno po deželah in ima na državni ravni prav tako svoje probleme. Je

pa dejstvo, da se je turizem odločno usmeril v načrten razvoj kolesarskega turističnega produkta in ima močno podporo na deželni ravni. Zaradi potencialne odgovornosti lastnika zemljišča številni avstrijski lastniki gozdov zapirajo gozdne ceste.

Po drugi strani pa smo pri nas samo lani uspešno prilagodili zakona o kmetijskih zemljiščih in o gozdnih površinah; k temu nas je spodbudil predvsem opisani avstrijski primer, ki pri njih zavira razvoj gorskega kolesarjenja. Dosegli smo, da je razbremenitev odgovornosti lastnika za ravnanja obiskovalcev na njegovem zemljišču v obeh zakonih izrecno zapisana. Tako se bo z lastniki lažje dogovarjati za uporabo poti, ko govorimo o njihovem umeščanju v prostor.

Pregleden, všečen in legalen sistem poti, znotraj kategorija je mesto tudi za kolesarje, ima Švica.

Nemška planinska zveza je spisala strateški dokument, v katerem se opredeljuje do gorskega kolesarstva, ga podpira in sprejema kot enakovrednega; pove, da želi iskati rešitve in medsebojno spoštovanje. V tujini so ponekod že table, ki opozarjajo, da so poti namenjene pohodnikom in kolesarjem, in pozivajo k medsebojni toleranci. Ko bomo, upam, da v ne preveč oddaljeni prihodnosti, naglo rastoči kolesarski skupnosti lahko ponudili dovolj atraktivnih legalnih poti, bo tako treba napraviti tudi pri nas. Zato pa sta nujna dialog in potrpežljivost.

Poleg bolj življenjske zakonodaje je potrebno tudi aktivno sodelovanje turnokolesarskih sekcij pri planinskih društvih, ki je bilo zelo spodbudno tudi v primeru vzpostavljanja STKP. Mislim, da se zelo pomemben del prihodnosti planinstva skriva prav v kolesarjih. Starost aktivnih članov, ki predstavljajo pogon društev, raste, tu je vprašanje rentabilnosti delovanja planinskih koč, ki ga kolesarji s svojim obiskom pomagajo reševati, pa tudi vprašanje pridobivanja novih članov društev. ○

Pohodniški nahrbtniki.

Vsi letni časi, vse poti.

Na voljo v:

Trgovine Kibuba (Ljubljana BTC, Ljubljana Šiška, Ljubljana Supernova, Celje, Kranj, Nova Gorica),

Trgovine Iglu Šport (Ljubljana Vič, Ljubljana BTC, Ljubljana PCL, Maribor, Lesce, Tolmin),

Trgovina Annapurna (Ljubljana), Trgovina Outdoor Galaxy (Bovec),

Trgovina Elan (Begunje), Trgovina Pod skalco, (Bohinj)

MY PASSION MY CRAG — MY MATIK

Spremenite vaše plezanje, spoznajte novi Matik: revolucionarna naprava za varovanje in spuščanje po vrvi vam pomaga pri zaviranju. Zaradi nizke ulovitvene sile in novega "anti-panic" sistema je naprava varnejša za vas in za vašo vrv. Izboljšajte vaše plezanje z revolucionarno napravo, ki ste jo že dolgo čakali.

Seznam zaprtih poti na dan 24. 3. 2017 ob 15.44

Informacije o zaprtih planinskih poteh najdete na spletni strani <http://stanje-poti.pzs.si/>.

Na podlagi obvestil društev in skrbnikov poti jih zbira ter objavlja PZS. Po planinskih poteh hodite na lastno odgovornost.

Odsek: **Dovška JZ** ↔ **Čez Kamen S** (k Pihavcu_1)
Lahka pot, dolžina = 898 m, območje: **Gorenjska, Julijci**,
skrbnik: **PD RADOVLJICA**
Pogačnikov dom-Pihavec (posamezni odseki so ZAPRTI)

Odsek: **Razcep ob Bistrici** ↔ **Most pod žičnico** (E0002)
Lahka pot, dolžina = 2328 m, območje: **Kamniško-Bistriško**,
skrbnik: **PD KAMNIK**
Koželjeva pot ob Kamniški Bistrici (posamezni odseki so ZAPRTI)

Odsek: **Kobilja dolina** ↔ **Grmada-sedlo** (Sedlo pod Grmado-Kobilja dolina)
Lahka pot, dolžina = 1132 m, območje: **Ljubljana**, skrbnik:
PD MEDVODE
Topol-Grmada (ODPRTA)
Gabrje-Grmada (ODPRTA)

Odsek: **Kobilja dolina** ↔ **Topol Z** (Kobilja dolina-Topol)
Lahka pot, dolžina = 1917 m, območje: **Ljubljana**, skrbnik:
PD MEDVODE
Topol-Grmada (ODPRTA)

Odsek: **Petačev graben** ↔ **Selo nad Polhovim Gradcem** (N0134)
Lahka pot, dolžina = 1622 m, območje: **Notranjska**, skrbnik:
PD BLAGAJANA
Petačev graben-Prosenov grič (posamezni odseki so ZAPRTI)

Odsek: **Belo** ↔ **Kobilja dolina** (N0413)
Lahka pot, dolžina = 1392 m, območje: **Notranjska**, skrbnik:
PD BLAGAJANA
Gabrje-Grmada (ODPRTA)

Odsek: **Kanja greben** ↔ **Bavški Grintavec** (G2552)
Zelo zahtevna pot, dolžina = 335 m, območje: **Posočje**,
skrbnik: **PD JESENICE**
Koča pri izviru Soče-Bavški Grintavec (posamezni odseki so ZAPRTI)
Na Bavški Grintavec čez sedlo Kanja (posamezni odseki so ZAPRTI)
Zavetišče pod Špičkom-Kanja-Bavški Grintavec (Pot prijateljstva) (posamezni odseki so ZAPRTI)

Odsek: **Poče** ↔ **Na Strelanjih** (P0260)
Lahka pot, dolžina = 1319 m, območje: **Posočje**, skrbnik:
PD CERKNO
Poče-Medrcje-Porezen (posamezni odseki so ZAPRTI)
Poče-Porezen (posamezni odseki so ZAPRTI)

Odsek: **Na Strelanjih** ↔ **Medrcje S** (P0261)
Lahka pot, dolžina = 2195 m, območje: **Posočje**, skrbnik:
PD CERKNO
Poče-Porezen (posamezni odseki so ZAPRTI)

Odsek: **Na Strelanjih** ↔ **Sedlo Medrcje** (P0262)
Lahka pot, dolžina = 1275 m, območje: **Posočje**, skrbnik:
PD CERKNO
Poče-Medrcje-Porezen (posamezni odseki so ZAPRTI)

Odsek: **Razgorce Z** ↔ **Lipnik** (Razgorce-Lipnik)
Lahka pot, dolžina = 1205 m, območje: **Savinjska, vzhod**,
skrbnik: **PD VINSKA GORA**
Lamperček-Razgorce-Lipnik-Obirc (ODPRTA)

Odsek: **Rinka S** ↔ **Rinka V** (S0133 - novi)
Zahtevna pot, dolžina = 669 m, območje: **Savinjska, zahod**,
skrbnik: **PD CELJE - MATICA**
Logarski kot-izvir Savinje (posamezni odseki so ZAPRTI)

Mire Steinbuch

Uzgoja mladega planinca

Nisem eden tistih, ki bi se zelo mlad prvič vzel na Triglav. To je bilo logično, saj je bil moj oče precej tradicionalen planinec. V njegovih časih je strogo veljalo, da je treba v hribe hoditi primerno opremljen in fizično pripravljen, goram pa je vedno treba nameniti ustrezno pozornost in dovolj časa. Glede opreme in priprav je imel kar nekaj pravil:

1. Irhaste pumparice. Pred štirimi desetletji seveda ni bilo sodobnih sintetičnih oblačil z izjemnimi tehničnimi lastnostmi, zato je imel oče vedno vsaj dvojno zamolko zelenih, na kolenih in zadnji plati dvojno prešitih in zato več kot trpežnih irhastih pumparic. Točno takih irhastih pumparic, kot si jih želel, takih, ki bi segale ravno prav čez kolena in bi z visoko potegnjenimi hribovskimi nogavicami nudile dobro obrambo pred slabim vremenom večino leta, seveda niso imeli nikjer, zato mu jih je izdeloval krojač, ki je živel v župnišču nekaj hiš stran. Čez čas sem prišel na vrsto za pumparice tudi sam: krojač mi je vzel mero, me poklical na pomerjanje, potem pa sem jih kljub odporu, ker so me pikale na goli koži, dobil v last in uporabo (eksotičen dodatek je bil majhen žep desno spredaj za žepno uro) za kar nekaj naslednjih let, dokler se mi jim ni uspelo izogniti in sem ob očetovem negodovanju (in komentarju: »Ti ne veš, kaj je res dobro!«) nase navlekel lažja, bolj športna oblačila. Mislil sem, da so se izgubile za vedno, potem pa sem jih nedavno našel v zapuščenih očetovi omari. Moljem jih v vsem tem času še ni uspelo načeti.

2. Gojzarji. Sodobni gojzarji so mešanica nepremočljivosti in robustne lahkosti. S tem so seveda popolno nasprotje mojih prvih pravih gojzarjev, ki sem jih dobil v drugi polovici srednje šole. Šlo je za dobesedno težek nakup: debeli, usnjeni, kot cent težki gojzarji – taki, kot so jih imeli takrat za v Himalajo (!), me je prepričal oče – so mi bili ob nakupu preveliki, tako da sem moral nositi štiri pare nogavic, da sem lahko hodil z njimi, moje tanke noge pa so s temi čevlji kar opletale naokoli. A nakup se je splačal! Ti neuničljivi čevlji so zdržali skoraj dvajset let! Ves ta čas so ostali bolj ali manj nepremočljivi in samo nekajkrat jim je bilo treba zamenjati podplat. Vibram, seveda! Tudi pri planinskih čevljih je oče znal prav dobro poskrbeti zase in lokalni čevljar je imel z izdelavo gorskih čevljev iz dovolj dobrega usnja z dovolj širine spredaj, da si oče pri spuстиh ni preveč »nabil« prstov, zmeraj dovolj dela.

3. Nahrbtnik. Za nahrbtnik v bližini seveda ni bilo nobenega mojstra in treba ga je bilo kupiti iz serijske proizvodnje. Če dobro pomislim, ni oče v nakup nobenega drugega izdelka vložil toliko energije, da bi dobil točno takega, kot si ga je želel. Od osnovnega materiala, ustreznih stranskih žepov in kape z dovolj zadržami, ustrezne prostornine in dovolj kakovostnega hrbita do barve, ki je morala biti čim bolj pravega rdečega odtenka. Vendar pri nahrbtniku še zdaleč ni šlo samo za šminko. Šlo je za to, kar je bilo treba nujno spraviti vanj. Šlo je za to, kar je bila v hribih po njegovem mnenju obvezna oprema.

4. Obvezna oprema v nahrbtniku. Nekje v goščavi družinskih videokaset je kakega četrto stoletja star posnetek, ko oče vsem prisotnim končno razkrije, kaj je tisto, kar je vedno (podčrtal S. R.) treba imeti s seboj v hribih. Oče je v času četrtturnega posnetka iz nahrbtnika drugega za drugim vlekel nepogrešljive dele svoje obvezne planinske opreme, ki so bili v njem že sami po sebi, še preden je vanj dal kaj za konkretno turo. »Ti imaš ruzak težek, še preden daš vanj kaj za hribe!« sem mu vedno govoril. Obvezna oprema je obsegala vse od precej obsežnega kompleta prve pomoči (»Saj sem vendar zdravnik!«), tanjšine in debelejšine vrvi, pelerine in dežnika, rezervnega noža, rezervne

Na Hribaricah
avgusta 1989
Arhiv Sama Ruglja

baterije z rezervno žarnico in rezervnimi baterijskimi vložki, vžigalnika, vodoodpornih vžigalic in kresila, kompleta zemljevidov in planinskih vodnikov ter železne rezerve v obliki kalorične hrane (po navadi rozine in slani lešniki) pa do Prešernovih Poezij, beležke z vsaj dvema kemijskima svinčnikoma in vsaj dvema blazinicama za žige, kompleta planinskih izkaznic raznih transverzalnih poti itn. Morda najbolj legendarni del njegove stalne opreme pa je bil komplet na začetku leta sprva popolnoma belih voščilnic, ki jih med letom vestno polnil z žigi z vrhov, potem pa za novo leto poslal prijateljem. Vsak žig je pritisnil z iskrenim zadovoljstvom.

Mislím, da je po vsem tem res jasno, da sem moral na Triglav čakati precej dolgo, da je oče ocenil, da sem več kot pripravljen zanj. Po hribih sem začel hoditi ob koncu šestdesetih (pri dveh letih sem že več dni hodil po Pohorju) in v začetku sedemdesetih let, ko so se pri nas porajale tudi nove planinske poti. Tako smo skupaj (pogosto še z mamo) prehodili Ljubljansko mladinsko pot (imela je dvajset žigov in sem ter tja še kje naletim na kakega, čeprav je pot v zatonu), Loško planinsko pot (z dvaintridesetimi žigi in sredogorjem je bila kar primerna za pridobivanje kondicije), potem kar nekaj Karavank in Kamniških ter Julijskih Alp, preden me je oče pripustil k Triglavu. Pomagal je tudi to, da sem že nekaj let prej po dva tedna poleti preživel s taborniki, potem pa z družino še po teden dni v lovski koči v Kamniški Bistrici in Logarski dolini, od koder se je vsak dan hodilo na bližnje vrhove. Bilo je poleti 1979, star sem bil trinajst let in ravno sem se vrnil z julijskega taborjenja. Oče je nekaj tednov prej dopolnil petdeset let in nekega dne je označil, da je zdaj pravi čas, da se podava na Triglav. Sem bil vznemirjen? Malo že, vsekakor, vendar sem imel že toliko hribov v nogah, Triglav pa sem tudi že videl od blizu, da mi vzpon nanj ni več predstavljal nepredstavljivega izida.

Teden dni pred Triglavom sva skočila na Stol, da sva pretegnila mišice in v noge naselila še nekaj kondicije, prvega avgusta pa je šlo zares. Že navsezgodaj zjutraj sva se z avtobusom zapeljala do Mojstrane, od tam pa se v prekrasnem sončnem vremenu in čistem zraku, kakršen je le v avgustu, povzpela na Staničevo kočo in potem do Kredarice. Proti večeru sva se odpravila do stene, da sem preizkusil kline in ocenil njeno strmino, potem pa sva hitro zaspala. Oče je za vzpon namerano izbral sredino tedna, ko v koči ni bilo take gneče. Drugega avgusta zjutraj me je kar gnalo proti vrhu. Čim prej sem hotel izvedeti, »kakšen je ta hrib«. Izkazalo se je, da ga bom zlahka zmožel, saj je bil vzpon precej lažji od tistega na Prisojnik skozi prednje okno, kjer sem bil leto poprej. V dobri uri sva bila na vrhu, kjer je bilo kar nekaj ljudi. Oče je bil za čuda tako prijazen, da ni javno razglasil, da sem prvič tu gori, tako da nisem bil deležen standardnega krsta. Vrha sem se veselil v tišini in miru.

Ko sem v svojo prvo izkaznico Slovenske planinske poti pritisnil triglavski žig, sem malce razočarano ugotovil, da ni klasično trikoten s podobo Aljaževega stolpa, kot sem ga poznal iz prejšnjih očetovih izkaznic, temveč jubilejno štirikoten, saj so leto poprej praznovali dvestoletnico vzpona nanj (1778–1978). Oče je isti žig pritisnil v svojo že četrto izkaznico Slovenske planinske poti.

Kar nekaj časa sva bila na vrhu. Pojedla sva celo lešnike iz železne rezerve. Nikamor se nama ni mudilo. Bila sva oče, ki je sina pripeljal na Triglav dva tedna po svojem abrahamu, in sin, ki je ta vzpon zmožel igranje. Bilo je nekaj običajnega, a hkrati hudo posebnega. Še danes čutim, kako preprosto popoln je bil tisti dan – še danes čutim tisto prvinsko energijo, ki se je takrat prelila med nama. Na nekaj podobnega sem moral počakati več kot tri desetletja.

Seveda pa sem moral prej odrasti in se podati na svoje hribovske poti. ○

*Na grebenu Triglava
Foto: Peter Strgar*

Brezskrbno potepanje po tujih gorah

Usebina potovalne lekarne

Kljub temu da gorniki vedno potujemo z »minimalno prtljago«, saj skrbno pretehtamo, kaj bo v hribovskem nahrbtniku, vseeno ne bi smeli oditi na potovanje brez potovalne lekarne. Potovalno lekarno sestavljajo zdravila in materiali, ki jih nese popotnik s seboj in si z njimi v kritičnih zdravstvenih trenutkih pomaga sam. In nič ni narobe, če je torbica s potovalno lekarno večja od torbice z oblačili.

Vendar pozor! Vsak popotnik mora pred odhodom natančno poznati zdravila in bolezni, kdaj in ob kakšnih bolezenskih znakih/stanjih ter v kakšnem odmerku in intervalu naj določeno zdravilo, ki ga ima s seboj, uporabi. Vsako zdravilo namreč predstavlja tudi past, ki nas na potovanju lahko bolj ali manj negativno preseneti. V nadaljevanju navajam zdravila in sanitetni material, ki nam na trekingu lahko pride prav.

Zdravila

Za **vnetje oči** potrebujemo kapljice ali mazilo za oči (npr. Tobrex, Maxitrol). Za pordele oči zaradi vetra pridejo v poštev kapljice Visine, ki jih v lekarni kupimo brez recepta.

Za **zamašen nos** potrebujemo kapljice za nos (npr. Operil), ki pa jih ne smemo jemati neprekinjeno več kot pet dni. Proti **herpesu** pomagata 5-odstotno mazilo Aclovir in Virolex. Mazati moramo začeti, takoj ko začutimo skelenje. Dober je tudi propolis, ki se obnese tudi pri aftah – bolečih razjedah v ustih.

Pri **poškodbah kože** (npr. razpokah na prstih rok) lahko uporabimo antibiotično mazilo (npr. Gentamicin). Za obnovo kože ob opeklinah in globokih odrgninah, ki pa ne smejo biti vnete oz. okužene, uporabimo mazilo Fibrolan. Na srbečo ali vneto (vendar ne okuženo) kožo, na primer ob piku insekta ali ekcemu, naneseemo kremo Kuterid. Pri odrgninah pomaga propolis.

Za boj **proti bakterijam** potrebujemo širokospektralni antibiotik, npr. Sumamed, ki je uporaben pri vnetju dihal, obnosnih votlin, srednjega ušesa in pri angini. Praktičen je tudi, ker ga jemljemo le tri dni. Amoksiklav, ki je prav tako uporaben v naštetih primerih ter pri okuženih ranah, pa jemljemo sedem do deset dni. Ciprobay uporabimo za zdravljenje driske, vnetja sečil in mehkih tkiv, npr. kože.

Proti **bolečini** potrebujemo zdravilo Aspirin direct ali Lekadol (npr. pri glavobolu, kostno-mišični bolečini in povišani telesni temperaturi). V primeru močnejše bolečine vzamemo enega od nesteroidnih antirevmatikov (npr. Ibuprofen ali Ketonal forte). Jemljemo jih po jedi. Tablete proti krčem (npr. Spasmex forte) pridejo v poštev pri krčeviti bolečini v trebuhu in ledvičnih kamnih.

V primeru **težav s prebavili**, proti kislini oz. kadar peče zgaga, zaužijemo antacid (npr. Rupurut). Ližemo ga kot bonbon, večkrat na dan po eno tableto, vsaj pol ure po jedi ali na prazen želodec. Pri rani na želodcu ali dvanajstniku oz. pri vnetju želodčne sluznice pridejo v poštev zdravila, ki zavirajo izločanje želodčne kisline, npr. Ortanol, ki ga vzamemo na prazen želodec ali eno uro po jedi. Proti slabosti ali bruhanju vzamemo npr. Torecan (dražjeje ali svečke). V primeru driske, če gre samo za napenjanje ali odvajanje bolj mehkega blata od enkrat do trikrat na dan, brez krvi ali sluzi v blatu in brez povišane telesne temperature, zadoščata dieta (veliko tekočine, jemo, kar nam prija, razen mleka, mastne in sladke hrane) ter medicinsko oglje (večkrat na dan eno, dve tableti ali kapsuli, razen v tropih).

Če gre za pogosto odvajanje tekočega blata (trikrat v 8 urah oz. štirikrat v 24 urah), moramo takoj poseči po antibiotiku. Najbolje je uporabiti kinolonske antibiotike (npr. Ciprinol, Ciprobay), redkeje jemljemo trimetoprim-sulfametoksazol (Primotren). Zelo pomembna je riževa dieta. V nekaterih deželah obstaja nevarnost amebnih okužb, zato priporočamo zdravilo metronidazol (npr. Efloran). Driska, bruhanje in močno znojenje (zaradi fizičnih naporov ali zaradi vročine) vodijo v dehidracijo organizma, ki je velikokrat ne prepoznamo pravočasno. Za njeno preprečevanje ali zdravljenje uporabimo vrečke za pripravo rehidracijske tekočine.

Pri **alergiji** vzamemo enega od antihistaminikov (npr. tablete Flonidan ali Xyzal); jemljemo ga po eno tableto na dan.

Sanitetni material in drugi pripomočki

Od sanitetnega materiala nam bodo prišli prav elastični povoj (1×), krep povoj (3×, različne dimenzije), sterilna hidrofilna gaza (različne dimenzije), trikotna ruta (2×), različni obliži, razkužilo za rane in steristrip (za manjšo urezino ali raztrganino). Drugi pripomočki, ki naj dopolnjujejo potovalno lekarno, pa so še ostre škarje, pinceta, varnostne sponke, ščipalnik za nohte, termometer, ušesni čep, injekcijska igla in brizgalka, krema in mreža proti komarjem, repelent, krema za sončenje, antiseptično čistilo za kožo ter sterilizator za vodo, če potujete z dojenčkom.

Nekaj splošnih navodil

Potovanja v manj razvite države, ne glede na celino, imajo nekatere skupne lastnosti. V deželah, kjer vlada (sub)tropsko podnebje, velja opozorilo glede pitja vode in uživanja hrane. Popotniki lahko pijemo samo prekuhano vodo (vreti mora pet minut) ali vodo iz plastenk (z originalnim, zapečatenim zamaškom). Za pripravo pitne vode lahko uporabimo tudi jodovo tinkturo (deset kapljic na liter vode, počakamo dvajset minut) ali klorove tablete.

Hrana naj bo dobro prekuhana ali zapečena. Sadja, ki ni olupljena ali oprano s prekuhano vodo, ne smemo uživati. Splošno popotniško pravilo glede vnosa hrane v usta je: »Cook it, boil it, peel it or ... leave it!« Ali po slovensko: »Prekuhaj, prevri, olup ali ... pusti!«

Na potovanjih priporočamo pitje tekočine, tudi če se nismo žejni. Ko naše telo zazna žejo, smo že dehidrirani. Boli nas glava, postajamo vse manj zmogljivi ter se vse slabše počutimo. Najbolje je, če imamo s seboj oralno rehidracijsko raztopino, ki jo lahko kupimo že v slovenski lekarni. V stiski si jo lahko pripravimo sami iz litra ustekleničene vode, žličke kuhinjske soli, treh žlic sladkorja in nekaj limon ali pomaranč. Tudi kokakola, juha in sadni sokovi so primerni za zdravljenje rehidracije. Tekočino pijemo v majhnih, počasnih požirkih. Hlajenja pijače z ledom **ne** priporočamo, saj ne vemo, kakšna je bila voda, ki so jo uporabili za pripravo ledu. Zamrzovanje ne uniči vseh bakterij, le zmanjša njihovo število. Tisti, ki vas tare potovalna slabost, vzemite primerna zdravila proti slabosti. Poskrbite tudi za zdravila proti nespečnosti in strahu pred letenjem.

Seveda ne pozabite na zdravila, ki jih morate že doma redno jemati (kontracepcijske tablete, tablete proti zvišanemu krvnemu tlaku, tablete za zdravljenje sladkorne bolezni ...). Priporočam vam, da se morda pred odhodom pogovorite z osebo, ki je pravkar prispela iz dežele, kamor se odpravljate. Velikokrat boste prav od popotnikov dobili najboljše informacije o deželi, običajih, oblačilih, zdravstveni službi, boleznih itd.

Potovalno lekarno sestavljajo zdravila in materiali, ki jih nese popotnik s seboj in si z njimi v kritičnih zdravstvenih trenutkih pomaga sam.

Foto: Vladimir Habjan

Uporaba zdravil v visokih gorah

Zapisani nasveti so namenjeni tudi vsem tistim, ki se odpravljate v večje nadmorske višine. Vendar za uporabo zdravil v visokogorju (nad 2500 m) obstaja posebno pravilo, ki se ga moramo brez izjeme držati. Glasi se takole: Če imamo zdravstvene težave na višini, velja, da jih imamo zaradi višine, in tako tudi ukrepamo, dokler ni dokazano drugače. Torej vsak zdravstveni zaplet (kot so glavobol, slabo počutje, kašelj, omotica, slabost in bruhanje) takoj razumemo kot znak višinske bolezni in se nemudoma spustimo na nižjo točko. O ukrepah pri višinski bolezni in o njenem preprečevanju smo že pisali v eni od prejšnjih števil¹, zato vas vabim, da si zdravstvene nasvete za gibanje v visokih gorah ponovno preberete, preden se tja odpravite.

Za konec

Potovalna lekarna seveda ni potrebna, če je nočete imeti, saj se zdravila lahko kupijo tudi v lekarnah na našem cilju. Je pa kljub temu zelo, zelo priporočljiva, sploh če se odpravljate v oddaljene kraje. Ni hujšega kot iskati lekarno takrat, ko jo res nujno potrebujeteš, do nje pa morda še nekaj dni ne moreš priti. Pa srečno pot tja in nazaj! ○

¹ Planinski vestnik 5/2012.

Doc. dr. Petra Zupet, dr. med., prof. šp. vzg., spec. medicine športa, je predstojnica Inštituta za medicino in šport (IMS) v Ljubljani, predavateljica na Univerzi na Primorskem, predsednica Združenja za športno medicino Slovenije in zdravnica GRZS.

Planinske vrednote štejejo in ostajajo

Jubilej Planinskega društva Snežnik Ilirska Bistrica

Ob stodeseti obletnici Planinskega društva Snežnik Ilirska Bistrica bi rada zapisala nekaj, na kar bodo naši člani ponosni, v zadoščenje vsem, ki so si za delovanje društva prizadevali, in z namenom, da bi o naših podvigih brali tisti, ki nas ne poznajo. Morda bodo v zapisanem zagledali obrise svoje zgodbe.

Predsednica društva sem postala pred enajstimi leti. Bila sem dokaj mlada, imela sem veliko vzornikov. Člani so me zadolžili, naj popeljem stoletnika v novo tisočletje. Želela sem si, da bi izvajali dejavnosti, ki jih bomo zmogli in bodo v dobro članstva, najbolj pa, da bi se imeli v društvu *fajn*.

Sestavili smo mlado ekipo, ki je stoletnika resnično poživila. Izšolali smo skupino mladih planinskih vodnikov, ki so poprijeli za delo skupaj z nekaj *prekaljenimi mački*. Večino nalog smo izpeljali po načelu »od ideje do metle« oz. »vsi delamo vse, od začetka do konca«.

Stoletnico društva smo počastili s knjigo, posvečeno tridesetim zimskim vzponom na Snežnik. Sledila sta še organizacija svečane skupščine v Ilirski Bistrici in Dan slovenskih planincev na Sviščakih.

Ob nastopu mandata so me opozorili, da smo

finančno dobro stoječe društvo, s pripombo, da so sredstva vezana z namenom, da bi obnovili kočo na Snežniku. Naj zapišem, da je kočica na Snežniku zadnja, ki se oskrbuje izključno "na ramah ljudi". To pomeni, da moramo na Snežnik prinesiti v nahrbtniku čisto vse, od vžigalic do poslednjega polena. Obnova nam je uspela s sponzorskimi sredstvi pomembnih domačih podjetij in podjetnikov ter s pomočjo slovenske vojske, ki je vse potrebno prepeljala na vrh, tako da smo kočico uspešno prenovili. Zamenjali smo kuhinjsko opremo in štedilnik, kočico na novo elektrificirali, uredili šterno, vodovodno napeljavo, sanitarije, sončno elektrarno, zamenjali okna in vrata. Dobro nam je šlo od rok, ker smo imeli pridne in delavne najemnike. Slavko in Janja sta s svojo ekipo preseglala vsa pričakovanja in celo desetletje odlično skrbela za kočico in njene obiskovalce.

Kočica pod vrhom
Snežnika
Foto: Sebastijan
Reven

V tem desetletju je ponovno zacvetelo delo z mladimi. Ponosni smo lahko na planinske izlete, ki smo jih poimenovali Mlad bistrški planinč, in čudovite planinske tabore. Mladi vodniki so otrokom znali prikazati planinstvo kot način življenja in so v gore popeljali stotine otrok. Verjamemo, da bodo lepa doživetja pustila prijetne sledi v njihovih življenjih in morda kasneje v delovanju planinskega društva.

Naš ponos sta dobro delujoči planinski skupini na obeh straneh meje, obe članici PD Snežnik. Gre za Planinsko skupino Bazovica, ki deluje v okviru slovenskega Kulturnega prosvetnega društva v Reki, in za Smučarski klub Devin, ki deluje v planinski sekciji. Ob njej še bolj začutimo, kako lepo je, ker smo Slovenci. Že več kot desetletje se srečujemo pri nas pod Snežnikom, na Reškem in na tržaškem Krasu, kjer planinarimo in se družimo. Srečanja smo poimenovali Prijateljstvo brez meja.

Snežniški gozdovi so obsežni, pohodništvo pa vedno bolj priljubljeno. Včasih pride tudi do nesreče. Naša skupina GRS organizacijsko spada pod GRS Ljubljana. Približno dvajsetčlanska ekipa se redno usposablja in je vedno pripravljena, da pomaga tistim, ki zaidejo ali se poškodujejo na nedostopnih terenih in zaprosijo za pomoč. Fantje so pridni in nepogrešljivi tudi pri večini naših akcij.

Ljubitelji Snežnika skrbijo za približno sedemdeset kilometrov planinskih poti. Njihovo delo je prepoznavno po lesenih kažipotih. Delujejo skoraj nevidno. Dokler je vse v redu, nihče ne pomisli, da je tudi za poti in oznake treba skrbeti.

Zelo smo se posvečali tudi strokovnemu delu in izobraževanju. Mladi fantje in dekleta, vodniki, ki so bili na začetku maturanti, nato diplomanti, so zdaj večinoma že zaposleni. V tem desetletju smo izobrazili vsaj dvakrat toliko članov, kot jih je na voljo za delo. Veliko je takih, ki so kmalu opustili obveznosti do društva. Težko je, saj današnje službe in način življenja niso najbolj naklonjeni prostovoljstvu. Veliko aktivnih članov je dnevnih migrantov, ki odhajajo zjutraj v temi od doma in se vračajo v mraku.

Delovanje društev se je precej spremenilo in se stalno posodablja. Poslovati moramo kot podjetja. Spoštovati moramo množico zakonov, pravil in prepovedi. To se mi zdi zelo stresno, saj nismo strokovnjaki, zato nam strah pred napakami ali prekrški odžira energijo. Naj omenim še visoke tekoče stroške (najemnina, računovodske storitve, prevozi ...), ki niso vedno sorazmerni z vloženim delom in dohodki, čeprav izbiramo najugodnejše ponudnike. Poseben udarec so nam zdale davčne blagajne, v katerih še zdaj ne vidim pravega smisla. Poslovanje z njimi je nesmiselno. A če pogledamo v zgodovino, kaj vse je društvo prestalo, so to malenkosti.

Nekaj sredstev za delovanje pridobimo na podlagi občinskega razpisa za sofinanciranje programov športa. Za prijavo na razpis in zahtevek porabimo zajeten paket papirja. Drugi del dohodka sta najemnina naših dveh planinskih postojank. Poleg zavetišča na

Planinski dom na Sviščakih Foto: Anita Hromin

Snežniku imamo v lasti še planinski dom na Sviščakih. Pravijo, da je bil ta nekdaj svinjak ob planinski postojanki CAI, ki so jo postavili Italijani, in je tik pred koncem vojne pogorel. Po letu 1950 so Bistričani začeli obnavljati to pomožno zgradbo in jo imenovali Cankarjeva koča. Zaradi dobre obiskanosti so jo skoraj vsako desetletje nekoliko izboljšali. Zdaj že več let zamujamo. Streha je načeta, kliče po obnovi. Morali se bomo znajti. Ali pa tudi ne, saj občinski načrti kažejo, da bo napoti velikim načrtom, po katerih bi Sviščake spremenili v morden turistični center. Mislim, da bomo vseeno prekrili streho.

Naj po dinamičnem desetletju in novem tisočletju strnem občutke. Trudili smo se po svojih močeh in se ob tem naučili veliko novega. Vsaka doba ima svoje čare in svoje težave. Tudi naša. Če pomislim, koliko držav se je ustanovilo in jih je propadlo na naših tleh v teh sto desetih letih, koliko družbenih ureditev je prešlo, koliko valut smo zamenjali in še kaj, sem ponosna, da smo planinci tako stanovitni. Planinske vrednote – ljubezen do gorske narave, dobra družba in vzgoja mladih – so trajne vrednote. ●

Skupinska slika s tabora v Laškem rovtu 2016
Arhiv Darinke Dekleva

Ključ do Ključice

Kakšen kraj! Kraj, kjer bi star Indijanec na svoji prvi vožnji z avtomobilom izstopil, sedel na rob ceste in rekel: "Počakati moram, tukaj me lahko dohiti moja duša ..." Kraj, kjer bi veliki francoski jadralca Bernard Moitessier naredil enako, kot je naredil na morju.

Ko je že skoraj zmagal na regati samotarjev okoli sveta, je sporočil na cilj: "Plujem dalje, ker sem srečen tukaj in morda tudi zato, da rešim svojo dušo ..." Dalmatinska Zagora, zaledje veliko bolj znane zadrške in šibeniške obale, je tak kraj. Divji kanjon njene reke Čikole je tak. Kraj, ki ti reši dušo. Najlepsi v letnih časih, ki niso poletje. Takrat so dnevi mirni in blagi. Borovci so živi, gozd nedotaknjen. Govori kamen, govori voda in včasih še veter. Tukaj ne ropotajo naduti avtomobili, tukaj še srečamo, če sploh srečamo koga, fante in dekleta, ki se držijo za roke. Dalmatinsko zaledje so gore, prave gore po svojem divjem videzu. Ne po nadmorski višini, le zakaj bi bila tukaj sploh pomembna višina? Reka Krka plava mlada in lepa globoko v soteski in z leve se vanjo spušča še Čikola, zelena in sončna. In vijoličaste trave in kamni, suhi in rumeni, jo objemajo visoko čez strme in zavite bregove.

Trdnjava Ključica
Foto: Aleš Nosan

Nad Čikolo, v skalovju njenega desnega brega, je razpeta na некоč nezavzetnem skalnem pomolu trdnjava Ključica, bolj del neba kot del Zemlje. Dolgo mi je burila misli. Težko dostopna utrdba. No, na koncu se je izkazalo, da je dostop iz vasi Ključ prav lahek. Malo po makadamski cestici, malo po drobni stezici čez strma melišča, preplezamo nekaj skalnih blokov in smo tam. Dostop z nasprotnega brega, iz vasi Goriš, pa je povsem druga pesem. Tu je divjina, strmina, steza sem in tja izgubljena. Ampak saj bomo šli tod, kajne? Kaj pa je za nas gornike življenje, če ne iskanje lepote in izziva? Vse to nam pomaga. Ponudi nam mir. In tišino. Vsem tistim, ki imamo radi tišino. Vonj morskih alg nas ujame z ne tako zelo oddaljenega morja. Beli galebi živijo v kanjonu. Častijo sonce. In sonce starih časov je vedno zraven v stari trdnjavi. Ključica je iskrica iz preteklosti, iz katere ni več vrnitve.

Kakorkoli, ure na Ključici so ure, ki jih ljubiš, ure pod prijaznim zimskim soncem, in povsod okoli divje kamenje v barvi limone ponika in vstaja v naših očeh. Pod mano reka Čikola teče v kanjonu. Imenitna zelena cesta v ameriskem slogu. Mehko in gotovo teče, vtisnjena v skale, kajti takoj pod trdnjavo je izstop iz najožjega dela kanjona. Voda se igra na spinetih kamnite dežele. Senca sonca drhti čez in še čez.

Danes je trdnjava mrtev mir na zgodovinski poti. Ko zahaja sonce, je grad goreč. Če zaviješ v njene skale, prideš na kraj, kjer je stara hrvaška plemiška družina Nelipić nekoč hodila pred teboj. Oni so v 13. stoletju zgradili utrdbo, ki je varovala pomemben vojaški prehod. Postavili obrambo pred tekmeči Šubići in Šibenikom – obzidanim mestom na obali.

Tako divje lepa razrušena zgradba danes zavzema skalni greben – hrbet proti Čikoli. Malo moramo splezati po njem. Skala je dobra, nič ni nevarno, vse je samo užitek. Sama je. Čeprav – lepota ni nikoli sama, ker je lepota. Osrednji objekt je nepravilen štirikotnik, v katerega je vklopljen odlično branjen peterokotni stolp. Na koncu so ga vendarle osvojili osvajalci. Kdo drug kot Osmani. Ključ življenja je ugasnil. Od takrat ptice v trdnjavi živijo same. Tak je moj spomin na dolg novembrski sprehod, ki ni bil sprehod. Prej prava gorniška tura. Ključ do Ključice, ki me je izzval, da sem ga iskal in našel. ○

Informacije

Parkiramo pri šoli v majhni vasici Goriš (208 m), ki jo dosežemo po označenem odcepu s ceste Šibenik–Drniš. Vas leži na planoti na levem bregu reke Čikole. Obstaja težko sledljiva pot proti kanjonu, še bolje pa je nadaljevati po kolovozu vzporedno s kanjonom proti severovzhodu do makadamske cestiце, ki se čez planoto pravokotno na kanjon spušča do mosta na reki Čikoli. Po njej gremo levo, spodaj prečkamo vojaški most in po travnikih in skozi gozd sledimo stezici v desno proti vidnemu najožjemu delu kanjona. Pred vstopom v ožino zavijemo levo v skalnat greben. Lažje plezanje po trdnem apnenču nikjer ne preseže I. težavnostne stopnje. In smo na trdnjavi. Seveda je mogoč povratek po isti poti, še lepše pa je prečenje proti severu. Po stezici se čez melišča povzpemo v breg nad trdnjavo. Nato po makadamski cestiци dosežemo vas Ključ. Od avta smo oddaljeni približno 15 kilometrov, vendar vrnitev s pomočjo prijaznih domačinov ne predstavlja nobene težave. Tura nam bo vzela 4–5 ur zmerne hoje, orientacija je zahtevna, plezalni vložek pa ni težaven.

- NANESI GEL.
- BRIŠI BOLEČINO.
- GIBAJ SE NAPREJ.

www.naklofengel.si

Zanesljiv spremljevalec
na vsakem koraku.

Proti bolečinam v mišicah in sklepih.

Pred uporabo natančno preberite navodilo!
O tveganju in neželenih učinkih se posvetujte z zdravnikom ali s farmacevtom.

Dva jubileja

Sandi Blažina – devetdesetletnik

Maruška Lenarčič

Sandi Blažina, alpinist, alpinistični inštruktor, gorski reševalec in vodnik, vzgojitelj mladih, vodja odprav in planinski organizator, je 29. decembra 2016 dopolnil častitljivih devetdeset let.

Rojen v zavedni slovenski družini iz Sv. Jakoba v Trstu se je že zelo zgodaj srečal s planinskimi izleti in smučanjem. Že leta 1943 se je udeležil mladinskega alpinističnega tabora v Dolomitih ter plezal v plezališčih v okolici Trsta in v Glinščici, kjer ima tudi svojo smer. Tečaj za alpinističnega inštruktorja je zaključil v Italiji leta 1946. Ko je leto kasneje šel študirat v Ljubljano, se je vključil v družbo takratnih znanih plezalcev, s katerimi je preplezal pomembne smeri v stenah slovenskih gora. Njegovi vrstniki so bili legendarni alpinisti France Zupan, Rado Kočevar, Marjan Keršič - Belac in drugi.

Tine Mihelič je ob Sandijevi sedemdesetletnici o njegovem plezalnem mojstrstvu zapisal: "Sandi je izšel iz tržaškega plezalskega kroga in se naučil plezati v trdi šoli Glinščice in Dolomitov. /.../ Vsi smo občudovali njegov elegantni slog plezanja, ki si ga je pridobil v krogu častilcev izročila velikega Comicija." S soplezalci je Sandi preplezal mnoge prvenstvene smeri, z Alešem Kunaverjem sta v Steni preplezala znano Tržaško smer. Opravil je tudi mnoge ponovitve, med njimi drugo ponovitev Čopovega stebra leta 1948. S soplezalko, kasnejšo ženo Danico Pajer, sta leta 1950 preplezala Čopov steber kot prva mešana naveza; Danica je bila v njem prva ženska po Pavli Jesih.

Leta 1952 se je preselil v Izolo in nato v Koper, se zaposlil in si z Danico ustvaril družino. Njunih skupnih uspešnih navez je bilo konec, gora pa nista zapustila. Skupaj s hčerjo Nevo so jih kljub oddaljenosti pogosto obiskovali, plezali ter se družili s slovenskimi in italijanskimi alpinisti. Danica je moža vseskozi podpirala pri alpinističnem razvoju in organizaciji odprav. Sandi je prvi slovenski andist, saj je vodil dve akademski odpravi v Ande. Leta 1964 je bil vodja jugoslovanske odprave v Cordillero Real v Boliviji pod Huayno Potosi; povzpeli so se na Illampu ter opravili dvaintrideset pristopov, deset na deviške vrhove, povrhu pa so izdelali še bogato kartografsko gradivo. Druga "njegova" odprava je leta 1975 odšla v Cordillero Blanco v Peru z glavnim ciljem osvojiti vrh Chacraraju. Leta 1967 se je udeležil odprave v Pamir, na kateri se je

Sandi Blažina
Foto: Maruška
Lenarčič

povzpel na sedemtisočak Pik Lenin. Bil je tudi član III. jugoslovanske alpinistične odprave na Istor-O-Nal v Hindukušu v zahodnem Pakistanu leta 1971.

Sandi in Danica Blažina sta se v povojnem času v slovenskem prostoru uveljavila kot uspešna alpinista, ne smemo pa spregledati njunega dragocenega prispevka k delovanju Obalnega planinskega društva (OPD) Koper, ki pokriva območje slovenske Istre. Vanj sta se vključila takoj po preselitvi leta 1952 in vseskozi ostala člana, zato ju je društvo leta 1995 imenovalo za častna člana OPD Koper. Sandi je bil od vsega začetka v društvu zadolžen za alpinistično dejavnost. Čeprav se je kasneje priselilo na Obalo kar nekaj predvojnih alpinistov iz Trsta in Slovenije – med njimi starosta Franjo Kunej, Albert Pahor, Viljem Virens, brata Nerino in Sergio Gobbo, Miloš Krizaj, Marjan Šavelj, Janko Blažej, pa ti žal za društveno delo niso imeli časa, tako da je bil alpinistični odsek, seveda pod Sandijevo taktirko, ustanovljen šele leta 1979.

Še pred tem se je Blažina odzval skupini mladih navdušencev in poiskal primerno plezališče za izvedbo alpinistične šole v črnokalskih stenah, kjer je plezal že legendarni Emilio Comici s soplezalci iz Trsta; našel je celo nekaj njihovih klinov. Očistili so steno in tam izvedli alpinistično šolo. Tako je nastalo plezališče, ki je danes, v času prostega plezanja, pravi raj, znan plezalcem po vsem svetu. Plezalna šola pa je postala

stalna dejavnost našega obalnega društva. Iz nje je izšlo veliko alpinistov, med katerimi izstopajo Ines Božič, Peter Čizmek in Sanja Vranac.

Od vsega začetka je Sandi za društvo pripravljala zanimiva predavanja. To so bili časi brez interneta in poplav fotografskih posnetkov, zato so bile predstavitve njegovih odprav in plezarij v sliki in besedi neprecenljiva dragocenost pri vzgoji planincev. Kot predsednik OPD Koper se je povsem posvetil društvenemu delu. Društvo je vodil v dvoletnem mandatu od aprila 1983 do marca 1985. Takoj je pridobil nekatere prijatelje alpiniste in jih vključil v vodenje zanimivih pohodov in tur. Z njimi je gorništvu OPD Koper nedvomno dobilo širšo dimenzijo. Udeležence je poučeval tudi o varnejši hoji in sploh o disciplini v gorah, ki je neizogibno potrebna za uspešno izvedene pohode. Kot svetovljan in poznavalec raznoterih gorstev v tedanji Jugoslaviji je tja popeljal številne planince, članom OPD Koper so se pridružili planinci iz Trsta, Ilirske Bistrice in od drugod. Odsli so na izjemno zanimiva planinska popotovanja po Durmitorju, na Prenj, Maglič, v Prokletije, na Solunsko glavo ... Obiski tujih gora so postali stalnica kopskega društva.

Med letoma 1984 in 1987 je uspešno povezoval društva v Meddruštvenem odboru planinskih društev za obalno-kraško-notranjsko območje. Ker je primanjkovalo usposobljenih planinskih vodnikov, se je z zagnanostjo lotil organizacije seminarja za vodnike. Skladno s tedanjim Pravilnikom o planinskih vodnikih PZS je pripravil program in ga s pomočjo sodelavcev tudi izpeljal. Dvanajst novih vodnikov PZS za lahke in zahtevne ture v letnih razmerah je pomembno vplivalo na razvoj planinskega duha na tem območju. Večina od njih po tridesetih letih še vedno deluje v planinstvu.

Sandi Blažina je dal planinstvu in vsem nam, ki smo imeli vsaj malo stika z njim, ogromno – doživljamo ga kot veliko avtoriteto v najširšem, pozitivnem pomenu besede. ○

Petkrat dvajset – Franček Onič

Andreja Erdlen

Ne, nima še sto let! Predstavila bom osemdesetletnika, ki je letos februarja, teden dni pred osemdesetim rojstnim dnevom, že dvajsetič stopil na vrh Pece pozimi!

O dolgoletnem članu Planinskega društva Poljčane, članu upravnega odbora, ki se je na prvi planinski izlet na Pohorje odpravil kar v sandalih in že dolga leta vodi markacijski odsek, sem nekaj napisala že ob njegovi sedemdesetletnici. Njegovi planinski prijatelji z velikim občudovanjem ugotavljamo, da mu tudi štiri

Franček Onič

Foto: Mihael Jezeršek

dvajsetice niso vzele ne volje, ne moči, ne veselja do planin in vsega, kar je z njimi povezano.

Planine so že od začetka šestdesetih let prejšnjega stoletja pomemben del njegovega življenja. Morda tudi zaradi tega, ker sta s znano vodnico Dragico že leta 2014 praznovala zlato poroko. Petdeset let skupnega življenja, ki so ga zaznamovale gore in dejavnost v planinskem društvu, s posebnim poudarkom dela z mladimi. Drug drugega sta podpirala in spodbujala pri delu ter zaznamovala več kot pol stoletja delovanja poljčanskega planinskega društva.

Društvo je leta 1961 ustanovilo mladinski odsek, Dragica je postala načelnica, Franček pa član odbora. Že približno petdeset let je tudi član upravnega odbora PD Poljčane. Svoje znanje je vedno rad in uspešno prenašal na druge. Leta 1963 je opravil vodniški tečaj, leta 1970 pa še tečaj za inštruktorja planinske vzgoje ter deset let sodeloval na tečajih za planinske vodnike in mentorje. Številne generacije se spominjamo, kako lepo je bilo na izletih, ko je z mladimi prepeval, igral nogomet, kartal, nas spodbujal in med igro tudi poučeval. Predaval je v planinski šoli, učil nas je osnov orientacije in kot načelnik markacijskega odseka vsa leta vzorno skrbel in še skrbi za poti na Boč, ki jih je v teh letih nešteto krat prehodil.

Več kot trideset let je fotografiral planinske dogodke in tako mnoge ohranil za kroniko planinskega društva, prepeval je v planinskem oktetu, izdeloval dekoracije za planinske plese in druge planinske prireditve, pripravljala je kresovanja na Boču. Je to sploh mogoče? Je mogoče, da je nekdo aktiven na toliko področjih? Je, če je človek dobro organiziran in premore toliko srčnosti kot naš Franček.

Čeprav je delu z mladimi posvetil več prostega časa kakor urejanju poti, si kot markacist zasluži posebno pozornost. Njegove smerne in informativne table, na katere naletimo na območju Boča, so še ročno izpisane in so pravi odraz njegovega načina dela. Povsod in vedno je natančen, dosleden, vsak izdelek izraža njegovo skrbnost in smisel za estetiko. O delu ne govori veliko, vse dela s svojim orodjem, a tega nikoli

ne poudarja. Veseli se, da ima markacijski odsek tudi nove, mlade člane, saj ve, da so ti najboljša naložba. In s kakšnimi rekordi in presežki se lahko pohvali naš slavljeneec? Kolikokrat je osvojil vrh Triglava in v kolikem času je prehodil Slovensko planinsko pot? Koliko ur prostovoljnega dela je opravil za planinsko društvo? Ne vem, tega verjetno niti sam ne ve. Dejstvo je, da ni nikoli iskal rekordov, presežkov, nikoli ni želel, da bi bil na vrhu prvi, da bi dosegel najboljši čas, da bi osvojil največ vrhov. Njegove želje so bile in so drugačne: da bi hribe spoznaval, da bi jih približal vsem generacijam, da bi vsi varno prišli na cilj in se zdravi in polni spominov na lepa doživetja vrnili domov. Še vedno sodeluje pri vodenju izletov, markira poti, še vedno je zaželen in spoštovan v vsaki družbi. Poznam ga že približno petdeset let in zdi se mi, da se v tem času ni nič kaj spremenil: še vedno ohranja iskričnost, smisel za humor in veliko srčnosti. Tudi letos, ko smo se vračali s Pece, je še prav lahkotno sestopal po snegu. Za vse člane PD Poljčane, ki smo se udeležili letošnjega zimskega pohoda na Peco, je bil ta pohod poseben. Štirinajst nas je bilo. Jubilant Franček je hodil nekje na sredini kolone. Zmerno, enakomerno in z zase značilno vztrajnostjo. K našemu jubilanu je pristopilo še nekaj drugih planincev. Stiški rok niso izražali samo čestitk ob osemdesetletnici in za doseženi vzpon, temveč tudi veliko mero občudovanja in spoštovanja. Za sestop z vrha Pece do kočice smo porabili več časa kakor za vzpon. Prav zaradi našega jubilanta. Pa ne zato, ker bi bil počasen, pač pa zato, ker so ga še na poti ustavljali, mu čestitali in se z njim fotografirali. Ko sem bila mlajša, se mi nikoli ni zdelo, da Franček dela. Občutek sem imela, da je vse, kar počne, zanj prijetna sprostitvev: ko nas je otroke spremljal na izletih, se je z nami smejal, se zabaval – torej je tudi on užival. Na nobeni delovni akciji ni bil slabe volje, zdelo se je, da se prav veseli, da lahko spet nekaj postori. Seveda pa kljub skromnosti ni ostal neopažen. Prejel je srebrni (1967) in zlati (1979) častni znak PZS, zlati častni znak mladinskega vodnika (1976), ob petdesetletnici spominsko plaketo PZS, leta 2000 Knafelčovo diplomu za delo markacista in leta 2009 še naziv častni vodnik PZS. Priznanja, ki dokazujejo, da smo njegovo delo opazili in ga cenimo. Več kot naštetja priznanja pa pomenijo neizbrisni sledovi njegovega vztrajnega, natančnega, potrpežljivega dela, ki so vidni na vsakem metru poti na Boč in ostajajo v spominih in srcih mnogih, ki smo hodili in še hodimo z njim v hribe. Torej, dragi, spoštovani jubilant: hvala za vse delo v okviru PD Poljčane, PZS, za vse nasmehe, zanimive in poučne pripovedi, spodbudne besede, za ure in ure na našem lepem Boču pri nadelavi in vzdrževanju poti, za vsa prijetna druženja. Srečno in varen korak tudi v prihodnje! Peca nas pričakuje tudi naslednje leto. ●

Prvomajski obisk Čavna sem si popestril z iskanjem rastline, ki jo je bilo najlažje najti na obronkih Trnovske planote, dokler je niso na ogled postavili v Alpskem botaničnem vrtu v Trenti. Prebral sem, da se je porednica hitro prilagodila na novo okolje, se izmuznila skozi ograjo in se začela razgledovati po okolici.

Slika v knjigi *Rože na Slovenskem* je nakazovala lahko nalogo. Kdo ne bi našel rastline, podobne zelene, in to spomladi, ko je v hribih trava komaj pričela odganjati? Nekajkrat se spustim po pobočju, vendar kmalu ugotovim, da je tam trava pregosta in bi hitro zadušila rast male kobulnice. Raziskovanje preusmerim proti notranjosti planote. Korak se mi ustavi pred gozdom. Enostavno sem vedel, da rastline ne bom našel v gozdu. Instinkt? Za potrditev te sposobnosti imam zdaj veliko priložnost, le možgane moram pripraviti na sodelovanje. Skoraj nemogoče je namreč umiriti to drhal garaško. Vedno nekaj meljejo, urejajo, rešujejo, predvidevajo, celo ilegalno, kar tako, brez moje vednosti. Za ukaze se običajno ne zmenijo. Najbolje jih obvladaš z ukano, in sicer tako, da jih mimogrede seznaniš s kakšnim zanimivim problemom, in

Nekatere pretiravajo in se skrijejo visoko v skalne razpoke.
Foto: Ivan Premrl

Z instinktom do najdbe

Hladnikija

deloholiki kot popadljivi psi zgrabijo priložnost in garajo s tako vnemo, da zanemarijo celo informacije, ki jih prejemajo od čutil. V gorskem svetu jih je najbolje preusmeriti na obdelavo obilice zanimivih podatkov, ki jih posredujejo oči. Z vidom začneš zaznavati najmanjše podrobnosti, v podzavesti slišiš zelo, zelo rahlo šumenje, ker neugnanci verjetno niso pozabili na delovanje ravnotežnega organa. Delovanje vseh drugih čutil je nezaznavno, možnost intuitivnega odločanja je največja.

Je intuicija neki vzorec izkušenj prednikov, ki se lahko prenaša na potomce, ali je vzorec naših doživetih in posplošenih situacij, zapisanih globoko v podzavesti, ki jih je mogoče zaznati le v posebnih okoliščinah? Takrat jo zagledam ... "Hladnikija!" usekajo možgani. Rastlinic je več in opazim jih le zaradi pomladansko sveže obarvanih zelenih, v značilen vzorec urejenih listov. Rastejo na pobočju, ki ni direktno izpostavljeno močni popoldanski pripeki. Vsaka ima svojega kamnitega varuha, ki preprečuje, da bi jo trava popolnoma prekrila. Nekatere pretiravajo in se skrijejo visoko v skalne razpoke, kjer varne pred zadušljivo travo poskušajo preživeti morilsko sušo. V zrelih letih se te male spogledljivke ne ozirajo več na lepoto, temveč vso svojo energijo usmerijo v ohranitev vrste. Manjše rastline razvijejo velik kobil, ki kot dežnik prekriva liste. Večje primerke, ki dosežejo velikost moške dlani, pa lahko popolnoma prekrije tudi po šestnajst ne

ravno lepih kobulov. Ti so na različnih stopnjah razvoja. Starejši so že osemneli, mlajši pa v cvetu ali komaj nastavljajo popke. Tako majhna rastlina bi težko istočasno razvijala tako množino razplodne mase, po delih pa ji to kar dobro uspeva. V primeru neustreznega vremena za zorenje semena je najstarejši kobil dobro zagotovilo za nadaljevanje vrste.

Po dobrem mesecu je navdušenje zamenjalo razočaranje. Male velikanke s šestnajstimi kobuli ni bilo več. Odtisi parkljev in sveži kravjaki razkrivajo možnega krivca. Težko si predstavljam, kako krave govtajo kobulnice, vendar je že dejstvo, da s pašo uničujejo eno od maloštevilnih rastišč te izredno redke rastline, nezaslišano. Za zavarovanje bi bilo treba prestaviti le nekaj 10 metrov ograje in opustiti nekaj arov pašnika. Nisem hotel gledati niti razmišljati o tem razdejanju, zato sem možgane izzval: "Brez intuicije je ne bi našel." Napaka! Neutrudneži so podivjali: "Edini vstopni podatek je bila slika. Svetloba na sliki je direktna. Ta vrsta svetlobe je neznatna za gozd, zato je bilo iskanje tam nesmiselno. Z načrtovanim iskanjem bi bilo rastišče odkrito najkasneje v dvaindvajsetih minutah. Aktivno spremljaj naše analize in jih upoštevaj. Predajanje sanjarjenju med hojo je nevarno. Verjetnost intuitivnega odkritja rastišča je nična. Primerjava ..." V avtomobilu se norenje možganov popolnoma umiri. V nevarnosti delujemo usklajeno, sicer vožnje domov ne bi preživeli. ●

Večje primerke lahko prekrije tudi šestnajst kobulov.

Foto: Ivan Premrl

Vsaka ima svojega kamnitega varuha.

Foto: Ivan Premrl

Kosmatinci si upajo!

Korak s poti

Opravljeni v puhast kožušček, ki jih varuje pred zmrzaljo, se zgodaj spomladi pogumno podajo na svetlo – tako zgodaj, da je večina vrstno bogate vegetacije suhih, negojenih travnikov še v dobi mirovanja. Navadno je prva velikonočnica (*Pulsatilla grandis*), ki jo v Sloveniji – zaradi intenzivne kmetijske rabe primernih habitatov – srečamo le še na dveh rastiščih. V osrednjem in vzhodnem delu naše dežele ji kmalu sledi navadni kosmatinec (*Pulsatilla nigricans*), ki ima z ohranjanjem primernih rastišč podobne težave kot velikonočnica. Vse vrste kosmatincev pri nas so zavarovane. ●

Navadni kosmatinec
Foto: Polona Gorišek

Velikonočnica
Foto: Polona Gorišek

UŽIVAJ V TRENUTKU

Pride čas, ko se je potrebno ustaviti, zbrati najboljše prijateljice, zavezati vezalke in se odpraviti na igro v naravi. To je vaš čas, čas za odklop od vsakdanjega stresa in čas, da se povežete s svojimi najljubšimi. Poiščite inspiracijo za pohodne avanture, tudi na naši interaktivni strani salomon.com.

salomon
TIME TO PLAY

Tokratne novice so verjetno zadnje, ki bodo vsebovale kanček zime in zimskih vzponov. Sonce že močno greje in krči snežno odejo. Na Kamniškem sedlu bi najbolj neučakani skalni plezalci že tipali toplo in kopno, suho skalo. Pomlad je nezadržno prikorakala v naše kraje in zagospodarila. Zimske užitke dopušča le še turnim smučarjem, ki izkoriščajo dobro predelan sneg in jutranji hlad.

Zadnji vzdihljaji zime

Kdor je iskal, je verjetno našel. Razmere namreč. Kot je raznovrsten alpinizem, so bile raznovrstne tudi razmere. Ampak ker že stari rek pravi, da ni slabih razmer, ampak so samo slabi alpinisti, so iskalci razmer tudi tokrat poskrbeli za zapolnitev teh vrstic. Izpostaviti velja nekoliko lokalno obarvan vzpon, prvo zimsko ponovitev smeri **Karawanka (600 m, IV, 4, M4/A0, 85°)** v severni steni Velikega Kladiva. Pod njo se je (seveda) podpisal Miha Zupan (AO Tržič), ki je smer z Gregorjem Klančarjem (AO Novo mesto) preplezal v soboto, 11. marca. V spodnjem delu sta ji dodala še direktni vstop čez plošče. Razmere sta imela zelo spremenljive, od tankega škripavca, pršiča in kopnih skal do odličnega snežnega ledu. Ker pa je uspešen vzpon samo polovica ture, sta si privoščila še dolg sestop po Zahodni grapi v Kofce gori. Istega dne sta se nad Okrešelj podala Jurij Rous in Peter Janežič (oba AO Črnuče), ki sta zavila v **Steber Štajerske Rinke (600 m, 4/M5+, 80/40-60°, A0)** in si dobesedno vzela čas. Kot da zabavno plezanje v slabih razmerah ni bilo dovolj, sta se pozabavala še z metanjem avtomobilskih ključev čez steno ter s stavo, ali jih bosta našla med sestopom. Kdor je stavil na uspeh, je zmagal. Ne najprijaznejše razmere in težavno plezanje so ju upočasnili in pustolovščina se je končala šele ob pol šestih zjutraj, ko sta si utrujena segla v roke in se potrepjala po ramenih. Verjamem, da jima bo smer kljub

skromni letni oceni ostala v posebnem spominu. Take dogodivščine so čar in bistvo alpinizma.

Tine Cuder in Tina Korinšek (oba AO Trbovlje) sta 14. marca preplezala smer **Gorenjski nagelj (750 m, IV, 4+, M, 90/60-80°)** v Vrhu Ribežnov nad Možnico. Tudi onadva sta plezala v zelo raznolikih razmerah, od plazenja po rušju, skorji, južnem snegu, pršiču do pikanja po škripavcu. Opravila sta tretji ponovitev smeri, ki je prvi dve doživela v marcu 2015.

Tudi matičarji še niso pospravili cepinov, ampak so še nekoliko bolj razširili nozdrvi in povohali razmere v Zelenici. Junaško so se pognali v smer AGT, kjer so težavne razmere predlagale umik v Kozorogovo in pobeg po žlebu nazaj v AGT. Če omenjeni pobeg še ni bil preplezan, plezalca predlagata poimenovanje **Varianta Lina (150 m, III/3, M, 80/40-60°)**. Poznejše razmere pa so bile presenetljivo dobre in fanta sta s prešernim nasmehom hodila proti robu stene. Streljaj stran so Jan in Miha Podgornik ter Jan Slapšak (vsi Akademski AO) preplezali **Kramarjevo smer (600 m, III/2-3, do 75°)** v Storžiču. Dobre razmere sta izkoristila tudi Aleksander Krajnc in Anže Klarič (oba AO Ljubljana-Matica), ki sta se podala v zlovesči Črni graben (600 m, III+/3, M). Večjih težavnost nista imela in zadovoljna sta korakala proti križu na vrhu.

Dobro obiskana je bila tudi **Prontarska smer (350 m, III/3, M)** v Velikem vrhu. Očitno so Karavanke iskalcem razmer ponudile bombončke kot nagrado za trud. Tako so se tudi člani AO Kranj naplezali v kombinaciji **Mošeniške smeri in smeri Y (350 m, III/3, M)**, takisto v Velikem vrhu. Na njihove cepine sta čakala led in dober sneg, kar je plezalcem prineslo radost in veselje. Planjava je doživela vzpon po **SZ-grebenu (440 m, III/2, 55-75°)**, in sicer so po njem poplezavali Tjaša Kolar (AO TAM), Andrej Jež (AK Črna) in Žiga Rozman (AO Rašica). Ker jim to še ni bilo dovolj oz. se jim je zdelo sestopanje po normalki dolgočasno, so si za sestop izbrali **Wisakovo smer (500 m, II-III/2)**. Preživeli so lep dan v hribih, kot se za zbrano družbo tudi spodobi. Tjaša in

Andrej sta razmere izkoristila tudi na Jezerskem, kjer sta preplezala klasično – **Teranovo smer (350 m, III, 80/45-60°)**.

Tudi člani AO Železničar so izkoristili lepe dneve in solidne razmere ter družno obdelali tri smeri v zahodni steni Kalškega grebena. Nove izkušnje, kondicijo in pekoča stegna so dobili v **Centralni smeri (750 m, III+/3, M5, V)**, **Diagonalki (750 m, III+/3, M, 70/40-60°)** in v **Levi smeri (400 m, III/3, M4, 70°)**. Če je bila *plezarija* relativno zabavna, je bil sestop popolnoma druga pesem in do doline so prikolovratili nekateri prej, nekateri pa pozneje. A moč izkušnje je bila verjetno pri vseh enaka.

Marko Mavhar (AO Grmada Celje) je preplezal **Nemško smer (450 m, A12)** v Ojstrici, kjer je bil deležen pretežno dobrih razmer.

Smučanje

Ko se zima počasi umika, se smučarji nadejajo dobrih razmer za vjuganje po belih strmalih. Take sta našla Marko Kern in Marijana Cuderman, ko sta v Zahodnih Julijcih smučala po Normalni smeri s Špika nad Špranjo, s Špika nad Nosom ter s Špika nad Plazom. Spust, ki nekoliko izstopa, pa je **Grapa ob Gamsovem robu (500 m, V-)** med Mangartom in Malim Koritniškim Mangartom, ki sta jo presmučala 26. februarja. Presmučala sta tudi **Lucovo direktismo (450 m, I-, daljši odsek 50°, 45°)**, kjer ju je ob izpostavljenosti pozdravil tudi dober sneg in v spodnjem delu ravno prav odjužena snežna podlaga. Dan pred tem sta se dodobra ogrela in smučala z vzhodnega grebena Kladiva, 2035 m. Ogledano bolj ali manj direktno linijo (če še ni bila presmučana) sta v počastitev dvajsetletnice Turnega kluba Gora poimenovala **TKG (200 m, T-Z, 40-45°)**.

Davo Karničar (AO Jezersko) se intenzivno pripravlja na smučanje s K2 in izkorišča razmere, kjerkoli pač so. V domačih *bregih* snega primanjkuje, a se kljub temu dá smučati. Tako je presmučal *žleb med Rinkama*, obiskal pa je tudi **Grossglockner** in smučal z njegovega predvrha. Smučalo se je tudi s Planjave, in sicer z vrha na Sukalnik ter nato v

območju poti na Kamniško sedlo. Spust sta 19. marca opravila Stan-ko Razdevšek (AO Kozjak) in Matjaž Blejč (TSKO Kamnik). Na žalost sta morala vmes sneti smuči, in sicer pri vzponu mimo spominke plošče in na kopnem grebenu ob jeklenicah.

Kje so naše ladje?

Na začetku novega leta je bila Patagonija slovensko obarvana. Konec decembra so tja odpotovali tudi Matej Balažič (AO TAM), Blaž Gladek (AO Kamnik) in Marjan Kozole (AK Vertikalna). Fantje so smelo zastavili in želeli opraviti prvo ponovitev Hudičeve zajede v Fitz Royu, ki na uspešne snubce čaka že dobrih trideset let. Kot vsem v letošnji sezoni je nestabilno vreme tudi njim povzročalo veliko preglavic, zato je glavni cilj ostal samo želja. So pa fantje kljub temu »migali« in do konca odprave do popolnosti osvojili umikanje iz stene v slabem vremenu. Da pa ni bilo vse tako sivo, kot prepeva Hladno pivo, so uspeli v smeri **Amy-Vidailhet (350 m, 65°, 5) v Guillumetu**. Smer sta uspešno preplezala Matej in Marjan, saj je moral Blaž zaradi izgubljenega dvoboja s kosi ledu in svojo ramo sestopiti v dolino. Nadobudni fantje in mladenka pa so preživeli čudovit teden v Chamonixu, kjer so kljub slabim razmeram veliko plezali in se spoznavali z nekoliko višjimi hribi ter s tem povezano logistiko. Vzpone bomo podrobneje predstavili v prihodnjih številki.

Slovo

Tik pred oddajo novic je kot bomba odjeknila vest, da nas je zapustil Domen Petrovčič. Jerč, kot smo se začeli klicati na Češkem, je bil živahen in nasmejan fant, poln energije. Njegov zaščitni znak sta bila prav gotovo nasmeh in zavojček tobaka. Brez tega ni šel nikamor. Bil je radoveden alpinist. Pogosto me je prosil za kake informacije o tej ali oni steni. Vedno si je širil obzorja, po vstopu v Slovensko mladinsko alpinistično reprezentanco pa še toliko bolj. Dogodivščine iz čeških peščenjakov, najina zdravila za zdravljenje prehlada in od smeha razboleli trebuh bodo ostali neizbrisni spomini na energijo in njegovo nalezljivo navdušenost nad

plezanjem. V čast mi je, da sva se lahko del poti smejala skupaj. Brez njega ne bo več enako, za njim bo ostala velika praznina, ampak v naših srcih bo vedno z nami. In kot smo si večkrat rekli: »Jerč, tam zgoraj nas počakaj, ker ko se vidimo, bomo en'ga zlizal. Kaj?«

Novice je pripravil Peter Bajec - Poli.

NOVICE IZ TUJINE

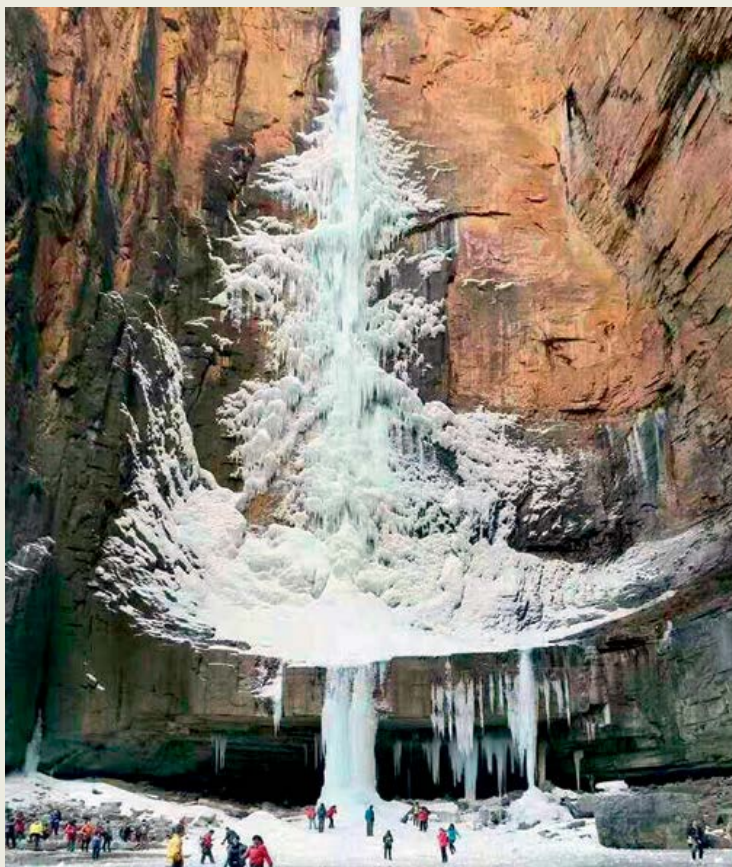
Kitajski led

Glede na to, kako velika je Kitajska in koliko možnosti za različne oblike plezanja ponuja, je prav, da pogledamo tudi na tisti konec, ki ga počasi odkrivajo še drugi plezalci, ne samo tisti, ki jih zanimajo sedem- in osem-tisočaki. Dobili smo informacijo o čudovitem zaledenem slapu **Marry Christmas**, ki sta ga preplezala kitajska plezalca He Chuan in Liu Yang. Slap je v kanjonu XianXia, ki je del velikega kanjona Linzhou Taihang v pogorju Taihang zahodno od mesta Linzhou v provinci Henan na vzhodu

centralnega dela Kitajske. Plezalca sta z vzponom poskušala že na začetku januarja, vendar sta zaradi zaprtih cest in težav na poti prišla do slapu šele po nekaj dneh, ko so bile razmere za vzpon že preslabe. 26. januarja sta poskušala slap preplezati druga dva kitajska plezalca, ki pa sta se zaradi slabih razmer ravno tako obrnila. Končno sta Chuan in Yang 28. januarja prišla nazaj v Linzhou, in na zadnji januarski dan jima je uspelo. 140 metrov visok slap v obliki božičnega drevesa ima težave z ocenami do WI 6. Varovanje sta delala izključno z lednimi vijaki. Chuan, ki je v zadnjih treh letih nabiral izkušnje v kanadskem in norveškem ledu, je dejal, da je to najlepši zaledeneli slap, kar jih je preplezal, in eno najboljših plezalskih doživetij doslej. Vsekakor je pogled na zaledenelo gmoto zares občudovanja vreden.

Tre Cime di Lavaredo in zimski peterček

To zimo so Tri Cime zelo priljubljene, saj je bilo kar nekaj enodnevnih kombinacij vzponov v slovitih stenah. Tako je zadnji od teh enodnevnih zimskih plezalskih maratonov postregel s prvo popolno

*Slap Marry Christmas v obliki božičnega drevesa na Kitajskem
Foto: Lie Feng*

Zimske Tri Cine
in prečenje vseh
glavnih vrhov
Foto: Boris
Strmšek

zbirko vzponov na vse stolpe, Zahodno Cino – Cima Ovest, Veliko Cino – Cima Grande, Malo Cino – Cima Piccola, Punta di Frida in Najmanjšo Cino – Cima Piccolissima, in to v devetih urah in petnajstih minutah. Podviga sta se lotila južnotirolski alpinist Simon Gietl in Nemeč Michi Wohlleben, in 17. marca jima je uspelo preplezati smer Spigolo Scoiattoli (VIII+/IX-, 450 m) v Zahodni Cini, sestopila sta po smeri Via Normale (III, 400 m), nato sta sledila Dülfer (V, 250 m) v Veliki Cini in plezanje navzdol po Via Normale (III, 450 m) ter nadaljevanje po Via Normale (IV, 400 m) v Mali Cini. Sestopila sta po Innerkoflerju (IV, 200 m) – do sedla – in nadaljevala na Punta di Frida po zahodnem razu. Navzdol sta se spustila po vzhodnem razu, nato pa nadaljevala še na Najmanjšo Cino ter se spustila čez Preusovo poč in s tem pozimi prva opravila z vsemi petimi glavnimi stolpi. Vsekakor je glede na vse večje in večje izzive to šele začetek in v naslednjih zimah lahko pričakujemo kako dopolnjeno zbirko ali pa celo nekoliko zahtevnejši izbor.

Nekaj patagonskih

Kljub delno slabi in vremensko precej muhasti sezoni v Patagoniji smo vseeno zabeležili nekaj zanimivih vzponov. Brata Pou, Iker in Eneko, sta v vzhodni steni Aguja Guillaumeta preplezala novo smer **Aupa 40**, ki menda v natančno 525 metrih

postreže s težavnostnimi ocenami do V+, M7 85°, sestavljena je iz serije poč in kaminov, poteka pa desno od Slovenske smeri (Mali-Kambič, 1998). Večina razpok je bila zapolnjena s snegom, zato sta Španca plezala s cepini in derezami, za vzpon in sestop nazaj do baze pa sta potrebovala enaindvajset ur.

V stolpih Paine so se mudili Belgijci. Nicolas Favresse, Sean Villanueva O'Driscoll in Siebe Vanhee so si izbrali 1200 metrov visoko vzhodno steno Centralnega stolpa Paine, v njej pa smer **El Regalo de Mwono**, ki so jo na začetku leta 1992 uspešno zaključili angleški plezalci Paul Pritchard, Simon Yates, Sean Smith in Noel Crane, težave pa ocenili s 5b, VI, 5.10, A4. Tokrat se trojica ni zadovoljila le z vzponom, temveč so smer ponovili prosto. V devetnajstih dneh, ki so jih preživeli v steni, se ukvarjali z vetrom, mrazom in zahtevno skalo, na koncu jim je celo zmanjkalo hrane, so skupno nabrali le za dan in pol lepega vremena, preostalo pa je bil predvsem boj s snežnimi viharji in vetrom. Na koncu jim je uspelo, rezultat pa sta dva raztežaja z oceno 8a, eden s 7c, dva s 7b, drugo je nekoliko lažje. Bili so navdušeni nad zanimivo smerjo iz poč in zajed, ki jim je pobrala tudi zadnjo maščobo s kosti; po vrnitvi v civilizacijo so jo seveda veselo nadomestili.

V vzhodno steno Cerro Murallona so se odpravili italijanski plezalci iz Lecca: David Bacci, Matteo Bernasconi

in Matteo Della Bordella. Uspelo jim je rešiti problem, ki je bil že dolga leta na spisku želja alpinistov. Vzpon so opravili na čisti alpski način brez uporabe svetrovcev in sami tovorili tudi vso opremo. Smer **El Valor del Miedo** so ocenili z M6+, A2, 90°, 1000 m. Gre za zahteven vzpon v divji gori, ki ne slovi po pogostih obiskih, saj je logistika precej zahtevna, dostop pa dolg. Gre za precej prvinski alpinizem, kakor so ga doživljali tudi prvi plezalci, ki so goro osvojili leta 1984. Takrat je to uspelo italijanski ekipi, ki so jo sestavljali Ragni Casimiro Ferrari, Carlo Alde in Paolo Vitali. Do zdaj še nepreplezana vzhodna stena gore je v triintridesetih letih od prvega vzpona na goro doživela le dva poskusa, ki sta bila neuspešna predvsem zaradi slabega vremena; to je tudi tokrat ob koncu vzpona in med sestopom trojico postavilo pred zelo težke preizkušnje, a so jim na srečo bili kos. Najprej so se v neurju spustili na napačno stran oz. na sosednji ledenik, nato pa so potrebovali še cel dan, da so utrujeni in premraženi prišli do šotora na drugi strani ter dan pozneje po petih izredno napornih dneh končno v civilizacijo. Vsekakor gre za prvinsko patagonsko pustolovščino, ki ne bo ostala neopažena.

Novice je pripravil
Boris Strmšek - Strmina.

ŠPORTNOPEZALNE NOVICE

Kruder do 8C in 9a

Jernej Kruder se je mudil v Španiji, kjer mu je v dveh dneh uspelo opraviti dva vrhunska plezalna vzpona – v športnoplezalni smeri in v balvanskem problemu. Najprej je v katalonskem plezališču Cova del Ocell opravil tretji vzpon v smeri Bi herri, barokka bat (9a). Za kratko športnoplezalno smer, ki ima ključni del na samem začetku, je porabil manj kot deset poskusov. Naslednji dan pa je uspešno opravil še z balvanskim problemom Catalan witness the fitness (8C).

Novice je pripravil Peter Mikša.

Andraž Poljanec: Julijske Alpe: južni del. Ljubljana, PZS, 2016. 226 str., 29,90 EUR.

Pri izdajanju vodnikov za Julijske Alpe je Planinska zveza Slovenije prišla od zahoda čez Mangart in Jalovec do najjužnejšega dela. Tretja od štirih knjig (manjka še osrednji, triglavski del) nas pod vodstvom Andraža Poljanca popelje v najblažje predele Julijcev, tja, kjer se toplota Sredozemlja meša s hladom Alp. Tja, kjer se travnata pobočja dostikrat grezijo v globoke doline Posočja, severne strani pa se kažejo v senčnih, a ne pretirano visokih stenah. Andraž Poljanec je prekaljen pisec, odličen poznavalec območja – in kar je res pomembno: iz vodnika je jasno razvidno, da je avtor pregledal in prekriziral prav vse, kar je opisano. In to pred kratkim, saj omenja tudi spremembe, ki jih je na poteh povzročil žled leta 2014. Res, tako se sestavljajo vodniki!

Je pa tudi vidno, da tiste, ki jih bese-da v navdušenju hitro zanese v opisovanje lepot na planinskih poteh, sodobna zasnova vodnikov PZS kar malce omejuje. So pač vodniki, enciklopedični (pregledni, opišejo vse poti), in kot taki morajo biti jedrnat. Tu ne morem mimo primerjave z zadnjo izdajo vodnika Julijske Alpe Tineta Miheliča, ki je zajetna, a še vedno žepna knjižica in pokrije vse Julijce na en mah – pa vendar dopušča prostor za izražanje navdušenja.

Saj ne rečem, da Andraž Poljanec ne zapiše tako, da človeka res potegne na pot, pa vendar je razlika. Ne, da ne bi znal ali hotel, zasnova mu narekuje, da v opisih prevladuje vodenje: gremo levo in nato desno, nadaljujemo po ... In tu je druga zadeva, ki me občasno moti. V želji po celovitosti in da se ne bi ponavljalo, je veliko skokov oz. preusmeritev na že opisano. Tako se dogaja, da je določena pot sestavljena tudi iz treh kosov, zato zahteva skakanje po knjigi sem in tja (če bi bilo vse gradivo v elektronski obliki, bi pač klikali). K sreči gredo številčne oznake (šifre) lepo po vrsti in jih je dokaj lahko najti, vsaka oznaka ima tudi barvo – črn krogec pomeni izhodišče, kočo ali cilj, bel krogec pa pot.

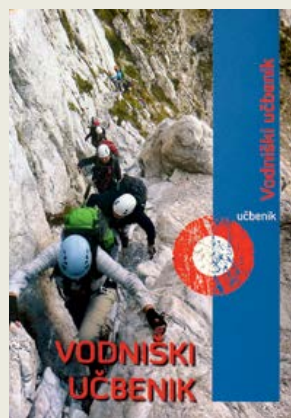
Andraž Poljanec najprej predstavi dolinska izhodišča na celotnem območju, ki ga opisuje. Potem pa z njim prekrizarimo Jelovico, planoto, ki ponuja neverjetno paleto poti. Ljubiteljem gozdov in sence lahko prav ta od glavnih Julijcev odmaknjena območja prinesejo obilo veselja. Čez Ratitovec in Soriško planino, obkroženo z vencem zelenih vrhov, se zatem odpravimo po bolj ali manj grebenski rezi na zahod. Najprej prehodimo Peči/Spodnje Bohinjske gore (da, tudi tu imamo terminološki oreh) in končamo z obsežnim Krnskimi pogorjem. Ne le, da nas avtor popelje po vseh označenih poteh, dostikrat zaidemo z njim na nekdanje mulatjere (območje na zahodu še vedno kaže, kako huda je bila prva svetovna vojna) ali stezice, ki so jih uporabljali lovci, domačini ali pastirji. Prvih petdeset strani vodnika vsebuje tudi panoramske fotografije, na katerih je vrisana večina pomembnejših poti. Za osnovno usmerjanje vsekakor dobrodošlo, ob vseh možnostih, ki danes obstajajo (zemljevidi, GPS), pa morda niti ne več nujno. Ne nazadnje so GPS-koordinate izhodišč, koč in vrhov navedene tudi v vodniku.

Če strnem svoje misli. Najprej – vodnik Julijske Alpe: južni del je izjemno celovit in aktualen. Tako bo lahko še dolgo uporaben! Drugič – vodnik nas popelje na določena območja, ki so pogosto malce

zapostavljena (Jelovica; vsa predgorja Spodnjih Bohinjskih gora in Krna – v vznožju ležijo številne planine, ki kar vabijo na povezovalne ture; svet zahodno od Krna). Tretjič – natančnost opisov ob privlačnih, na trenutke tudi besedotvornih jezikovnih vložkih (npr. poti se ustrmijo) zagotavlja, da gremo na pot z veseljem in se varno vrnemo domov.

Marjan Bradeško

Več avtorjev: Vodniški učbenik. Planinska zveza Slovenije, 2016. 478 str., 24,90 EUR.

Slovensko planinsko društvo je leta 1906 organiziralo prvi vodniški tečaj. Natanko sto let pozneje, torej leta 2006, je Planinska založba pri PZS izdala prvi učbenik za planinske vodnike, ki si po obsegu in vsebini tak naziv več kot zasluži. V letu 2016 smo dobili že tretjo, dopolnjeno izdajo. V tem primeru bi lahko Galilejev vzklik *Eppur si muove* po ljudsko poslovenili s *Ko zalaufa, zalaufa*. Upam, da bo pri tem tempu ostalo in da bo vsakih nekaj let izšel nov ponatis, dopolnjen z najnovejšimi spoznanji strok, ki so predstavljene v zadnji izdaji.

Pri vodniku je sodelovalo sedem urednikov z glavnim urednikom Bojanom Rotovnikom na čelu, z recenzentom dr. Blažem Jerebom in 30 avtorji. Naj takoj poudarim, da v tem primeru ne velja pregovor o veliko babicah in kilavem detetu, kajti avtorji so strokovnjaki na svojem področju in dobro vedo, o čem pišejo.

Vodnik je razdeljen na osem glavnih sklopov, ti pa na poglavja, ki se delijo na posamezna podpoglavja.

Za primer navajam kar prvi sklop z naslovom Kulturne, sociološke in pravne osnove vodništva, ki ga sestavljajo poglavja Zgodovina vodništva doma in po svetu, Organizacija vodništva, Moralna in pravna odgovornost ter Gora in umetnost. Moram reči, da me je zadnje poglavje prijetno presenetilo. Če se kdo med cenjenimi bralci in uporabniki *Vodniškega učbenika* sprašuje, zakaj bi moral usvojiti tudi znanje o vplivu in povezanosti gora z umetnostjo, mu bom odgovoril kar s Tonačevimi besedami, s katerimi je utišal prepotentnega, akcije željnega pripravnika, namreč: "Zato, da ne boš opica." In zdaj še o strukturi posameznega sklopa. Najprej je kratek izveček teme, za njim so ključne besede. Posamezna poglavja, ki se začnejo z uvodnim odstavkom, so razdeljena na podpoglavja. Za lažjo vizualno orientacijo med listanjem in iskanjem določene teme nam pomaga barvni ključ. Vsak sklop je v kazalu natisnjen v drugi barvi, številke strani, ki pripadajo določenemu sklopu, pa so v barvnem kvadratu, ki je enak barvi v kazalu.

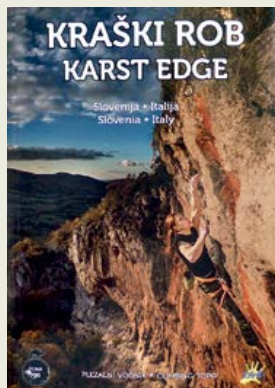
Novost v naši vodniški literaturi so navodila o prečkanju planinskih potokov in rek. Pri nas sicer to ni ravno pogosta praksa, a kljub temu ti napotki niso odveč. Strokovnjaki za tovrstno dejavnost so na britanskem otočju, zato naj si tisti, ki bi rad izvedel še kaj več, prebere kakšen njihov priročnik. Za seznamom virov in literature so v sliki in besedi predstavljeni vsi avtorji.

Naj še omenim, da nekatere fotografije ne dosegajo kakovosti pisane besede. Tako besedilo bi si zaslužilo boljše.

Učbenik je nepogrešljiv pripomoček za vse bodoče planinske vodnike, vsaj nekatere teme pa bi si morali prebrati tudi planinci. Opažam, da v gore zahaja vedno več ljudi, nekateri med njimi mislijo, da so z nakupom drage opreme dobili tudi potrebno znanje in spoštljiv odnos do gorskega okolja. Žal to ne drži, zato bi se spodobilo, da bi si pridobili vsaj osnovno gorniško izobrazbo. *Vodniški učbenik* je za ta namen več kot primeren pripomoček.

Mire Steinbuch

Jurij Ravnik: Kraški rob: Plezalni vodnik, 2017. Založba Toka Piki, Kranj. 272 str., 17 EUR.

Običajna tema, obdelana na neobičajen način. V uvodu piše, da je to »tretja edicija plezanja po Kraškem robu«. Jedro resda predstavljajo plezalna področja, stene, smeri in ocene, vendar je ne ravno debela knjiga obogatena s številnimi informacijami in dodatki, kot so komentarji, intervjuji, predstavitev pomembnih plezalcev, gastronomske posebnosti in značilnosti krajev pod Kraškim robom pa še kaj. Namesto na klasičnih skicah so smeri vrisane na fotografijah. Vodnik je v osnovi dvojezičen, slovenski in angleški, dodan je še kratek uvoden opis vsakega plezališča v štirih dobro znanih jezikih, petega pa lahko mirne duše razglasim za manj znanega oz. uporabnega, npr. klingonski, havajski, kmerski, nepalski, gorenjski itd. Gre torej za plezalni vodnik, opremljen in nadgrajen s turističnim vodnikom. Zaradi tega niso smeri, ocene in preglednost vrisanih smeri na fotografijah nič prizadete. Utegnejo pa biti prizadete oči, kajti branje bo morda za koga, ki mu peša vid ali nosi očala z neustrezno dioptrijo, precej naporno. Ni šala spraviti toliko informacij in fotografij na tako majhno število strani. Edina rešitev je, seveda, majhna pisava.

Odlika vodnika je tudi polstranski osemjezični slovar pomembnejših izrazov, od katerih je približno tri četrtine strokovnih, ostali so namenjeni sproščanju napetosti in frustracij ter komuniciranju z javnostjo. Poučna sta tudi strip Zgodba o fantu, ki je kradel complete, in subliminalni vprašalnik, seveda v slovenščini in angleščini, s katerim nadobudni plezalec na podlagi svojih odgovorov

spozna, katero plezališče je zanj najprimernejše. TOP 3 je nabor plezališč, ki jih avtor priporoča po raznih kriterijih: otroci, začetniki, večraztežajne smeri, za vsakogar, wow faktor, za najboljše ipd.

Nikakor ne gre spregledati pomembnega dodatka, ki zadeva dan počitka, strokovno poimenovanega *rest day*. Avtor v njem popisuje vse pomembne kulturnozgodovinske kraje, zgradbe, muzeje, naravne znamenitosti, izlete, kolesarske poti, jame in podobne zadeve na obeh straneh ukinjene državne meje, ki naj popestrijo dan utrujenemu, z mlečno kislino nasičenemu plezalcu, ki je prišel v te kraje za več dni ali kar na dopust. Svoje mesto so dobili tudi geologija, rastline, živali in prva pomoč.

Vodnik zajema vsa plezališča, ki se nahajajo pod Kraškim robom v Sloveniji in Italiji, in sicer od Doberdoba na daljnem zahodu do Črnotič na bližnjem vzhodu in Risnika na severu. Južna linija pa je skoraj idealno poravnana in preobširna, da bi jo navajal. Vsega skupaj je zajetih petnajst plezališč, sedem slovenskih in osem italijanskih.

Ne mislim napisati osnovnošolske obnove domačega branja, zato ne morem naštetih vseh dodatkov, informacij in napotkov, npr. okoljevarstvenega o zakupu zaklada (beri izločka), da ne bi veter raznašal lističev z lastnikovim avtogramom. Dobili smo simpatičen, mestoma hudomušen vodnik, ki je zaradi majhne teže in vitke linije priročen za prenašanje.

Mire Steinbuch

Boštjan Knific: Pričevanja o življenju tržiških baronov Bornov. Založba Narava. 2016. 409 str., 39 EUR.

Knjiga *Pričevanja o življenju tržiških baronov Bornov* je reprezentančna

izdaja, v kateri so zbrana doslej nepoznana arhivska gradiva in pričevanja o baronih Bornih. To knjižno delo je napisal, uredil in zanj zbral vire kustos Tržiškega muzeja dr. Bojan Knific. Born je kot strasten lovec aktivno razvijal lovni turizem za visoke politično-podjetniške elite na najvišjem nivoju. Juliusu Bornu sta se rodila dva sinova: Friederich (1873–1944), ki je le občasno prihajal v Tržič oz. v Podljubelj, bil je zapornik v Begunjah in umorjen v taborišču Dachau, ter Karl (1902–1941), ki je v veliki meri prevzel očetove gospodarske, politične in lovске dejavnosti na področju Tržiča. Julius Born se je rodil leta 1840 v Babimostu na ozemlju današnje Poljske. Postal je sposoben podjetnik in finančnik. S svojim vplivom in sredstvi je pomagal graditi tudi železnico Dunaj–Trst. Njegovo življenje so pomembno zaznamovale njegove korenine – bil je namreč potomec Judov. Kot je zapisano, je to dejstvo zavednim Slovencem predstavljalo dvojno zlo. Imperij Bornovih se je na Tržiškem začel oblikovati in utrjevati v drugi polovici osemdesetih let 19. stoletja, ko je baron Julius Born leta 1891 od Kranjske družbe v Tržiču kupil velike posesti in pridobil status veleposestnika. Z nakupom delnic je postal večinski lastnik Šentanskega rudnika živega srebra v Podljubelju in si obenem pridobil pravice do vodnih virov in drugih naravnih bogastev. Z veliko zagnanostjo, neverjetno spretnostjo in premetenostjo je kupal posesti tudi od kmetov. Born je v istem letu postal še lastnik gozdnih posesti občine Sv. Katarina - Lom pod Storžičem in gospostva Tržič. Uspeli so mu tudi nakupi zemljišč v Medvodju, Jelendolu. Ker kmetje seveda niso dobrovoljno prodajali svojih posesti, sta v knjigi dr. Bojana Knifica *Bornovi v Tržiču* opisana tudi pravedanje in boj z baroni za zemljišče na planini Korošica. Vseh posesti se je že na začetku Bornovega nakupovanja nabralo za več kot 4000 hektarjev. Omenjeno posest so začeli ograjevati v dolžini 37 km. V to ogrado, oboro, ki so jo kmetje imenovali živalski vrtovi, so na področju Jelendola, Podstoržiča in Stegovnika naselili številno jelenjad, pripeljano iz Poljske in z drugih področij Avstro-Ogrske. Za naselitev

švicarskih kozorogov so se odločili na območju Ljubelja, Zelenice, Begunjščice. Kot je zapisano, so pri Ljubelju za lovske namene naredili predore, ki so še danes atrakcija; deležni smo je, če se podamo po lovsko-planinski poti na planino Prevalo. Podoben predor za pešce so naredili tudi proti Stegovniku.

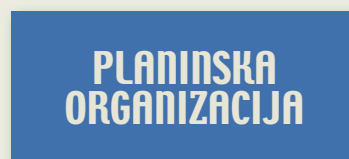
Poleg lovskih namenov je bila ta gradnja verjetno povezana tudi z geološkimi raziskovanji. Na področju Stegovnika so namreč zarisana kar zanimiva nahajališča bakrove rude. Kjer je baker, je tudi zlato! Zanesljivo pa je, da je to geološko zanimivo območje od Jezerskega do Tržiča bogato z različnimi kameninami in minerali. Zatorej ni naključje, da je prav tu nastala trasirana geološka pot (dr. Buser). Največji podvig Bornovih je bila izgradnja novega, večjega predora skozi skalovje in čeri Dovžanove soteske. S tem se je odprla dolina Jelendola – Butterhofa. Bornov fevd se je površinsko in vrednostno vse bolj širil. Pri tem se je dosledno uveljavilo določilo, da se na površinah gozdov, pašnikov in senožeti, ki so v lasti Bornovih, popolnoma prepove ljudsko gibanje in zadrževanje. Prav tako se je uveljavila prepoved paše živine, ki ni bila Bornova. Pri tem so seveda z uveljavljanjem lovskih pravic nastale omejitve in zapore za planinsko pohodništvo in obiskovanje vrhov na področjih Korošice, Begunjščice, Košute, Storžiča itd.

V knjigi o Bornih je posebno poglavje namenjeno tudi planinstvu. Karl Born je omenjen kot dobrotnik, saj je pomagal društvom, ljudem v stiski in sodeloval tudi pri vsestranskih prizadevanjih za razvoj in razcvet kraja. Problematiko v zvezi s Karlom Bornom ter njegovim omejevanjem obiskovanja planin in gora v teh krajih je prva začela raziskovati tržiška podružnica Slovenskega planinskega društva (SPD). Tržiškim planincem se je uspelo dogovoriti z baronom Bornom, da bo pomagal pri gradnji planinskega doma na Kofcah. Obljubo je držal in za gradnjo prispeval les ter pravico do zemljišča. Planinski dom je gradila Stavbna zadruga, katere ustanoviteljica je bila tržiška podružnica SPD. Dom na Kofcah je bil odprt 20. novembra 1927.

V letu 1930 so na občnem zboru Kranjske podružnice SPD zadolžili kranjskega predsednika podružnice SPD prof. Andreja Rojca, učitelja na Trsteniku, da se, skupaj s tržiško podružnico SPD, z baronom Karlom Bornom dogovori, naj dovoli uporabo lovske poti, po kateri bi hodili turisti in planinci čez Butterhof – Jelendol, Medvodje, Dolgo njivo in Košutnik. Obenem so v ta dogovor vključili prošnjo za postavitve skrinjice z vpisno knjigo na vrhu Storžiča. Dogovor je bil v celoti uresničen, še dodatno pa je bilo dovoljeno, da se skrinjice za vpisne knjige namestijo tudi na Košuti in Velikem vrhu.

Vsekakor je omenjeno delo dr. Bojana Knifica pomembna publikacija, ki s skrbno izbranimi in najdenimi arhivskimi gradivi pregledno opisuje del zgodovine plemstva na Slovenskem. Izdajo je finančno omogočila pravnikinja Juliusa Borna Isabella Gruber.

Franci Ekar

Dejavnosti Planinske zveze Slovenije

Štirinajsta seja Upravnega odbora (UO) PZS, druga v letu 2017, je bila 16. marca v prostorih Razvojnega agencije Kozjansko v Šentjurju. Odbor se je posvetil tekočim aktivnostim, novim pravilnikom, predvsem pa pripravam na skupščino PZS, ki bo 22. aprila v Ajdovščini. UO je v prvi obravnavi potrdil Pravilnik o varovanju osebnih podatkov PZS in Pravilnik o planinskih medijih, založništvu in informiranju; sprejetje obeh je predvideno za naslednjo sejo UO. UO je dal soglasje k spremenjenemu in dopolnjenemu Pravilniku o planinskih kočah, bivakih in planinskih učnih središčih, k spremenjenemu in dopolnjenemu Pravilniku o organiziranju in delovanju Komisije za varstvo gorske narave PZS ter k izvolitvi Ane Kreft (PD Vrhnika) in Katarine Veber (PD Kamnik) za novi članici Izvršnega odbora KVG. UO je obravnaval pobudi za ureditev dvojnega članstva v planinskih društvih/klubih, modificirano definicijo

družinske članarine in popust v planinskih kočah za družine ter vprašanje o usposabljanjih vodnikov PZS in licenciranja v vodništvu. Drugi del seje je bil namenjen pripravam na letošnje skupščino. Predsednica delovnega predsedstva skupščine bo voljena članica UO Milena Brešan (PD Tolmin), UO je potrdil predlog sprememb in dopolnitev Poslovnika skupščine PZS, soglašal s finančnim poročilom PZS in z vsebino poročil organov PZS za leto 2016. Vsebinska poročila bodo objavljena na spletni strani, planinska društva pa jih bodo dobila v tisknem *Letopisu PZS 2016*. UO je potrdil tudi okvirni finančni in vsebinski program dela za leto 2018. Člani UO so bili seznanjeni s problematiko skrbništva planinskih poti na območju Doničke gore med PD Sloga Rogatec in PD Ptuj ter s problematiko poslovnih prostorov PZS na Dvořakovi 9 v Ljubljani; UO bo skupščini predlagal, naj potrdi sklep o prodaji sedanjih poslovnih prostorov PZS. Poleg tega bo UO skupščini predlagal tudi sklep o neodplačnem prenosu zavetišča GRZS na Golteh s PZS na Društvo Postaja GRS Celje. Naslednja seja UO bo 11. aprila v Ljubljani.

Konec februarja je izšla prva letošnja številka *Obvestil PZS*, v katerih so med drugim zbrane informacije o članstvu PZS v letu 2016, različni novi pravilniki ter zapisniki sej UO PZS in nekaterih zborov komisij, na koncu pa najdete še bibliografijo planinske literature v letu 2015.

27. februarja je PZS praznovala 124-letnico ustanovitve Slovenskega planinskega društva, predhodnika PZS.

Mladinska komisija (MK) se je 18. marca s študenti podala na Kraški rob. Objavili so razpis za cestne prevoze opreme za planinske tabore v letu 2017, posredovali pa razpis natečaja za prostovoljca leta 2016 in razpis Mladinskega sveta Slovenije za novega sodelavca/novo sodelavko. Mednarodni mladinski plezalni tabor Toulouse bo v Franciji od 8. do 13. julija, mednarodni poletni planinski tabor Iran z vzponom na Alam Kuh (4884 m) in 5671 m visoki Damavand pa od 7. do 19. julija. Prijave za oba tabora zbira MK, za francoski tabor je rok prijav do 1. junija, za tabor v Iranu pa do 10. maja.

Vodniška komisija je poročala o zimskem izpopolnjevanju v Mozirski koči na Golteh, začela pa so se tudi kopna izpopolnjevanja.

Gospodarska komisija je posredovala razpise planinskih društev za oskrbnike in/ali najemnike in osebe za Kočo na Pikovem, PD Mežica, za Planinsko kočjo na Sv. Jakobu, PD Preddvor, za Kočo pri Jelenovem studentu, PD Kočevje. Vse aktualne razpise najdete na spletni povezavi PZS (www.pzs.si/vsebina.php?pid=169). Planince so obvestili tudi o odprtosti Planinskega doma pri Krnskih jezernih.

Komisija za planinske poti je objavila razpis za organizacijo petega dneva slovenskih markacistov, ki bo 1. julija. V Loški dolini so odprli novo, 14,5 km dolgo krožno planinsko pot na Gornje Poljane, za katero skrbi jo markacisti PD Snežnik Loška dolina. Markacisti Odbora za planinske poti Meddruštvenega odbora planinskih društev (MDO PD) Dolenjske in Bele krajine so obnovili del Trdinove planinske poti od gradu v Kostonjevi do vasi Otočec v skupni dolžini 25,5 km. Med 22. in 26. marcem je bila zaradi izdelave novih vlak, sečnje in spravila lesa zaprta planinska pot od Topola do sedla pod Grmado.

Komisija za varstvo gorske narave (KVGNG) je poročala o licenčnem izpopolnjevanju varuhov gorske narave, o ekskurziji Odbor za varstvo gorske narave (OVGN) pri MDO PD Dolenjske in Bele krajine, o tečaju za gorske stražarje MDO PD Gorenjske in o poteku Zbora odsekov varstva gorske narave. Zbora, ki je 24. februarja potekal v Trziču, se je udeležilo 45 predstavnikov odsekov od skupno 103 odsekov. Med točkami dnevnega reda so bile naslednje: poročilo o delu in finančno poročilo KVGNG za minulo leto, program za leto 2017, volitve v izvršni odbor komisije in sprejetje dopolnitev pravilnika KVGNG. Vrhunec zbora je bila podelitev najvišjih priznanj KVGNG. Diplomsko dr. Angele Piskernik so za svoje dolgoletno uspešno delo na področju varstva gorske narave prejeli Milan Vodnik (PD Škofja Loka), Albin Žnidarčič (PD Sežana), Odsek za varstvo gorske narave PD Iskra Kranj in OVGN MDO PD Dolenjske in Bele krajine. KVGNG je

pripravila športne majice s kratkimi rokavi za vse ljubitelje in podpornike varstva gorske narave z napisom V gorah smo samo gostje!

Komisija za alpinizem je poročala z alpinistične odprave Kanada 2017, katere člana sta bila Luka Lindič (AO PD Celje Matica) in Marc-Andre Lelerc iz Kanade, in z odprave Patagonija 2016, ki so jo sestavljali Matej Balažič (AO PD Tam Maribor), Blaž Gladek (AO PD Kamnik) in Marjan Kozole iz AK Vertikala. 18. in 19. februarja je v stenah Velikega Špičja potekal zimski plezalni tabor za mlade perspektivne alpiniste. Udeležilo se ga je dvanajst mladih perspektivcev pod vodstvom Petra Bajca in Nejc Marčiča.

Komisija za športno plezanje je objavila program usposabljanj komisije, razpis licenčnega seminarja za inštruktorje in vaditelje športnega plezanja, razpis izpita za pridobitev naziva športni plezalec 1, licenčni seminar za trenerje športnega plezanja, razpis seminarja in izpitov za opremljevalce športnoplezalnih smeri ter razpis za zbiranje kandidatur za načelnika in člane KŠP. Mina Markovič in Domen Škofic sta se s tretjih zimskih vojaških iger v ruskem Sočiju vrnila s štirimi medaljami, Mina je dosegla bron v težavnostnem in balvanskem plezanju, Domen pa srebro v težavnosti in bron v balvanih. Slovenske barve je zastopala tudi Maja Vidmar. Kanadsko mesto Quebec je 11. marca gostilo skupščino Mednarodne zveze za športno plezanje IFSC, v imenu PZS se je udeležil predsednik PZS Bojan Rotovnik.

Komisija za gorske športe. Na svetovnem prvenstvu v turnem smučanju, ki je med 23. februarjem in 2. marcem potekalo v Alpago in Piancavallu v Italiji, so nastopili štirje slovenski tekmovalci: Karmen Klančnik, Nejc Kuhar, Luka Kovačič in Anže Šenk. Klančnikova je dosegla 10. mesto v sprintu, Kovačič 10. mesto posamično in 12. mesto v vzponu med mlajšimi člani, Kuhar pa 18. mesto na tekmi v vzponu med člani

Komisija za turno kolesarstvo (KTK) je predstavila koledar dogodkov KTK in povabila na pomladansko turo po mariborskih kucjih, kamor so se odpravili 8. aprila.

Planinska založba. V planinski trgovini lahko kupite novi *Plezalni vodnik Kraški rob (Slovenija, Italija)* izpod peresa Jurija Ravnika.

PZS je poročala o izidu prvega biltena Evropske popotniške zveze v letošnjem letu in o Slovenskem planinskem muzeju, ki je postal prva infotočka Alpske konvencije v Sloveniji. V času velike nevarnosti proženja snežnih plazov je PZS opozarjala pohodnike, naj svoje ture v gore prilagodijo trenutnim razmeram, na spletni strani pa so predstavili diplomsko delo Urške Petek o poznavanju prve pomoči v primeru omrzlin med gorniki. Avtorica je ugotovila, da je znanje gornikov o ukrepih prve pomoči pri omrzlinah na splošno pomanjkljivo ali celo slabo. "Čas, ki je namenjen tematici prve pomoči, je v različnih tečajih za gornike praviloma skopo omejen. Zato je treba iskati nove ustrezne načine, kako to ciljno skupino seznaniti s celotno paleto dejavnikov tveganja, s preprečevanjem in prvo pomočjo pri omrzlinah," pravi Petkova.

Zdenka Mihelič

SLOVENSKI PLANINSKI MUZEJ

Dogodki v znamenju gorske krajine in plezanja

V Slovenskem planinskem muzeju smo 3. marca gostili predavanje *O kmečkem življenju v Zgornjesavski dolini*. Območje Zgornjesavske doline je precej obsežno in raznoliko, v njen okvir pa po Gamsovi pokrajinsko-ekološki členitvi spada alpska dolina, po kateri teče Sava Dolinka. Način kmetovanja, obdelava in obseg zemljiške posesti ter pridelovanja hrane v prvi polovici 19. stoletja odražajo zemljiškknjižni katastri, ki jih je predstavila predavateljica dr. Alenka Kačičnik Gabrič, višja arhivistka v Arhivu Republike Slovenije. Predavanje *Iz zgodovine Zgornje Gorenjske* s predstavitvijo tematske številke Kronike, časopisa za slovensko krajevno zgodovino, osvetljuje teme, ki jih pokrivajo tudi protokoli Alpske konvencije, kot so gorsko kmetijstvo, gorski gozd, prebivalstvo in promet

Slovenski planinski muzej
Foto: Silvo Kokalj

na področju Infotočke Alpske konvencije v Mojstrani. 10. marca je Janez Pretnar v potpisnem predavanju (*Neznana Bolgarija* predstavil to deželo, ki skriva številne naravne in kulturne znamenitosti. Ob gostujoči razstavi Goriškega muzeja *Naši gorski strelci*, ki je na ogled v dvorani Trisul, smo na muzejskem večeru 17. marca osvetlili zadnjo obrambno linijo soške fronte – Savsko linijo. Soško fronto uvrščajo med največje vojaške dogodke prve svetovne vojne, saj je pretežno potekala po gorski pokrajini. Predavatelj Lojze Budkovič, gozdar Zavoda za gozdove območne enote Bled, je predstavil ohranjene ostaline obrambnih jarkov od Soteske (Bohinj) do Mojstrane. Sledil je muzejski večer s predstavitvijo slovenske paraplezalne reprezentance. Spregovorili so nam plezalca Tanja Glušič in Gregor Selak ter selektor in trener Jurij Ravnik. Mesec smo zaključili s predavanjem Klemena Premrla, najboljšega lednega plezalca, ki je osvojil vseh pet najtežjih lednih ali kombiniranih smeri na svetu. Več o dogodkih: info@planinskimuzej.si ali 08 380 67 30.

Irena Lačen Benedičič

Prapoti skozi prapoti

V zadnjem obdobju potekajo precej intenzivne arheološke raziskave na območju Triglavskega narodnega parka. Spreminjajo dolgoletno prepričanje, da za alpskega človeka

visokogorje ni imelo posebnega pomena. Gorenjski muzej na gorenjski strani in Tolminski muzej na primorski strani sta osrednja nosilca zgodbe, ki nam Julijske Alpe prikazuje v novi luči. Arheologi omenjenih ustanov v sodelovanju z nepogrešljivimi posamezniki, ki določene predele poznajo izredno natančno in hkrati premorejo občutek za iskanje potencialnih arheoloških nahajališč, odkrivajo presenetljive najdbe, vredne nadaljnega raziskovanja. Obiskovalcem območja je verjetno znana zgodba Železne poti, ki povezuje lokacije na območju Pokljuke, Triglavskega pogorja, Spodnjih Bohinjskih gora/Peči in Jelovice. Železna pot je projekt, ki ga je v

©ZRC SAZU Inštitut za arheologijo

Poskus prikaza keltskega bojevnika iz Čadrga
Ilustracija: Tamara Korošec, Inštitut za arheologijo ZRC SAZU

sodelovanju s partnerji razvil Gorenjski muzej – Oddelek Muzeji v Bohinju. Raziskovanja so se lotili tudi na primorski strani, saj tovrstno zgodovino odkriva tudi razstava *Prapoti skozi prapoti*, ki smo jo v marcu odprli v Centru TNP Bohinj. Arheološka razstava Tolminskega muzeja poskuša z drobnimi arheološkimi najdbami prikazati življenje v strmih bregovih ozkih alpskih dolin Tolminke in Zadlaščice pred tisočletji, življenje ob starih gorskih poteh – prapoteh, ki so Tolminsko povezovala z Bohinjem. Ker sta najstarejši, mezolitiski najdišči na Pretovču in v Čadrgu danes skriti pod praprotjo, je razstava naslovljena Prapoti skozi prapoti. Osrednje mesto zavzema predstavitev železnodobnega najdišča Čadrg – Laze, ki je bilo delno raziskano leta 2014 in je v tem kontekstu obravnavano v sklopu stičnih najdišč med Posočjem in Bohinjem.

Avtor razstave je arheolog Miha Mlinar, sodelovali pa so tudi dr. Matija Turk, Janez Bizjak, Gorazd Kutin, Jani Kutin in Pavel Jamnik. Pred prihajajočo pohodniško sezono vas vabimo, da si omenjeno razstavo ogledate in tako pohodniške poti prepoznate tudi kot prapoti. V Centru TNP Bohinj bo na ogled do 18. aprila.

Majda Odar

U SPOMIN

Elica Uehar

(1930–2017)

Vsi, ki so bolj ali manj redno zahajali v Osp, so poznali Elico. Zaradi njene odnosa do plezalcev, sploh do mladih, so jo imeli za svojo plezalsko mamo. Skupaj z možem Emilom sta jih sprejemala na svojem ne ravno velikem dvorišču, ki je bilo

včasih tako polno plezalcev in plezalske opreme, da si moral gledati pod noge, kam boš sploh lahko stopil. Imela je spominsko knjigo, v katero so nekateri vpisali svoje vtise in mnenja. Osapsko steno in smeri v njej je poznala bolje kot marsikateri plezalec. Včasih je kar od svoje hiše tistim, ki so bili v bližnji steni in so se znašli v težavah, svetovala, kaj je treba narediti. Pri sedemdesetih letih, na njen rojstni dan, so jo nagovorili, da je šla preplezat smer, posvečeno njej, ki sta jo navrtala Betka Galičič in Cac Langerholc. *Super* dosežek za Super Elico, kot se je imenovala smer, težka 6a+. »To je bila mešanica veselja in napetosti, nekaj posebnega. Ne navadno prijetno presenečenje, uživala sem. Med plezanjem so mi dali navodila. Toliko let sem bila poleg, da to zame ni bilo nekaj povsem novega, čeprav sama nisem plezala. Ko je bilo končano, sem si rekla: No, zdaj sem pa tudi jaz nekaj dosegla.« je izjavila v intervjuju leta 2014.

Elica, hvala vam za vse.

Uredništvo Planinskega vestnika

Marko Miklavčič

(1948–2017)

Zastal je korak, utihnila je prijateljska beseda in onemela prijateljeva roka. V soboto dopoldne, v skorajšnjem sedemdesetem letu starosti. Poslovil se je naš prijatelj Marko Miklavčič. Zapisal se je mnogim. Še posebno v spomin prijateljem planincem.

Marko je bil med soustanovitelji planinskega društva v Gorenji vasi, kot radi rečemo – ustanovni član planinskega društva. Torej, aktiven od vsega začetka. Bil je član odborov, vesten markacist, planinski vodnik, gospodar in dežurni na Jelencih.

Jelenci so njegova prav posebna zgodba. Misel o zavetišču se je rodila kmalu po prevzemu predsedniške funkcije v društvu in bila na nek način njegova želja. Po ogledih več lokacij so se možje odločili za Jelence

in odprtje zavetišča je bilo 20. oktobra 1985. Kočo so v naslednjih letih urejali, z velikimi koraki in majhnimi sredstvi jim je uspelo, ker so bili složni, vedeli so, kaj delajo, in imeli v Marku močnega vodjo. Jelenci so še danes steber delovanja planinskega društva. Tudi v vodniškem smislu – z organizacijo pohodov je naredil velik korak naprej z izleti v visokogorje, sredogorje, z izobraževanji in tečaji. Bil je tudi pobudnik srečanja planincev poljanske doline na Gori, ki je kasneje žal zamrlo.

Imel je ideje, prijatelje in zaupanje. To troje je v smislu delovanja društva najbolj pomembno. Pripravljen je bil narediti nekaj več, znal je prisluhniti tovarišem, imel je notranjo moč in pogum. Na akcijo je prvi prišel in zadnji odšel ter skoraj vse "dal" za svoje Jelence.

Lahko bi bil drugačen, saj je imel težko otroštvo. Mati mu je kmalu umrla, oče je postajal iz dneva v dan bolj bolan. A to mu ni pustilo ran na duši. S seboj na svet je prinesel plemenit značaj, v katerem so se te otroške travme porazgubile. Izučil se je za čevljarja, se zaposlil v žirovski Alpini in nazadnje delal v rudniku urana.

Pa ni bil le planinec. Bil je smučar, fotograf in dejaven v krajevni skupnosti. Pa tudi še kaj drugega. A najraje je bil planinec, in to tisti pravi. S klobukom, gozjarji, rdečimi nogavicami, s prešernim nasmehom in z večno pripravljenostjo pomagati. Ko ni bil več v vodstvenih funkcijah društva, se ni umaknil. Rad je bil zraven in rad je kuhal. Na akcijah, na pohodih so bile njegove testenine nekaj posebnega. Za izjemno delovanje se mu je društvo pred leti poklonilo z nazivom častnega člana. Letos smo planinci razvili nov prapor, v njegovem mandatu leta 1984 so razvili prvega. In prav simbolično je bilo, da je bil naš novi prapor prvič predstavljen širši javnosti – na njegovem slovesu.

Marko, spomin na takšne ljudi, ki so za skupnost naredili tako veliko, ostane. Ostanejo geste, ostanejo besede, ostanejo dejanja. Čeprav te nisem poznal in nikoli videl, sem v teh dneh v očeh in besedah planincev, tvojih tovarišev, spoznal, da si bil dragocen človek.

*Rafael Krvina,
predsednik PD Gorenja vas*

Foto: Uroš Kunaver

U prihodnjih številkah Planinskega vestnika boste lahko prebrali ...

TEMA MESECA

Kaninsko podzemlje

INTERJUJ

Luka Lindič, Tina Di Batista, Erik Švab, Sara Jaklič in Marija Jeglič, Miljko Lesjak

Z NAMI NA POT

Okoli Grintovcev, Menina planina

gorenjska televizija

www.gtv.si

88,3 MHz, 96,9 MHz, 97,2 MHz,

99,5 MHz, 103,7 MHz,

105,1 MHz in 106,2 MHz.

Primorski val

Od Trente do Trojan, najbolj poslušana regionalna radijska mreža na Primorskem.

POLETNA DOŽIVETJA NARAVE

vsak petek ob 17.05 h

na Radlu Ognjišče

**RADIO ŠT. 1
OD KOLPE DO BARJA**

radijska oddaja

ČEZ HRIBE IN DOLINE

vsak 3. četrtek v mesecu, ob 17. uri

SE SLIŠIMO!

**RADIO
UNIVOX**

**99.5 MHz
106.8 MHz
107.5 MHz**

Rožna ulica 39
1330 Kočevje

T: 01/893 99 10
F: 01/893 99 24
E: info@univox.si

**RADIO
KRANJ 97.3**

www.radio-kranj.si

GORENJSKI megasrček

gore – ljudje.net

NATURO

21. – 23. 4. 2017 Gornja Radgona

4. MEDNARODNI SEJEM AKTIVNOSTI IN ODDIHA V NARAVI

NA PLANINSKO TURO NA SEJEM NATURO!

Sejem NATURO, 4. mednarodni sejem aktivnosti in oddiha v naravi, vabi v Gornjo Radgono planinke in planince ter vse ljubitelje trajnostnega turizma in aktivnega preživljanja prostega časa v naravi! Na njem boste lahko dobili zamisli in informacije za planinske ture, za pohodniške, tekaške in kolesarske potepe, za različne vadbe telesa in duha ... Uživali boste v regionalni kulinarčni ponudbi in sodelovali v atraktivnih predstavitev rekreacije v naravi.

Vstopnico, ki je sicer v prodaji po 5 €, lahko člani Planinske zveze Slovenije kupite za le 4 €!

NARAVNA TURISTIČNA PONUDBA

- Turistična zveza Slovenije
- turistična društva in informacijski centri
- predstavitve občin
- predstavitev Avstrijske Štajerske in Međimurja
- zdrava prehrana
- izbrana kulinarika in vino
- zamisli in izdelki za ozelenitev in urejanje okolice
- tržnice z naravno kozmetiko in ponudbo dopolnilne dejavnosti kmetij
- domača obrt

NARAVNO DOGAJANJE

- posvet o zeleni shemi slovenskega turizma, o turizmu kot dopolnilni dejavnosti na kmetijah in povezovanju med lokalnimi ponudniki turizma in gastronomije
- plezalna stena s predstavitvami plezalcev in s preizkusi spretnosti v plezanju za obiskovalce
- prikazi treninga ter pravilne prehrane za tek in nordijsko hojo
- predstavitve borilnih veččin
- prikaz potapljaške opreme in spoznavni potopi za obiskovalce v bazenu na sejmišču
- predstavitve športnikov Slovenske vojske
- orientacijski pohodi

LOV

RIBOLOV

10. Mednarodni sejem lovstva in ribištva, ponuja najnovejšo opremo, pripomočke, oblačila, obutev in terenska vozila za gibanje v naravi. Vabi z zanimivi razstavami krovnih organizacij s področja gospodarjenja z naravo ter z aktualnimi strokovnimi posveti. Z družabnimi prireditvami bo poskrbel za dobro razpoloženje.

Mednarodna razstava starodobnikov »AVTO-MOTO KLASIKA«, prireditev razstavnega in prodajnega značaja, je posvečena vsem vrstam starodobnega transporta in starodobne tehnike. Organizira jo SVS - Zveza slovenskih društev ljubiteljev starodobnih vozil v sodelovanju s Pomurskim sejmom.